סיכום גמרא
רש"י ותוס'
מבחני לדעת
בסוף הגליון

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

מחולק חינם
לזיכוי הרבים

גליון 98 | כתובות ע"ז. – סוף המסכת | תשרי ה'תשפ"ג

מתי כופים את הבעל לגרש את אשתו

לאחר שנתבאר מה הדין באשה שנתקדשה ויש בה מומין או נדרים, האם הקידושין חלו והאם צריך לתת כתובה, מבארת הגמרא מה הדין כשנמצאו בבעל מומין, מתי כופים אותו לגרשה, וכן יבואר דברים נוספים שמחמתם כופים את הבעל לגרש.

כשיש בבעל מומין-

ע"ז. במתני' איתא שלרבנן אין כופים אותו להוציא, ולרשב"ג דווקא במומין קטנים אין כופין, אבל במומין גדולים, כגון שנסמית עינו או שנקטעה ידו או שנשברה רגלו, כופין אותו להוציא, וליכא למימר שנסתחפה השדה של האשה, דאיש אינו שדה של אשתו. תוד"ה אבל. עוד כתבו התוס' (ד"ה כופין) שצריך הבעל לתת כתובה, אע"פ שמגרשה בעל כרחו.

לרב יהודה איירי בנולדו המומין לאחר הנישואין, וכ"ש שאם היו מקודם לא יוציא, דהא סברה וקיבלה, ולחייא בר רב דווקא כשהיו לפני הנישואין אין כופין להוציא, (ולרשב"ג בגדולים כופין להוציא, מפני שהיתה סבורה שיכולה לקבלם וכעת היא רואה שאינה יכולה לקבלם, ומ"מ כתבו התוס' (ד"ה סבורה) דשמא י"ל דהיכא שיש לחוש שהערימה לינשא בשביל לקבל כתובה, אין לה כתובה), אבל נולדו אחר הנישואין כופין אותו להוציא.

ולענין הלכה לרב נחמן הלכה כחכמים, ולדעת רבי יוחנן י"א שהלכה כרשב"ג, וי"א שאין הלכה כרשב"ג אלא בערב וצידן וראיה אחרונה.

באלו מומין כופים את הבעל להוציא אף שהיו קודם הנישואין- מוכה שחין, בעל פוליפוס (י"א ריח הפה וי"א ריח החוטם), המקמץ (י"א בורסי קטן, וי"א האוסף צואת כלבים), המצרף נחושת (מוציאה מהקרקע, וי"א מרדד נחושת ליורות), והבורסי. לרבנן דווקא בלא התנה עמה יוציא, אבל בהתנה עמה מקבלת על כרחה (חוץ ממוכה שחין מפני שהמחלה ממקתו, אמנם מותר לה להשאר לדור עימו עם עדים). ולר"מ אף בהתנה יוציא, דסבורה היתה שיכולה לקבל ועכשיו אין יכולה לקבל. (ומעשה בצידון באשת בורסי שנפלה ליבום לפני אחיו שהיה גם הוא בורסי, ואמרו חכמים שהיא יכולה לומר שאת אחיו היתה יכולה לקבל ואותו לא).

האומר איני זן ואיני מפרנס, לשמואל כופין אותו לזון, ולרב ורבי יוחנן כופין אותו להוציא, ויתן כתובה, דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת.

אשה פסולה כופין את הבעל להוציאה, וכגון אלמנה לכה"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין וממזר.

נשא אשה ושהה י' שנים ולא ילדה, לרב יהודה אין כופין אותו להוציא דאין כופין אפריה ורביה, ולרב תחליפא בר אבימי כופין אותו להוציא, והיינו בשוטי ולא במילי, דבדברים לא יוסר עבד, ואפילו אם היא מסכימה. והא דלא תנן במתני', משום דבמתני' אם רוצה להישאר עמו אין כופין אותו להוציא, ואפילו מוכה שחין אם אמרה שתגור עמו בעדים אין כופין אותו להוציא, אבל בשהה י' שנים ולא ילדה לעולם כופין אותו בשוטים להוציא.

חדש- סיכומי "תמצית ההלכה" טור ובית יוסף שו"ע ונושאי כלים, למסלול החדש ב"קנין הלכה". להצטרפות לקבלת הסיכומים יש לשלוח בקשה למייל 7692282@gmail.com.

ניתן להוריד את גליונות סיכומי תמצית ומבחני לדעת בכל עמדות קול הלשון. נכנסים לחיפוש רבנים, כותבים מערכת 'שבתי', נכנסים לתיקית הורדת ספרים וגליונות, ומוציאים מתיקית תמצית ולדעת.

ניתן לקבל במייל סיכומים ומראי מקומות לפי סדר הלימוד החדש "חבורת ש"ס" דרשו, של עמוד יומי בעיון במסכת בבא קמא. וכן על דף הכולל (כתובות).

ע"ז: ראתן- הקיז דם ושימש הוויין לו בנים ויתיקין –חלשים, ואם שניהם הקיזו הוויין להם בנים בעלי ראתן, והנ"מ דלא טעים מידי. ויש כ"ד מיני שחין, והתשמיש קשה להם, ולבעלי ראתן קשה מכולם. וסימן החולי הוא שעיניו דומעות ואפו זב ומפיו זב ריר וזבובים עולים עליו (ויש להזהר מזבובים אלו שמעבירים את החולי, ויש שנמנעו שתנשב רוח על שניהם או להכנס באהלו או לאכול ביצים מאותו מבוי, וריב"ל היה יושב בצידם ועוסק בתורה וסמך שהיא תגן עליו). ורפואתו שיקח פילא ולודנא וקליפת אגוז ומה שמגרדים מהעור וחבצלת וקליפת תמרים אדומים, ויבשלם יחד, ויכניסו לבית העשוי שיש שאין הרוח שולטת שם או לבית שעובי כתליו הם ז' לבינים של ג' טפחים ואריח חצי לבינה, וישפכו על ראשו מאותם מים ג' מאות כוסות, עד שראשו יתרכך וקל לחותכו בסכין, ויחתוך עד המח, ויוציא את השרץ ע"י ד' עלי הדס ועלה אחד מתחתיו, ויקח את השרץ בצבת כדי שלא יחזור. אין בעלי ראתן בבבל מפני שהם אוכלים תרדים ושותים שיכר של היזמי, ואין שם מצורעים מפני שאוכלים תרדים ושותים שיכר ורוחצים במי פרת.

פטירת רבי יהושע בן לוי- כשהגיע זמנו של ריב"ל למות אמרו למלאך המות שילך ויעשה רצונו, וליווה אותו למקומו והסכים לתת לו את סכינו כדי שלא יפחד בדרך, וקפץ ריב"ל לגן עדן ונשבע שלא יצא, ואמר הקב"ה שאם מעולם לא נשאל על שבועתו אינו חייב לצאת, ולא הסכים ריב"ל לתת את הסכין עד שיצאה בת קול ואמרה לו שיתן, והכריז אליהו הנביא פנו מקום לבר ליואי, וראה את רשב"י יושב על י"ג כסאות מזהב, ואמר לו רשב"י שאם נראתה הקשת בימיו אינו בר ליואי כי אם יש צדיק בדור א"צ אות ברית שהעולם לא יחרב, ובאמת לא נראתה הקשת בימיו אלא שלא רצה להחזיק טיבותא לנפשיה.

פטירת רבי חנינא בר פפא- רבי חנינא בר פפא ביקש ממלאך המות שימתין ל' יום עד שיחזור תלמודו, משום דאמרי אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו. וליווה אותו מלאך המות, ורצה שיתן לו סכינו ואמר שקיים את כל התורה, ואמר לו מלאך המות שהוא לא נדבק בבעלי ראתן ועסק בתורה, ומ"מ כשמת הפסיק עמוד של אש בינו לבין שאר האנשים, שלא קיימו את התורה כמוהו, וגמירי דלא מפסיק עמודא דנורא אלא לחד בדרא או לתרי בדרא, ולא הסכים להסירו בשביל כבוד החכמים ולא בשביל כבוד בית אביו אלא בשביל כבוד עצמו שיספידוהו ויתעסקו בו.

האשה שנפלו

האם אשה יכולה למכור נכסי מילוג

נכסים של האשה שהיו לה לפני האירוסין או שקיבלתם אח"כ, הבעל אוכל פירותיהם (אחרי הנישואין) והגוף שלה, ואם לא שמאתם בכתובתה לקבלם לפי שווים בין הוקרו בין הוזלו (שאז הם נכסי צאן ברזל), הרי הם נכסי מילוג, ומעיקר הדין היתה יכולה למוכרם, ולהלן יבואר באיזה אופנים תיקנו חכמים שלא תוכל למוכרם.

ע"ח. נכסים שהאשה קיבלה לפני האירוסין, היא יכולה למוכרם, והמכר קיים, כיון שלפני האירוסין היא ברשות עצמה. לרש"י איירי במוכרת אחרי האירוסין לפני הנישואין, אבל בנישאת לא. ולתוס' (ד"ה האשה) אף אחרי הנישואין יכולה למכור.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, משנה ברורה, חפץ חיים, ואהבת חסד), בנקודות ההפצה.

כמו כן ניתן לקבלם במייל 7692282@gmail.com.

וכן ניתן לקבלם בפקס בטלפון 0799-414144.

פינת הריבית

נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

ידועה היא הבחנת הגר"א בין מלכות לבין ממשלה, דמלך הוא ברצון העם לעומת המושל שהוא בעל כרחם.

ומאידך כתיב ביחזקאל (כ) "חי אני נאום ה' אלקים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם", ובר"ה (לב:) דראוי פסוק זה להיות נמנה במלכיות אם לא דאדכורי ריתחא בריש שתא לא מדכרינן, ולכאו' הרי לן מלכות בלא רצון.

דומיא דהכי חזינן דקוטב הבחירה היא גבי אהבת ה' - ראה אנכי נותן לפניכם היום את החיים ואת הטוב וכו' אשר אנכי מצוך היום לאהבה את ה' אלקיך, וכבר הקשו הראשונים דממ"נ אם אוהב לא צריך ציווי, ואם אינו אוהב איך יוכל לאהוב.

"העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ", וברש"י "הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שינו את מידתם שמא לא עלה גלגל חמה וכו', הסתכלו בארץ וכו', אתם על אחת כמה וכמה".

והשאלה עולה מאליה דלכאו' מפריך ק"ו, שאני שמים וארץ שנוהגים כפי טבעם, אבל אנו אדרבא מלחמתנו היא ללחום כנגד משיכת הטבע אותנו כלפי מטה.

ברם באמת טבע הכל להמשך אחר שרשו, "מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה ורוח הבהמה היורדת היא למטה לארץ" (קהלת ג כא). וכבהמה כך גם חלק הבהמי שבאדם - הגוף - נמשך אחר שרשו שהוא עפר מן האדמה, וחלקו הרוחני - הנשמה - נמשך אחר שרשו שהוא למעלה.

וזה כל עמלנו - לשמר את טבענו האמיתי, ולטהרו ולזככו הן בסורנו מהעבירות והן בקיימנו המצוות. וכך ביאר הסבא מקלם את הפסוק והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה, דאף שהאהבה בכלל המצוות היא התייחדה כאן בפרט באשר זו תכלית כל המצוות לצרף בהן את הבריות מכל סיג בכדי שישובו לטבען הטהור, לאהבת ה'. וכתיב ומל ה"א את לבבך וכו' לאהבה, הרי שבכדי לזכות למידה הנכספת דאהבת הי"ת אי"צ אלא מילת ערלת הלב.

ממילא מובנת תשוקת רב נחמן (ר"ה שם) - 'כל כהאי ריתחא לירתח רחמנא עלן וליפרוקינן', דהיד החזקה, הזרוע הנטויה והחמה השפוכה יהיו הרעמים המפשטים את הלב ומתוך כך יתגלה הרצון למלכות שמים.

כפרת יוה"כ היא אחר יום הדין, וכבר הק' גדולים דלפי שכלנו היה עדיף לן לעמוד בדין אחר הכפרה. אבל להאמור הדין על המלכות - המלך המשפט - הוא בירור מידת הרצון במלכו"ש, אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו (עמוס ג ו), לשמוע קול שופר בלא דיבור, לחדור לפנימיות העמוקה עצמה שהיא עוד לפני שליבא לפומא גליא. שם, באותו עומק, נמצא את עצמנו כ'מלאכיו גיבורי כח' המוכנים בעצמותם להיות 'עושי דברו' עוד לפני 'לשמוע בקול דברו' שהוא הציווי בפועל, כך תהיה לה לקבלת עומ"ש קיום, שהוא תנאי הקבלה לעתיד המעכב בתשובה, ובזה נהיה ראויים לכפרת יוה"כ - נקיון כל שיעור קומתינו להחזירה לטבעה הזך בלב טהור ורוח נכון.

גמ"ח אושר בכבוד
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אושר בכבוד'

כיון שהטבע נטהר - אז כולו אומר כבוד, אז ירננו עצי היער, ושמחים לפני ה' אלקינו שבעת ימים בד' המינים על כל בחינותיהם, ופורס סוכת שלומו על שארית נחלתו דוקא בשארית הטבע - פסולת גורן ויקב, מזוכך מכל חשש תחושת כחי ועוצם ידי המהווה שיור ח"ז בתפיסה הרוממה דאפילו 'אני לדודי', ואז פרי החג - שהם כנגד אוה"ע אנשי החומר - הולכים ומתמעטים, עד שבשמיני עצרת לא נותרים אלא עם ישראל. מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

הנה בשנת השבע נצטוינו להשבית הקרקע - השבתת הטבע אליו ית', כי לי הארץ, אך יש בה גם שמיטת כספים, והנה היא דוקא בהלואה (חו"מ סז י), וכדאשכחן דאיסור ריבית מדאו' גם הוא רק בהלואה [ויתכן שגם לאו דל"ת לו כנושה הוא רק בהלואה], והלא דבר הוא.

והנראה שהלואה לישראל היא חוב הנוצר ע"י מידת הטבה המתבקשת מעצם טבענו כיהודים, ולכן אנו נדרשים לקיים מצוות הלואה באופן המעמיד את זכותינו כזכות המוקנית לנו משמים. פריעת בע"ח מצוה. וממילא אין לנו לקבל עליו שכר בדמות ריבית, ואין לנו לנשותו כמנהג בעלים, ובשלוט הטבע בטהרו בשנת השבע [שבע - קדושת הטבע, ואכמ"ל] נחלטת היא הטבה טבעית זו, וחליטה זו כ"כ טבעית היא עד כדי שמחשבה מראש לקראת שמיטה להמנע מלהלוות קרויה (דברים טו ט) מחשבת בליעל!

והננו לעורר בכאן ספק לדינא בריבית בשביעית: הקוצץ ריבית על הלואה שזמן פרעון ההלואה והריבית קודם ר"ה דשמינית, ונשמטה הלואתו, האם נשמט גם חוב ריביתו. והא פשיטא דאסור לגבותו גם אם אמר משמט אני על ההלואה, דעכ"פ גובה את הריבית מחמת ההלואה, שהיא לא נשמטה למפרע אלא מכאן ולהבא, וא"כ גביית ריבית בגינה לא גרעה מריבית מאוחרת. אלא הדין הוא בדיעבד, אי חשיבא ריבית קצוצה ויוצאה בדיינים.

הן אמת שהחזו"א (אהע"ז סי' מב) נקט בפשיטות דחוב שא"א לגבות אינו חוב [ובמהרי"ט ח"ב סי' מ נסתפק בזה], וכיון שאסור לגבות חוב ריבית א"כ אינו חוב, ואעפ"כ אסור מדאו' לגבותו כל שגובהו מכח הקציצה. ולפי"ז אי"ש בזה שמיטת כספים, ונותר בדינו דהוי ר"ק דיוצא בדיינים.

אבל ברשב"א קידושין (ו:) לכאו' להדיא דהוי חוב, דכתב דאי 'קצץ ד' בחמשה ובדמי ההוא דינר של רבית קא שקיל לה [כלומר מקדש אשה] הוי רבית מעליא', הא קמן שמתקדשת בחוב דינר הריבית, וש"מ דהוי חוב. א"כ לרשב"א הדרינן לדון אם נשמטת הריבית בשביעית.

[איברא דגם להחזו"א דל"ה חוב לכאו' יש לדון, דהא לדידיה ע"כ גדר האיסור הוא לגבות מה שלולא איסור ריבית היה חוב, ואם אילו היה חוב ריבית בשביעית היה נשמט הכ"נ ל"ה חשיב ר"ק כיון שנמצא גובה מה שגם לולא איסור ריבית ל"ה חוב, וצ"ע].

והיה אפ"ל דכיון שאסור לגבות לא קרינן ביה לא יגוש דומיא דלא הגיע זמן פרעון (מכות ג:) וממילא לא קרינן ביה שמוט, אלא דמסתברא טפי שלא אמרו כן אלא אם נעדר ממנו כח נגישה מצד המשפט, אבל אם אין מניעתו אלא מחמת האיסור אריא הוא דרביע עליה.

ואמנם שמיטת כספים אינה אלא בהלואה, ובפשטות חוב ריבית חוב נפרד הוא, שחייב את ההלואה, וחייב עוד חוב נפרד כאגר נטר מחמת הקציצה. אולם יתכן דכשם שבמקח וממכר הקציצה קובעת את התמורה לחפץ הנמכר גם כאשר היא יותר מהשער הקבוע בשוק, כך גם ערך פרעון ההלואה [שאינו פרעון המעות עצמם אל ערכם] נקבע ע"פ הקציצה גם אם יותר מערך סכום ההלואה, והגדר הוא שהלואת ק' מחייבת פרעון של קכ' [ומובן שנקרא בתורה 'מרבית', שהחוב עצמו מתרבה], וא"כ גם חוב הריבית שם חוב הלואה עליו ושביעית משמטתו ואם גבה אינו יוצא בדיינים.

גמ"ח אושר בכבוד (ח"ל)
אושר בכבוד
חושבים עתיד כהלכה
בעידודם ובברכתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

נכסים שהאשה קיבלה אחרי האירוסין- לבית שמאי מותר לה למוכרם בעודה ארוסה, ולבית הלל אין לה למוכרם, כיון שיש ספק אם יש לו זכות בנכסיה או לא, דאירוסין עושה ספק נישואין, דיש ספק אם תבוא לידי נישואין, אמנם אם מכרה המכר קיים. וכתבו התוס' (ד"ה סיפא) שאע"פ שיבמה יכולה למכור, משום שהיבם הוא ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי, הכא אין לה למכור לכתחילה, כיון שכל המארס דעתו לישא.

ושאלו חכמים למה אין המכר בטל, דלמה לא יזכה בנכסים כמו שהוא זוכה באשה, שהרי גם ארוסה היא אשתו. ועיין בתוס' (ע"ב ד"ה לא כר") שכבואר שחכמים סוברים שהמכר בטל. הגמ' הסתפקה אם שאלת חכמים היא "אלכתחילה או אדיעבד". לרש"י איירי בנכסים שקיבלה אחרי האירוסין, והנדון הוא אם השאלה היא על בית שמאי או על בית הלל. ולרש"י בכת"י (מובא בתוד"ה איבעיא) הנדון הוא בנכסים שנפלו לפני האירוסין אם חכמים רצו לומר שגם בדיעבד המכר בטל. ולתוס' הנדון הוא אם השאלה היא על בית הלל שסוברים שבנפלו מן האירוסין אם מכרה ונתנה קיים, או על נפלו לפני האירוסין.

ע"ח: וענה להם ר"ג שגם בנשואה אינו יודע למה הנכסים שלו, וכ"ש בארוסה שאין הנכסים שלו. ולרבי חנינא בן עקביא תשובת ר"ג היתה שיש לחלק בין ארוסה לנשואה, שהרי נשואה בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה לבדו, משא"כ בארוסה.

ואם באה למוכרם אחרי הנישואין, במתני' איתא שלר"ג בדיעבד המכר קיים, ושאלו חכמים למה לא יזכה בנכסים כמו שהוא זוכה באשה, ואמר להם ר"ג שגם בנשואה -שנפלו לה משנישאת אינו יודע למה המכר בטל, וכ"ש בזה שאין המכר בטל. ובברייתא איתא שלר"ג מוכרת לכתחילה. לרב זביד צריך לשנות את הגירסא ולהגיה במשנה שמוכרת לכתחילה. רש"י. והתוס' (ד"ה תני) גרסו שצריך להגיה בברייתא שהמכירה חלה בדיעבד, דאין להגיה במשנה מפני הברייתא. ור"ח גורס במשנה שמוכרת לכתחילה, ובברייתא שהמכירה חלה בדיעבד, ומגיהים במשנה שבדיעבד חלה המכירה, כדי להעמיד את ר"ג כב"ה. ולרב פפא תנא דמתני' הוא ר"י, ולדעתו דעת ר"ג שרק בדיעבד המכר קיים, ותנא דברייתא הוא רבי חנניא בן עקביא, ולדעתו דעת ר"ג שאף לכתחילה יכולה למכור, ולדעתו לא נחלקו בית שמאי וב"ה בארוסה כתנא דמתני', אלא ס"ל שמוכרת לכתחילה.

לרב ושמואל אם מכרה אחר הנישואין בין שנפלו לה קודם האירוסין ובין שנפלו לה לאחר האירוסין הבעל מוציא מיד הלקוחות, ודלא כר"י ודלא כרחב"ע בדעת ר"ג שסוברים שבנפלו לפני האירוסין מכרה קיים, (תוד"ה לא כר"י), אלא כדעת רבותינו בברייתא.

נכסים שהאשה קיבלה אחרי הנישואין, אינה יכולה למוכרם, ואם מכרה הבעל מוציא מיד הלקוחות, והיינו שבחייה הוא אוכל פירות, אבל לאחר מיתתה יחזיר את הקרקע ללוקח, ואפילו מתה בחיי לא יירשנה, ובאושא התקינו שאף לאחר מיתתה מוציא את גוף הקרקע מהלקוחות, ואפילו בנפלו לה מן האירוסין או לפני האירוסין. תוד"ה לימא.

שיטת ר"ש שאם מכרה נכסים ידועים (י"א קרקעות וי"א אף מטלטלין) מכרה בטל, מפני שנשאה על דעת אותם נכסים, ואם מכרה נכסים שאינם ידועים (י"א מטלטלין, וי"א שיושבת כאן ונפלו לה במדה"י) המכר קיים.

נתינת נכסי האשה לאחר כדי שלא יזכה בהם הבעל- אם כתבה האשה לפני הנישואין שטר שנותנת כל נכסיה לאחר (שטר מברחת), ונישאת ונתגרשה, לרב נחמן ולמר עוקבא ולשמואל קורעים את השטר וחוזרת וזוכה בנכסים, דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחריני ולא גמר להקנותו אלא בזמן שהוא דואג שאחרים יזכו בהם, וטען רבא שהיכא שנתנה לבתה כוונתה לנתינה גמורה, ואמר רב נחמן לרבא שגם בבתה היא מעדיפה את עצמה. לרש"י איירי באמרה לעדים שאין זו מתנה גמורה שיוכל המקבל לזכות, ואין כוונתה אלא להבריחם מבעלה. ולתוס' (ד"ה כתבתינהו) אם אמרה לעדים לכו"ע אין המקבל יכול לזכות, אלא איירי בגילוי דעת בעלמא, ולא הוי דברים שבלב, כיון שניכר שכוונתה לכך. **ואף היכא** שלא קנאם המקבל לא קנאם הבעל, והיינו כר"ש דס"ל שאין הבעל זוכה בנכסים שאינם ידועים, וגם כאן הוא נשאה ע"מ שאינם שלה, דסבר שהמתנה גמורה. **ולרב ענן המתנה קיימת.** וכתבו התוס' (ד"ה עשאום) שהלכה כר"ש. עוד כתבו שדווקא בנכסי מילוג דינא הכי, אבל הכותב שטר כדי שלא ישתעבדו נכסיו לבעל חוב או לכתובת אשתו, השטר קיים וגובים בו, כיון ששם אין חילוק אם הנכסים ידועים או לא, ואם לא יחול השטר יזכו בנכסים הבעל חוב או האשה.

ע"ט. אמנם כל זה דווקא בכתבה כל נכסיה, אבל אם שיירה לעצמה, יכול המקבל לזכות בנכסים, דאין כאן אנן סהדי שאין כוונתה להקנות, אא"כ כתבה מהיום ולכשארצה, שאז אם הבעל רוצה לזכות בנכסים תאמר שהיא רוצה לתת למקבל, ואם המקבל ירצה לזכות תאמר שאינה רוצה, (ולרשב"ג כותבת שטר פסים לאחרים שטר פיוסים רק להפקיע זכות בעלה מהנכסים, ולא שיזכה המקבל בהם).

דיני אכילת פירות בנכסי מילוג

כיון שהבעל אוכל פירות נכסי מילוג של האשתו, אם נפלו לה נכסים שאינם עושים פירות לפעמים מוכרים אותם וקונים בהם קרקע והקרן שלה והבעל אוכל פירות, (ואין הבעל רשאי לעשות בכסף סחורה). ויש דברים שיש לדון אם דינם כקרקע שהקרן שלה והוא אוכל פירות או שדינם כפירות שהכל שלו, וכדלהלן.

כספים או פירות תלושים- יקחו בדמיהם קרקע, והבעל אוכל **פירות**, והקרן שלה, דלא תיקנו חכמים תחת פירקונה אלא פירות.

פירות מחוברים- לר"מ כיון שהם לא גדלו ברשותו הוי קרן, ולכן אומדים כמה הקרקע שוה עם הפירות וכמה היתה שוה בלי הפירות, ובעודף ילקח קרקע והבעל אוכל פירות. ולחכמים כיון שהקרקע נשארת לאשה, אף פירות שלא גדלו ברשותו הם שלו, ולכן **פירות מחוברים** שייכים לבעל. ובשעת גירושין לת"ק הבעל זוכה בפירות המחוברים, ולר"ש כיון שבשעת הנישואין הוא זוכה בהם, בשעת גירושין הם שלה, ואילו תלושים שבשעת נישואין אינם שלו אלא הם קרן ואין לו אלא פירות, בשעת גירושין והיינו שקדם ותלשם בעודה תחתיו, הם שלו.

מה הדין כשיש ויכוח בין הבעל לאשה מה לקנות- אם אחד **רוצה לקנות קרקע** בת זריעה **והשני רוצה לקנות בתים, יקנו קרקע,** הבעל יכול לומר כך מפני שקרקע שכרה מרובה, והאשה יכולה לומר כך מפני שקרקע אינה מתקלקלת. **ובבתים ודקלים יקנו בתים** ששכרם מרובה מדיקלי שעשויים להתייבש. **ובדקלים** ושאר **אילנות יקנו דקלים** מפני שהם מתקיימים הרבה, ודלא כרשב"ם שכתב שאינם מתקיימים יותר מד' או ה' שנים. תוד"ה דקלי. **ובאילנות וגפנים יקנו אילנות,** וכ"ש שבדקלים וגפנים יקנו דקלים, ואף שבהחובל מבואר שגפנים עדיפים, היינו שמי שיכול לטרוח לעובדם ולשומרם כראוי, יש לו בהם רווח גדול. תוד"ה אילני.

נפלו לאשה **אבא זרדתא** -יער של עצי עוזרדין, והיו קוצצים אותם לעצים מפני שהפרי אינו חשוב, **או פירא דכווריי** –חפירה של דגים, **י"א שדינם** של קציצת העצים ודגים שבחפירה **כפירות,** והקרקע היא הקרן, **וי"א שדינם כקרן** כיון שהעצים והדגים כלים, והכל יכמר מיד ויקח בהם קרקע והוא אוכל פירות, **כללא דמילתא כל שאין גזעו מחליף, הוי קרן,** ואילו חשיב אין גזעו מחליף. ור"ח (תוד"ה כללא) גורס שכל שגזעו מחליף הוי קרנא, וכתבו התוס' שבדבר שאוכל את הפירות והקרן מתקיים זהו קרנא, ואין מוכרים אותו לקנות בו קרקע, וא"כ הכלל נאמר למ"ד שאבא זרדתא ופירא דכווריי הם פירא. ור"ת מפרש בדעת הר"ח דאיירי בנפלו לה כספים, והבעל רוצה לקנות בהם אבא זרדתא ופירי דכווריי, שהדין הוא שאין קונים אלא דבר שגזעו מחליף, (ואף שאם ירשה גלימא וכדו' איתא להלן שלחכמים הבעל אוכל פירות, מ"מ לכתחילה אין קונים דבר כזה).

ע"ט: ולד של נכסי מילוג- ולד של בהמת מילוג שייך לבעל, אבל ולד שפחה, לרבנן זה שייך לאשה, דשמא תמות השפחה ולא יהיה לבעל כלום, ושאני בהמה שיש לה עור ואין הקרן כלה, ולחנניה אף ולד שפחה שייך לבעל, דלא חיישינן למיתה, והלכה כחנניה, ומודים חכמים וחנניה שפירות של פירות שייכים לאשה, ולכן הגונב ולד בהמת מילוג משלם כפל לאשה, דפירות תקינו ליה רבנן, אבל פירא דפירא לא תקינו ליה רבנן, והיינו כיון שהכפל אתי מעלמא, אבל סתם פירי פירות הם של הבעל, וכן הקרן הוא של הבעל, וכן הגונב בהמת מילוג עצמה הכפל הוא של הבעל. ולריב"ן הכפל של בהמת מילוג עצמה הוא של האשה, דשבח דאתי מעלמא לא תיקנו לבעל לא פירות ולא פירי פירות. תוד"ה פירא. **וכן מודה חנניה שאם נתגרשה** והבעל זוכה בולדות השפחה שהם כפירות תלושים, **נותנת דמים ונוטלתם מפני שבח בית אביה.**

דברים שהקרן אינו כלה לגמרי- פיר של גפרית ומחפורת של **צריף** שסופם לכלות ותשאר קרקע בעלמא, לר"מ זה קרן, ולחכמים זה **פירות** ולא דמי לכספים או פירות תלושים, שכל אחד מהם כלה לגמרי. **ואם הכניסה לו עז לחלבה,** או רחל לגיזתיה (וה"ה שהחלב והולדות שלו אלא שהגיזה עיקר), **או תרנגולת לביצתה,** או דקל לפירותיו, **או גלימא, לרב** נחמן אוכל והולך עד שתכלה הקרן כיון שנשאר מהקרן העור והנוצה והעצים והבלאות, **והיינו כחכמים** דשיורא פורתא הו"ל קרנא.

מלח מקום שנכנסים לו מים מהים והמים מתייבשים ויוצא מלח, **וחול** מקום שנוטלים ממנו חול, **הרי זה פירות** לכו"ע, מפני שאינו כלה לעולם.

עבדים ושפחות זקנים שעושים קצת מלאכה **או זיתים וגפנים זקנים** הגדלים בשדה שאינה שלה ועושים מעט פירות, (תוד"ה והרי), לרבנן ימכרו ויקנו קרקע והוא אוכל פירות. **וי"א שלא ימכרו** אם היא מעכבת, מפני שהם שבח בית אביה. **וזיתים וגפנים זקנים הגדלים** בשדה שלה לכו"ע לא ימכרו מפני שבח בית אביה.

מתי הבעל מקבל את ההוצאות שהוציא

כיון שהבעל אוכל פירות נכסי מילוג של האשה, אם גירש אותה והנכסים חוזרים לאשה אין הבעל מקבל את ההוצאות שהוציא, אא"כ עדיין לא אכל פירות, וכדלהלן.

בעל שהוציא הוצאות על נכסי מילוג של אשתו וגירשה, אם לא אכל כלום ישבע כמה הוציא ויקבל הוצאותיו, ואם אכל אפילו מעט אינו מקבל הוצאותיו, והיינו אפילו אכל גרוגרת אחת, אם אכלה דרך כבוד. ובבי רב אמרי דה"ה באכל שיגרא דתמרי תמרים הנידונים יחד. וי"מ כמין אשכול תמרים. (והק' רש"י שהרי תמרים עדיפים מגרוגרות, ותי' בתוס' דאיירי בתמרים שאינם טובים כ"כ). **ויש להסתפק מה הדין אם אכל חוצבא דתמרי. תיקו. ואם אכל שלא בדרך כבוד, י"א שצריך לאכול בשווי איסר וי"א בשווי דינר. ולרב יהודה אף אם האכיל לבהמתו הוי אכילה לענין זה, כמו דהוי אכילה לענין חזקה בשדה אף אם** אכילת שנה אחת מתוך ג' השנים היתה **בערלה** או **בכלאים** שאינו יכול להנות אלא מהזמורות, **או בשביעית** שזה הפקר. וכתבו התוס' (ד"ה אכלה) דהיינו בנשתמש בהתר, אבל באכל באיסור לא הוי חזקה. עוד כתבו התוס' דאיירי שהזמורות לא הוסיפו מאתים אחרי זריעת הערלה והפירות הוסיפו מאתים, אבל היכא שהוסיפו מאתים אף הזמורות נאסרו).

פ. אם ההוצאות לצורך הנכסי מילוג לא היו מהפירות אלא מהקרן עצמה, לא הפסיד הוצאותיו, וישבע כמה הוציא ויטול. וכתבו התוס' (ד"ה ישבע) דהא דלא תנא האי נשבע ונוטל בהדי אלו הנשבעים ונוטלים, משום דאיירי התם כשיש הכחשה לטענת הנשבע, (שכיר, חשוד, חנוני על פנקסו), אבל הכא אין הכחשה לטענתו. עוד תי' ששם באים לחדש שנוטלים, אבל הכא החידוש אינו שנוטל אלא שנשבע.

אם הוציא הוצאות יותר מהשבח, אינו מקבל אלא שיעור שבח, ובשבועה. ואם השבח היה יותר מההוצאות, נוטל את ההוצאות בשבועה, כדי שלא יבוא להערים ולומר שהוציא מעט פחות מהשבח.

בעל שהוריד אריסים לשדה ואכל מעט וגירשה, אם הבעל עצמו הוא ג"כ אריס, אין לאריסים תביעה על האשה, ודינם כדין הבעל שמה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, כיון שהיא אומרת להם שהבעל היה עושה זאת בעצמו, (ואף שהשוכר את הפועל לעשות בשלו והראהו בשל חבירו, חייב השוכר לשלם שכרו, הכא כיון שהם יודעים שזה של האשה, הם נכנסו לקרקע ע"מ שאם תתגרש לא יקבלו כלום. תוד"ה איסתלק), אבל אם אין הבעל אריס, הרי הקרקע עומדת לאריסות, ולא גרע מיורד לשדה חבירו ונטעו שלא ברשות דשמין לו וידו על התחתונה ונוטל הוצאותיו עד שיעור השבח.

המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה יתומה שהשיאוהו אמה ואחיה, ומיאנה בו, תיקנו חכמים שישומו כמה השביח, ויטול כמו אריס באותו מקום, כדי שלא יבוא להפסידם.

פ: מכירת נכסי מילוג ע"י הבעל- בעל שמכר נכסי מילוג לפירות, לשיטת יהודה מר בר מרימר רבא סובר דהוי מכירה, וראיתו ממה ששתק רבא באשה שהכניסה ב' שפחות כנכסי מילוג ולא שמו אותם בכתובה, והבעל נתן שפחה אחת לאשתו השניה. ולרב פפא גם לרבא אין הבעל יכול למכור נכסי מילוג, כיון שלא תיקנו נכסי מילוג לבעל אלא משום רווח ביתא שיהיה מזון הבית מצוי, ולא למכור, ומה שבב' שפחות יכול הבעל לתת אחת לאשתו השניה, התם איכא רווח ביתא. ולהלכה אין הבעל יכול למכור נכסי מילוג לפירות, לאביי הטעם משום חשש פסידא שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה כיון שהוא יודע שהקרקע תצא ממנו, (אבל הבעל משקיע בשדה כיון שאם היא תמות בחייו הוא יירש אותה), ולרבא הטעם משום רווח ביתא, ונ"מ כשהשדה קרובה לעיר שהבעל רואה אם הוא מפסיד את השדה, או שהבעל עצמו הוא האריס בשדה, או כשהבעל עושה עיסקא במעות שקיבל מן הלוקח ונשתכר בהם ואיכא רווח ביתא.

דיני שומרת יבם

אשה שמת בעלה ונפלה ליבום לפני היבום, היא נחשבת "שומרת יבם", ויש בה זיקה ליבם והזיקה נידונת כמקצת אישות. ולהלן יבואר לענין מה דינה כמו נשואה ליבם, ולענין מה אין דינה כנשואה, כגון לענין אם היא יכולה למכור נכסיה, ואם היבם יכול למכור מנכסי המת לפני או אחרי היבום, ומי זוכה בירושתה אם היא מתה, ומי חייב בקבורתה, וכו'.

מכירת ונתינת הנכסים- שומרת יבם שנפלו לה נכסים בעודה שומרת יבם, יכולה למכור אותם או לתת אותם במתנה, בין לבית שמאי בין לבית הלל.

נכסי שומרת יבם שמתה, לבית שמאי יחלקו בהם יורשי האב ויורשי הבעל, ולבית הלל המוחזק זוכה בנכסים והיינו בנכסי צאן ברזל, (ודינם תלוי במחלוקת בגמ' בב"ב אם יורשי הבעל מוחזקים או יורשי האשה. רש"י. ולר"ת (תוד"ה נכסים) היבם מוחזק בהם משעת מיתת הבעל), ויורשי הבעל זוכים בכתובה מנה ומאתים ותוספת, ויורשי האב זוכים בנכסי מילוג.

מה מנכסי הבעל משתעבד לכתובתה- אם הבעל מת והניח מעות או פירות תלושים, יקנה בהם היבם קרקע ויאכל פירות, מפני שכתובתה על נכסי בעלה הראשון, וכל נכסי המת אחראים לכתובתה, וס"ל שמטלטלין משתעבדים לכתובה, אבל לחכמים דלהלן גם בזה כל הקודם זכה. ואם הניח פירות מחוברים, לר"מ שמים כמה הקרקע שוה יותר מחמתם ויקנה בהם קרקע ויאכל פירות. ולחכמים פירות מחוברים שלה, שהרי כל נכסיו ערבים לכתובתה והמחובר לקרקע כקרקע, (ואף שבנכסי מילוג הפירות שלו, שאני התם שתיקנו שהפירות שלו היכא שנשאר הקרן, אבל כאן אף שהכל שלו, מ"מ יש לה שעבוד על כל מה שהשתעבד לה בחיי הבעל), ותלושים אם קדם הוא זכה, ואם היא קדמה ימכרו, דס"ל שמטלטלין לא משתעבדים לכתובה, ואף בחיי הבעל בעינן תפיסה. וכתבו התוס' (פ"ב. ד"ה והתלושין) שמה שהתפיסה שלה מועילה היינו לשעבוד, אבל לגביה סובר ר"ע שלא זכתה.

פ"א. מי חייב בקבורתה-

מבואר בברייתא ששומרת יבם שמתה, יורשי הבעל שהם יורשים את כתובתה חייבים בקבורתה, (אף שהיא ניזונת מנכסי היתומים ומעשה ידיה שלהם). והק' התוס' (ד"ה יורשי) לשיטת רש"י שיורשי הבעל מקבלים רק מנה ומאתים ולא נדוניא, א"כ למה חייבים לקוברה, והרי תיקנו קבורתה תחת נדוניתה. ותי' שיבמה רואיה קצת ליטול מנה ומאתים, וממילא זה נחשב שהיא נתנה לו אותם, ולפ"ז אף שלארוסה אין כתובה, מ"מ בארוסה שנפלה ליבום חייבים בקבורתה.

רבא הקשה למה חייב לקוברה והרי אין האח יורש את האשה אלא את אחיו, דכתובה זו שאני יורש אין כאן מנדונית אביה כלום אלא מאתים ותוספת שכתב לה אחי. וכתבו התוס' (ד"ה ולימא) שלרש"י אליבא דמ"ד שנכסי צאן ברזל שלה ניחא, שהרי אינו יורש ממנה כלום, אבל למ"ד שנכסי צאן ברזל שלו, ולר"ת שלכו"ע הם שלו, צ"ל שטענתו היא שהוא יורש זכויות אחיו ולא חובותיו.

וענה אביי שממ"נ חייב בקבורתה, שאם הוא עומד במקום אחיו חייב לקוברה כאחיו, ואחיו חייב לקוברה גם אם לא הכניסה לו כלום (והיינו בנפלה מן הנישואין. תוד"ה משום), ואם אינו רוצה לקוברה שיתן כתובתה שהקבורה באה תחתיה.

ואמר רבא שאין לחייבו מדין הירושה, כי הוא יורש את אחיו ולא אותה, ואין לחייבו מדין הכתובה, כיון שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים של הבעל, והיבם עומד במקום הבעל.

ואמר לו אביי שלבית הלל ניתנה כתובה ליגבות מחיים, ואף שכתוב בכתובה "כשתנשאי לאחר תיטלי מה שכתוב לכי", מ"מ ס"ל שהיבם ג"כ נקרא אחר בלשון חכמים, (אבל בלשון תורה יבם לא מיקרי אחר. תוד"ה יבם). וממילא כבר בשעת מיתת הבעל זכתה בנכסים, (ואע"פ שאינה גובה כתובתה לפני החליצה, מ"מ ניתנה ליגבות לענין שיהיה לה קבורה תחת כתובה. תוד"ה מאן. וע"ע תוד"ה והא שדנים אם דברים אלו של הגמ' הם לבאר למה חייב בקבורתה לבית שמאי, או לבאר שגם בית הלל דרשי מדרש כתובה, או לבאר שב"ה סוברים שלענין להפסידה כתובה דרשינן מדרש כתובה). ולבית שמאי שסוברים שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים (מדרש כתובה), ס"ל שכל העומד ליגבות כגבוי והיינו שבכל שטר חוב המלוה מוחזק בנכסי הלוה יותר מהלוה, וה"ה כאן האשה מוחזקת בנכסים. רש"י. והק' התוס' (ד"ה ושמעי') שאביי עצמו סובר שלאו כגבוי דמי, ותי' דכתובה שאני, א"נ חזר בו אביי), וכמבואר בדבריהם לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה ומת בעלה קודם ששתתה, ואינה יכולה לשתות עכשיו דכתיב "והביא האיש את אשתו אל הכהן", שלבית שמאי נוטלת כתובה ואינה שותה, דאע"פ שיש ספק אם זינתה, מ"מ מוציאה כתובה, והיינו משום דס"ל ששטר העומד ליגבות כגבוי, (ולבית הלל אין לה כתובה דאין ספק מוציא מידי ודאי ויורשי הבעל הם ודאים).

פ"א: רבא רוצה להוכיח שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, ממה

שאמר רבי אבא שיבם שכנס את יבמתו ורוצה למכור את נכסי המת שהדין הוא שאסור לו למוכרם, כיון שהיבם לא כותב ליבמה כתובה שכתוב בה שמה שקנה או יקנה משועבד לכתובה, והיבמה חוששת שיתקלקלו הנכסים שייחד לה, ואף שיכולה לטרוף ממשעבדי, מ"מ יכולה לומר שאינה רוצה לטרוח לבי"ד, (ואף שאם אין נכסים לראשון תיקנו חכמים שתגבה מהיבם, מ"מ כיון שאם יש משועבדים לראשון צריכה לטרוף מלקוחות, יכולה לומר שאינה רוצה לטרוח. תוד"ה הרוצה. עוד כתבו בתוד"ה מגרשה, שאף שהיבם יכול לכתוב לה שמשעבד לה נכסיו, מ"מ עדיף לה לקבל מנכסי הבעל שהם בעין), אם כהן הוא יפייס את אשתו ע"י סעודה שתתן לו רשות למכור את העודף על כדי כתובתה, ואם הוא ישראל יגרש אותה ויתן לה כתובה ומוכר מה שירצה ויחזירה או מוכר אחרי שמחזירה, ואינו יכול לייחד נכסים בשיעור הכתובה ולמכור את השאר, ומבואר שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים.

והגמ' דוחה שאין זה הטעם שם, אלא הטעם משום איבה, שהרי גם בבעל שודאי יכול למכור את נכסיו אף שכל נכסיו משועבדים לכתובת אשתו ויכולה לטרוף מהלקוחות, מ"מ איתא במתני' שלא ייחד נכסים לכתובתה, ובהכרח זה רק עצה טובה שמא יאבדו המטלטלין ויצטרכו לכתוב כתובה אחרת. רש"י. והתוס' (ד"ה אלא) כתבו שרק לר"מ אסור להשהות את אשתו בלי כתובה, אלא העצה טובה היא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, וי"מ כדי שיוכל למכור כל נכסיו, דבמייחד אינו יכול למכור מה שמייחד, ומ"מ למסקנה הטעם משום איבה, וא"כ גם דברי רבי אבא הם משום איבה שתחשוב שהוא מייחד לה דבר לכתובה משום שנותן עיניו לגרשה, ותהיה איבת עולם ביניהם, ועדיף שיגרשה, ותדע שהוא מגרש רק בשביל למכור והוא מחזיר אותה.

שיטת רש"י שבעל יכול למכור נכסיו, והא דתנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל, היינו בשדה שכתב לה בכתובתה או בשדה שייחד לכתובתה, או במה שהכניסה משלה. אבל שיטת התוס' (ד"ה מגרשה) שאין חילוק בין ג' אלו לשאר נכסים, אמנם מקחו בטל היינו משעת טריפה ולא לאלתר.

האם היבם יכול למכור את נכסי המת-

בברייתא מבואר שאין ליבם למכור את נכסי אחיו, אע"פ שמשאיר הרבה נכסים לכתובתה, מפני שכל הנכסים אחראים לכתובתה.

ואמר רב יוסף שכמו כן (אם האחים רוצים לפסול את היבמה בגט על היבם הגדול שעליו מצוה ליבם, והדין הוא שאם אחד נותן גט היא אסורה על כל האחים, ומטרתם היא כדי לחלוק בנכסי המת), אם היבם התחייב לחלוק עם אחיו בנכסי המת לא מהני, דכיון שתיקנו חכמים שלא ימכור, לא חלה המכירה אף בדיעבד, ומה שהתנה לחלוק וקנו מידו הוי כמכירה. וכן אמר רבי חנינא בר פפי. וכן סובר עולא, וכן הלכה.

אמנם אביי אומר שכמו שמצינו שלבית הלל אף שאין לארוסה למכור נכסי מילוג שנפלו לה אחרי האירוסין, מ"מ בדיעבד מועילה המכירה, כך גם ביבם שמוכר תועיל המכירה. וכן אמר רב מניומי בריה דרב נחומי.

רב יוסף הביא ראיה לדבריו מהא דאיתא בברייתא שאם היבם היה חייב כסף לאחיו ומת המלוה, חייב היבם לקנות קרקע ליבמה בחוב זה והוא אוכל פירות, ואינו יכול לומר שהוא מחזיק בחוב ולא ישלמנו עוד. וא"כ ה"ה שאינו יכול למכור. ומה שאין היבם מוחל על החוב, היינו לר"מ דדאין דינא דגרמי, אבל להחולקים אפילו יורש יכול למחול. אי נמי שאני הכא שאינו יורש אלא מכוחה. תוד"ה לא. ואין לומר שזה רק עצה טובה כדי שתהיה לו קרקע לעולם, ולא יוציא המעות בהוצאה. רש"י. ולתוס' (ד"ה ודלמא) העצה היא כדי שתהיה היבמה בטוחה יותר ואיכא שלום בית טפי. אי נמי העצה היא כדי שיהיו הרבה קרקעות, ועי"ז הלקוחות לא יפחדו שתטרוף מהם לכתובתה, ומה שלא תיקנו מהאי טעמא שמכר ג"כ לא יחול, הטעם הוא משום שאין להפסיד לקוחות בשביל טובתו.

דבברייתא איתא שאף בדיעבד מוציאים מהיבם.

אבל לרב נחמן ברייתא זו לא נשנית בבית המדרש ולא סמכינן עלה, מפני שהיבם יכול לטעון שמטלטלין לא משתעבדים לכתובה, ועוד שאין האשה בעלת החוב. ואין לומר שהברייתא כר"מ דס"ל שמטלטלין משתעבדים לכתובה, וממילא היכא שתפס קרקע מוציאין אף לרבנן, (ודברי ר"מ אמורים רק בגביה מהבעל או מהיבם שעומד במקום הבעל, אבל מיתמי או ממקבל מתנה אין גובים מטלטלין, אמנם במתנת שכיב מרע גובים ממטלטלין. תוד"ה רבי מאיר), וכרבי נתן שבעל חוב משועבד למלוה של המלוה שלו, (ומוציאין ממנו ונותנים למלוה של המלוה, דכתיב "ונתן לאשר אשם לו" ולא כתיב לאשר נושה בו). דלא אשכחן תנא דמחמיר ב' חומרות בכתובה שהיא מדברי סופרים. וכתבו התוס' (ד"ה לא אשכחן) שרק כאן צריך להגיע לרבי נתן, מפני שהיבם מוחזק במלוה, או משום שהיבם עומד במקום אחיו, אבל בסתם יורשים א"צ לדינא דרבי נתן.

פ"ב. נתינה של היבם- להלכה אין היבם יכול לפני היבום או

לאחריו להקנות לאחיו חלק בנכסי המת, ולומר שיחול הקנין מעכשיו, ואם נתן לא עשה כלום, דאפילו לרבי יוחנן דס"ל שאפשר למשוך עכשיו ולקנות לאחר ל' יום, אפילו אם אז הפרה לא תהיה ברשות הלוקח, היכא דאמר מעכשיו. שאני התם שבידו להקנותה עכשיו, אבל הכא אין בידו להקנות עכשיו את נכסי המת שהרי הלכה כרב יוסף, ואף אם אחרי היבום אם חילק מה שעשה עשוי, עכשיו אינו יכול לחלק. וכתבו התוס' (ד"ה התם) דהא דאיתא בבבא מציעא שאפשר לומר שדה זו לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו, היינו לרב דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ולא קיימא לן הכי. עוד כתבו התוס' (ד"ה הא) שרק בקנין משיכה בעינן מעכשיו, כיון שבשעת הקנין פסקה המשיכה, וכן בשטר שמא יקרע או שיאבד, אבל בכסף כיון שאם לא יחול הקנין יצטרך להחזיר לו את הכסף, א"צ לומר מעכשיו. עוד כתבו התוס' שאף שבמעכשיו ולאחר ל' רב מסתפק אם זה תנאי או חזרה, הכא שאינו יכול להקנות עכשיו קנה, אי נמי במעכשיו ולבסוף ליכא להסתפק בכוונתו. ולרבי יוחנן במעכשיו ולאחר ל' צריך שתהא עומדת באגם, אבל אם היא ברשות מקנה לא קנה, דס"ל שהקנין מתחיל עכשיו ונגמר לאחר ל'.

דין יבמה אחרי היבום- הכונס את יבמתו הרי היא כאשתו לכל דבר, ואם גירש אותה בגט א"צ לחלוץ לה, ולא אמרינן דהא דכתיב "ולקחה... ויבמה" היינו שעדיין יבומים הראשונים עליה, אלא דורשים מזה שיכול לייבם בעל כורחה (ולכמה דברים. תוד"ה ויבמה). ואחר הגירושין יכול לחזור ולשאתה, ולא אמרינן שכיון שכבר קיים מצות יבום, חזר עליה איסור אשת אח, אלא דרשינן מדכתיב "ולקחה לו לאשה" לאשה קרא יתירא שכיון שלקחה נעשית כאשתו. אמנם זה א"צ קרא שיכול לבוא עליה ביאות הרבה, דלא אמר רחמנא ויבמה כדי לגרשה לאלתר. תוד"ה מהו.

פ"ב: כתובת יבמה- כתובת יבמה ניתנת מנכסי בעלה הראשון,

דאשה הקנו לו מן השמים ואין עליו לכתוב לה שטר נישואין. ואין ליבם לייחד מטלטלין לכתובתה. ואם אין נכסים לראשון כתובתה משני, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ואם גירש היבם את יבמתו אין לה אלא כתובה, ויכול למכור את שאר הנכסים של המת, אבל קודם שגירשה אינו יכול למכור שאר הנכסים. ואם גירשה והחזירה אין לה אלא כתובה הראשונה ככל הנשים, ואינו חייב לכתוב לה כתובה חדשה, אע"פ שהכתובה הראשונה נכתבה ע"י היבם.

שעבוד נכסים לכתובת אשה- לפני שתיקנו שעבוד נכסים לכתובה לא היו הנשים רוצות לינשא, מפני שחששו שהיורשים יצניעו את מעות הירושה ולא יהיה להם מהיכן לגבות. רש"י. ולתוס' (ד"ה בתחלה) היו מייחדים מעות לכתובה, אלא ששאר הנכסים לא היו משועבדים לכתובה, (ולא תיקנו לתת לאשה לשומרם, משום שאין דרך לתת לה מעות לשמור, אי נמי היו נותנים לה אותם מעות, ומ"מ היורשים יכולים להצניעם כיון שאינו ניכר שהם שלה). ולכן תיקנו שיניחו ממון לכתובה בבית אביה, ועדיין כשהיה כועס היה אומר לה לכי אצל כתובתך כיון שכשזה לא אצלה אין לו אפשרות להנות מזה כשהיה דחוק. תוד"ה בתחילה. התקינו שיניחו אצל חמיה -בעלה, והיו עושים ממנה קלתות של כסף או זהב לעשירות או עביט לעניות שכתובתן מרובה, וכשהיה דחוק היתה נותנת לו למשכנם. תוס' שם. ועדיין (כיון שלא היה לו בזה אלא רווח מועט. תוס' שם). כשהיה כועס היה אומר לה טלי כתובתך וצאי לפי שזה היה מיוחד לכך, עד שבא שמעון בן שטח והתקין שיכתוב שכל הנכסים משתעבדים לכתובה, ולא ייחד מטלטלים לכתובה, ויהיה קשה לו להוציא מעות ולתת לה. תוס' שם. ואם ייחד הוי בעילתו בעילת זנות. שיטת רש"י שאם נאבדו הנכסים שייחד חייב לשלם, ומ"מ הוי בעילת זנות כיון דלא סמכה דעתה, ולתוס' אינו חייב לשלם אא"כ קיבל עליו אחריות. תוד"ה התם.

הכותב

דיני בעל שמסתלק מזכויותיו באשתו

הבעל זכאי באשתו בפירות נכסי מילוג שלה, ואם מתה יורשה, ואין האשה יכולה למכור נכסיה. הגמ' דנה האם הבעל יכול להסתלק מזכויות אלו לפני או אחרי הנישואין, ובאיזה לשון מועיל הסילוק, והאם מועילה אמירה או שצריך כתיבה.

פ"ג הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסייך הרי הבעל

אוכל פירות, ואם מתה יורשה, אלא שאם מכרה או נתנה קיים. ומה שאינה יכולה לומר שסילק עצמו מכל זכויותיו, לאביי הטעם משום דיד בעל השטר על התחתונה ואינו יכול לתבוע אלא את מה שודאי כתוב בשטר, ומפרשים כוונתו למכירה ולא לפירות כיון שפירות עכשיו עדיפים מגוף הקרקע לאחר זמן, דבוצינא טב מקרא, (לרש"י היינו שדלעת קטנה עדיפה מגדולה, ולתוס' היינו שקישות עכשיו עדיפה מדלעת לאחר זמן, אף שהדלעת טובה מקישות), וכן ירושה עדיפה מזכות המכירה, כיון שמיתה יותר מצויה ממכירה משום שאשה מסתכנת בלידה, ומאידך קשה לה למכור משום שבח בית אביה. (תוד"ה מיתה וד"ה מכירה). ולרב אשי לשון "בנכסייך" משמע ולא בפירותיהן ולא לאחר מיתה שבטל שמה מהם. והק' התוס' (ד"ה רב) א"כ אמאי אינה מוכרת לכתחילה.

ואם כתב דין ודברים אין לי בנכסייך **ובפירותיהן**, אינו אוכל פירות בחייה, אבל אם מתה הוא יורש אותה, ולרבי יהודה אוכל פירי פירות, והיינו שאם הכניסה לו קרקע ועשתה פירות ומכרם ולקח מהם קרקע ועשתה פירות, הוא אוכלם.

ואם כתב דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן **ובפירי פירותיהן עד עולם**, אף לרבי יהודה אינו אוכל פירי פירות. הגמ' מסתפקת אם דין זה הוא גם כשכתב רק עד עולם, או כשכתב רק פירי פירותיהן, או שצריך לכתוב גם פירי פירותיהן וגם עד עולם, ואם כתב רק פירי פירותיהן אינו בכלל זה פירא דפירי פירות, ואם כתב רק עד עולם, שמא כוונתו לפירות עצמם, לרש"י היינו שלא יאכלם גם בשנים הבאות. ולתוס' (ד"ה הוה) היינו שלא יאכלם גם לאחר מיתתה.

ואם הוסיף וכתב **בחייך ובמותך**, אף אינו יורשה, ולרשב"ג ירשנה מפני שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה, אבל פירות שהם דרבנן יכול להתנות עליהם. וקסבר ירושת הבעל דאורייתא, דכתיב "לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה", (ולשארו יתירא, אבל הא דכתיב "ונתתם את נחלתו לשארו" שזה לא מיותר, אין הכונה שהאשה יורשת את האיש).

הגמ' מסתפקת מה הדין אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן, ולא הזכיר פירותיהן, האם הפירות שלו, ומה שאין לו פירי פירות היינו כששייר פירות, או שגם בלשון כזה אינו אוכל פירות.

לרב חייא מהני כל הנ"ל אף באמירה בלי קנין וכתיבה.

איך הבעל יכול להסתלק מזכויותיו-

הגמ' אומרת שכל הנ"ל שיכול הבעל להסתלק מזכויותיו מאשתו, היינו דווקא כש**כתב לה בעודה ארוסה**, דכיון שעדיין לא זכה מועיל לשון סילוק, אבל אם כבר נתארסה לא מהני, כמו ששותף לא יכול להסתלק מחלקו בשדה ע"י אמירת דין ודברים אין לי וכו' כיון שאין כאן לשון מתנה.

ואם עשו קנין (לרש"י מדובר על הברייתא שמדברת בשותף, ולתוס' (ד"ה קנו) איירי בבעל ואשה), לרב יוסף לא מהני, כיון שהקנין רק מחזק את האמירה, והאמירה אינה מספיקה. ולרב נחמן מהני, דכוונתו להקנות את גוף הקרקע, וכן הלכה. ולאביי מסתבר לומר כרב יוסף דווקא היכא שערער, אבל היכא שלא **ערער** אלא אחרי יום או יומיים, שי"ל שלימדוהו לטעון כך, **לא**. והא דמהני לומר לעבד אין לי עסק בך, היינו משום דמשמע תהא לעצמך, וזה לא שייך בשדה. תוד"ה ואין.

והא דמהני בעודה ארוסה, היינו כדרב כהנא שאדם יכול להתנות שלא לזכות בנחלה הבאה לו ממקום אחר שאינה ירושת אבותיו, אלא כגון ירושת אשתו שהיא באה ע"י נישואין, וזה מועיל היכא שזה תקנה דרבנן, (ואף שזה לשון גרוע, כיון שאמר זאת לפני שחל החייב מהני. או שרואים משם שאין בזה חסרון של דבר שלא בא לעולם. ואין זה מועיל מדין תנאי אלא מדין סילוק, כיון שאינו לשון תנאי, ועוד דכיון שלא האשה התנתה אלא הבעל הוה פטומי מילי בעלמא. תוד"ה כדרב). **וכדרבא שאמר שאדם יכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים (כגון אשה שאומרת איני ניזונת ואיני עושה**, שתיקנו לאשה מזונות תחת מעשה ידיה לטובתה שמא לא ספקה, ואם היא אינה רוצה לעשות מלאכה, או שיש לה אומנות יקרה, יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה), **אמנם כשהיא נשואה לא מועיל לומר אי אפשי בתקנת חכמים, לאביי הטעם משום דידו כידה** וצריך לומר לשון מתנה, **ולרבא ידו עדיפא מידה, (ונ"מ בשומרת יבם**, שאף שלשון דין ודברים וכו' אינו מועיל ביבמה לכו"ע, מ"מ נ"מ לענין שומרת יבם שנפלו לה נכסים בחיי הבעל הראשון, שלאביי בזה נחלקו בית שמאי וב"ה, שלבית שמאי יחלקו יורשיה עם יורשי הבעל, ולבית הלל נכסי מילוג בחזקת יורשי האב, כיון דחזקה קמייתא עדיפא, ולרבא לכו"ע יורשי היבם עדיפים, כיון שהיבם הוא במקום הבעל, ויד הבעל עדיפא מידה).

פ"ד. לרב הלכה כרשב"ג שאף בכתב לה שאין לו דין ודברים בנכסיה לאחר מותה, ירשנה, ולא מטעמיה דרשב"ג דס"ל שכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, שהרי רב סובר שירושת הבעל דרבנן, אלא סובר רב שחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, ומ"מ בפירות תנאו קיים לכו"ע, דכיון דלא שכיחי לא עשו חכמים חיזוק, אבל נכסי צאן ברזל שכיחי יותר, דאפילו ליתומה עניה אין פותחין מנ' זוז. **ובשל תורה** ס"ל לרב דתנאו בטל, כמבואר דלא מהני ע"מ שאין לך עלי אונאה, (ולשמואל מהני). ובב"מ מבואר שרב יכול לסבור שבדבר שבמנוסן תנאו קיים, אמנם זה דווקא היכא שיודע ומוחל, אבל כאן ששמא הוא יומות בחייה אינו מוחל. תוד"ה וסבר.

ואף שרב עצמו סובר שירושת הבעל דרבנן, מ"מ אמר רב שמה שאמר רבי יוחנן בן ברוקה שעל הבעל להחזיר ביובל לבני משפחת אשתו את מה שירש ממנה, וישלמו לו על הקרקעות בניכוי דמים, איירי בקרקע של בית הקברות, ומשום פגם משפחה שיהיו אחרים נקברים עמהם והם נקברים בקבורות אחרים, (וזה ניכר ביובל שאז כל הקרקעות חוזרות וזו אינה חוזרת. תוד"ה משום) **אמרו חכמים שיקבל דמים ויחזיר להם, ויפחות מהדמים דמי קבר אשתו** שהוא חייב בקבורתה, **אבל שאר הירושה אינה חוזרת, דקסבר ירושת הבעל דאורייתא** וירושה אינה חוזרת ביובל. **היינו לרבי יוחנן ב"ב, אבל לרב עצמו ירושת הבעל דרבנן.**

זכות היורשים מול בע"ח וכתובת אשה

בעל שמת ונשאר חייב חוב ממון לבעל חוב וכתובה לאשתו, וגם היורשים רוצים לרשת את ממונו, יבואר להלן מי קודם למי ומדוע.

מי שמת והניח אשה ובעל חוב ויורשים, והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים, לרבי טרפון **יתנו לכושל שבהם.** י"מ לכושל שבראיה ששטרו מאוחר ולא יוכל לגבות מלקוחות מוקדמים, **וי"מ לכתובת אשה** ונקראת כושל מפני שאין דרכה לחזר אחר נכסי המת, והטעם **משום חינא.** ואף דמטלטלי דיתמי אינם משתעבדים לבעל חוב, היכא שאינם ברשות היתומים מוציאים מיד מי שמחזיקם ונותנים למי שהמת חייב לו, **ודין זה הוא אפילו בפקדון דאיתיה בעיניה.**

חינא- לרש"י היינו שהאנשים ימצאו חן בעיני הנשים ולא יחששו הנשים להפסיד כתובתם. ולתוס' היינו שאותה אשה יהיה לה ממון ותמצא חן בעיני האנשים לשאתה. וכתבו שגם לרש"י ע"י שיראו שקיבלה כתובתה בקלות, קרובותיה ירצו להנשא. עוד כתבו שלענין זה עדיפה כתובה מבעל חוב, ומאידך כתובת אשה בזיבורית ובעל חוב בבינונית, ואין לדמות תקנות חכמים זז לזז. עוד כתבו שאף שאין אשה גובה כתובתה מ"ראוי", מלוה לא נחשב ראוי לענין זה, אף דחשיב ראוי לענין ירושת בכורה).

ולר"ע לא מהני תפיסה אלא יתנו ליורשים, שהרי רק הם אינם צריכים להשבע וקדמו הם לזכות, אבל הנפרעים מנכסי יתומים לא קנו, דאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה, **ודין זה הוא אפילו במלוה דלהוצאה ניתנה.**

ואם הניח פירות תלושים, לר"ט כל הקודם זכה, היורשים יכולים לזכות דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבע"ח, ובע"ח וכתובה יכולים לזכות, תפיסה לאחר מיתה מועילה לר"ט, **ואם תפסו האשה או הבעל חוב יותר ממה שמגיע להם יתנו לכושל שבהם** בעל השטר, ואם באו ליד היתומים אין להוציא מהם, **ולר"ע הכל יתן ליורשים.**

תפיסה מחיים מועילה אף לר"ע. וכתבו התוס' (ד"ה והוא) שדין זה הוא רק בחוב, אבל בכתובה רבא סובר שלא מועילה תפיסה מחיים, ור"ח סובר שאף בכתובה מועילה תפיסה מחיים. עוד כתבו (ד"ה ולרבי) שאף שמצינו לעיל פ: שמועילה תפיסה בשומרת יבם, י"ל דהיינו דווקא אחרי מיתת הבעל. ור"מ מוכיח משומרת יבם שמועילה תפיסה בחיי הבעל, וכתבו התוס' שי"ל שכוונתו שזה מועיל רק לענין קדימה לבעל חוב לאחר מיתה.

פ"ד: הא דמהני תפיסה בפירות תלושים לר"ט, לרב ושמואל איירי דווקא כשהיו מונחים ברה"ר, אבל בסימטא שאין מצויים בה הרבה בני אדם לא, דכיון שאין זה מקום הפקר כרה"ר זכו בהם היורשים. ולרבי יוחנן ור"ל אף במונחים בסימטא מהני תפיסה.

מחלוקת רבי יוחנן ור"ל כמו מי ההלכה-

ר"ל החזיר דין שפסקו בו כר"ט, ואמר לו רבי יוחנן עשית כשל תורה דאף אם הלכה כר"ע היינו לכתחילה, ולא להחזיר את הדין.

ביאור מחלוקתם- א' אם הלכה כר"ע מרבו, או רק מחבירו (ואם פסק כחבירו אז ר"ע, הוי טעה בדבר משנה וחוזר, דטעה בדבר משנה היינו אפילו אם טעה בדבר שאמורו רב ושמואל). ב' נחלקו אי ר"ט היה רבו של ר"ע, או שהיה חבירו. ג' נחלקו אם הלכה כר"ע מחבירו איתמר, או מטין לכתחילה איתמר, ובתוס' (ד"ה שפיר) דנים אם כשתפסוה הוי כדיעבד או לא.

וכן היה מעשה שבעלי חוב תפסו פרה של יתומים בסימטא, ואמר להם רבי יוחנן שהתפיסה מועילה, ור"ל אמר להם שיחזירו מה שתפסו, ואמר להם רבי יוחנן מה אעשה שכנגדי חלוק עלי.

וכן היה מעשה שאנשי בית הנשיא תפסו מסימטא, והיה מי שאמר שהתפיסה מועילה, ורבי אבא אמר שכבר הורה ר"ל להחזיר דין שפסקו בו כר"ט.

ואם הבעל חוב תפס שור מהרועה וטוען שתפס מחיים (דמהני אף לר"ע), והרועה טוען שתפס לאחר מיתה, לרב נחמן אם אין לרועה עדים על התפיסה נאמן הבעל חוב במיגו שיכול לומר לקוחה היא בידי, ואם יש עדים שתפס, אף אם אינם יודעים אם תפס מחיים או לאחר מיתה, כבר אינו נאמן לומר לקוחה היא בידי. (תוד"ה איתן). **ולא דלא לגורדות** (-בחמה דקה) **שכין שאינם נמסרים לרועה** אלא דרכם להלך בשדות, **אין הם חזקה** שיוכל המחזיק לומר לקוחין הן בידי, דשמא מצאן.

ואם הבעל חוב שלח אדם אחר לתפוס לא מהני, דתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, דלאו כל כמינה לזכות לזה ולחוב לזה. ומכאן מבואר שאף בעשאו שליח לא מהני, ודלא כרש"י בב"מ. (תוד"ה את). עוד כתבו התוס' (ד"ה ואמר רבי יוחנן) שרבי יוחנן מודה שתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה, ורק במציאה ס"ל שקנה חבירו, מיגו דזכי לנפשיה.

פ"ה. מעשה ברב פפא שתפס ספינה ע"י הנהגתה במשוטיה, ורב הונא בריה דרבי יהושע משכה בחבליה, וכל אחד טען שהוא קנה את כולה.

כמה דיני ממונות

השולח מעות לפרעון חוב, ולא נתן לו המלוה את השטר משום שהוא טוען שקיבל את המעות עבור חוב אחר שהיה חייב לו, (סיטראי נינהו), אם אין עדים על הפרעון יכול המלוה לטעון כך, במיגו שהיה יכול לומר לא היו דברים מעולם. והיינו אחר שתיקנו שבועת הסת, דהשליח הוא נוגע בעדות, דבלאו הכי אמרינן דלא חציף להכחישו כיון שאינו נוגע בדבר וליכא מיגו. תוד"ה מיגו. **וצריך השליח לשלם למשלח אף אם אמר לו הב זוזי ושקול שטרא, משום דאמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי**, והיה עליך לדקדק בתקנתי. אמנם אם לא הזכיר כלל לקיחת השטר יכול לומר שחשב שבעה"ב סומך עליו. תוד"ה לתקוני.

נפקד התופס שטרות של מת בטענה שהמת חייב לו מעות, אם אין לו עדים שתבעו ממנו את השטרות מחיים ולא נתנם אינו מועיל, דתפיסה דלאחר מיתה לא כלום היא, ומחיים אינו יכול לתפוס כיון שהם כמונחים ברשות המפקיד. ורק אם תפס מטלטלין לחובו כשראהו נוטה למות מהני תפיסה. וכתבו התוס' (ד"ה אית) שאינו נאמן במיגו שהיה אומר לקוחין הם בידי, (ואף שאין אותיות נקנות במסירה בלא שטר לקיחה, מ"מ יכול להחזיק בהם בתור נייר, ולומר שאינו מחזיר עד שהיורשים יפרעו מה שהיה חייב לו), כיון שכבר טען שתפס מחיים, ועל אותה שעה אין לו מיגו, מפני שהיה סבור אז שזו טענה טובה יותר.

דין ע"פ אומדנא- דיין שהעיד בפניו אדם הנאמן עליו שהנתבע שהיה צריך להשבע ולהפטר הוא חשוד על השבועה, יכול להפוך את השבועה לתובע שישבע ויטול. וכן אפשר להרע כח שטר מכח עדות של אדם שהדיין מאמינו, (לרש"י היינו שא"א לגבות בשטר זה, ולר"ח (תוד"ה מרענא) אפשר לגבות אלא שצריך להשבע, אפילו היכא שאינו כשר לעדות, וכגון קרוב), **אבל אין לקרוע את השטר מכח זה**, דאין מוציאים ממון אלא ע"פ שני עדים.

כתיבת שטר עבור העתיד להיות- אפשר לכתוב לאשה שטר שנשבעה ונפטרה, כדי שיתנו לה שטר זה בעיר שלה אחרי שתשבע שם, (שרצה התובע שתשבע שם, דאפשר שתתבייש ותודה). ולא אמרינן דמחזי כשיקרא, כמו שאמר רבא שאין לכתוב קיום שטר משום דמחזי כשיקרא. דזה אינו נכון, שהרי לר"מ אם מצא גט באשפה וחתמו ונתנו לה כשר, ואף רבנן לא חולקים אלא בגט משום דבעינן לשמה, וכן מצינו בשטר חוב, שאין **ללוות בו** (אפילו באותו יום דלא הוי שטר מוקדם), **רק משום שנמחל שעבודו** ואין בו שעבוד נכסים, **ומבואר שאין חוששים למחזי כשיקרא.** ומה שלא כתבו שאם תשבע תיפטר, הטעם הוא כדי שלא תצטרך להביא עדים על כך. תוד"ה אלמא.

פ"ה: התובע מהיורשים דבר שלטענתו הפקיד אצל המת, אם זה דבר יקר והמת אינו אמיד, והוא נותן סימנים, והתובע לא היה רגיל להמצא **שם בית**, והיורשים טוענים שמא של אבינו היו, **התובע נאמן**, אבל אם היה רגיל **להמצא שם יתכן שראה אדם אחר שהפקיד חפץ זה.** ואף שהאבא היה נאמן גם לא אמיד, ויכול לטעון שמצא מציאה או נתנו לו מתנה, מ"מ לא טוענים ליתמי דבר שאינו מצוי. (תוד"ה חדא). עוד כתבו התוס' (ד"ה ועוד) דהיכא שהוא אמיד אף בנותן סימנים אינו נאמן, דדילמא זבנה מיניה, אא"כ הם סימנים שאין דרך לדעת אלא בפקדון, או היכא שיש עדים שהפקידו אצלו, שאז כיון שבאו לידו בתורת פקדון אינו נאמן לומר לקוחין הם בידי. ולרשב"א מה שהגמ' אומרת שהוא נותן סימנים זה לא טעם למה התובע נאמן מול המחזיק, אלא זה טעם למה לא חוששים שזה של אחר. לרש"י הסימן הוא שהם היו צרורות בסדין והיה שם שבע מרגליות, ובתוס' (ד"ה קויבב) העירו שביבמות קט"ו: מבואר שזה אינו סימן.

המצווה לתת נכסיו לטוביה, ומת, **ובא אדם ששמו טוביה, יתנו לו, ואם בא רב טוביה** שהוא סמוך, **לא יתנו לו אא"כ גייס ביה, ואם באו ב' טוביה- ת"ח קודם לשכן או לקרוב**, דמסתמא אדם מצדיק מעשיו בשעת מיתה, ואיתא בברכות שכל הנביאים לא נתנבאו אלא למהנה ת"ח מנכסיו, **ושכן קרוב קודם לאח רחוק, ואם שניהם שווים יעשו שודא דדייני.** לרש"י שודא היינו שאומדים דעתו למי היה מעדיף לתת, ולתוס' הדיין יתן למי שירצה, אמנם דיין הנותן למי שנותן לו שכר, אינו דיין.

פ"ו. המוכרת כתובתה בטובת הנאה ונתגרשה ומתה, והיורש בא לגבות מהבעל את כתובת אמה, והלקוחות תובעים את היורש, **יכול היורש למחול לאב על הכתובה וכשימות ירש אותה.** וכתבו התוס' (ד"ה תיזיל) שלמ"ד דדאין דינא דגרמי שהוא מחייב את המוחל לשלם, צ"ל שהרווח במחילה הוא בקטנה בענת הפעוטות שמהני מחילתה ואינה חייבת בגרמי, או שאינו חייב מדין גרמי אלא דמים שנתנו לה ולא אם כל הכתובה, אבל לרשב"א אין חילוק בשם אם כל מה שכתוב בשטר. **(רב נחמן יעץ לעשות כך, וסבר שיש בעצה זו** משום "ומבשרך לא תתעלם", **והתחרט, משום דאדם חשוב אין לו לעשות כך** מפני שילמדו ממנו לעשות כך גם שלא לקרובים).

מכירת שטר חוב, ומחילת החוב אחרי המכירה-

אדם יכול למכור לחבירו שטר חוב, ואם המוכר מחל על החוב מועילה המחילה, דאמר ללוקח לאו בעל דברים דידי את. וכתבו התוס' (ד"ה המוכר) שאם אין ללוה נכסים אין המכירה מועילה אלא מדרבנן, (דאי הוי דאורייתא אינו יכול למחול, ובמתנת שכיב מרע אין יכול למחול. והא דאיצטריך למעוטי שטרות מאונאה, היינו על מה שהוא שזה ללוקח כדי למוכרו ללוה, אי נמי הכונה שאין אונאה היכא שהמלוה שילם ללוה שיכתוב לו שטר במלוה על פה). **ואפילו היורש של המלוה יכול למחול. ואם הלוקח פקח, שישלם כסף ללוה שיכתוב לו שטר חדש** לפני שיעשו ביניהם קנוניא.

ולענין חיוב תשלומין למאן דדאין דינא דגרמי (כר"מ שסובר דהיכא שנפרצה מחיצת הכרם ונתייאש מלגדרה נאסרו הזרעים שמעבר למחיצה, והוא חייב לשלם על הנזק. וקיימא לן כר"מ), **חייב המוחל לשלם אם כל דמי החוב. ולמאן דלא דאין דינא דגרמי אינו חייב אלא דמי הנייר**, כלומר אומר לו לא מכרתי לך אלא נייר והרי הוא בידך.

המכנסת שטר חוב לבעלה אינה יכולה למחול, מפני שידו כידה.

דיני פריעת חוב וכתובה-

לוה אינו יכול לפרוע קרקע אם יש לו מעות, ניזק יכול לשלם קרקע אפילו אם יש לו מעות, ובשביר צריך לשלם מעות אפילו באין לו. תוד"ה לבעל חוב.

מי שחייב לאשה כתובה ולבעל חוב ממון, ויש לו קרקע וממון, יתן את הקרקע לאשה ואת הממון לבעל חוב, כפי דינם לכתחילה ששילם למלוה ממון כמו שנתן לו, והאשה שלא נתנה ממון היא סומכת על הקרקע, (ואף אם הכניסה נכסי צאן ברזל, מ"מ הבעל יכול זכה בהם, ושעבודם על הקרקע יחד עם שאר הכתובה).

ואם אין לו אלא קרקע אחת, ושני השטרות מאותו יום (דאי לאו הכי הקודם קודם), יתננה לבעל חוב שלא תעול דלת, **דיותר משהאישה רוצה לישא אשה רוצה להנשא**, ולא חיישינן משום חינא, כיון שיש לחוש לנעילת דלת, אבל אחר מיתה דליכא נעילת דלת כיון דמיתה לא שכיחא, כתובה עדיפה מחוב משום חינא. ושיטת ר"י שגם לאחר מיתה בעל חוב קודם לגבות קרקע (או אפילו מטלטלין לאחר תקנת הגאונים שאשה ובעל חוב גובים מטלטלין), ורק לאחר מיתה כשגובים מהנפקד ולא מהיתומים, כיון שאין הנפקד חייב לתת לבעל חוב, בזה כתובה עדיפה משום חינא, אפילו היכא ששטר הבעל חוב קודם. תוד"ה לאשה.

בעל חוב אינו יכול לדרוש שהמוזר ימכור את הקרקע שלו ויביא לו ממון ולא קרקע. והיה מעשה באחד שהיה חייב ממון והיה לו מעות ותלה מעותיו בנכרי שהם של הנכרי, **וקנסוהו שיצטרך לשלם דווקא ממון ולא קרקע.** לרש"י היה לו מעות לפרוע, והתוס' (ד"ה ההוא) כתבו שאם יש לו עכשיו לפרוע מעות ודאי חייב מעות, ואיירי שבתחילה היו לו מעות ותלה בנכרי, ועכשיו אין לו מעות, ובכל זאת הזקיקוהו למכור.

פריעת בעל חוב מצוה, דכתיב "הין צדק" שיהא הן שלך צדק ולאו שלך צדק, **ואם אינו רוצה מכין אותו עד שתצא נפשו, כמו בשאר מצוות עשה**, שאם עדיין לא עבר ויש בידו עדיין לקיים, מכין אותו עד שתצא נפשו, אבל על לא תעשה לוקה ארבעים. וכתבו התוס' (ד"ה אמר וד"ה פריעת) שודאי כופין אדם לפרוע חובו, דאפילו יתומים גדולים נזקקים לנכסיהם, ואיירי כאן בדאיכא אחריות נכסים, והנדון כאן הוא שאף שכופין שייך לקרותו מצוה, אי נמי איירי ביתומים גדולים שאמרו שאינם רוצים לקיים את המצוה, אי נמי איירי בתולה מעותיו בנכרי. ואי ליכא אחריות נכסים אף גדולים אין כופין לפרוע, אבל מצוה איכא, ואם הניח אביהם דבר המסוים מחויבים לפרוע משום דאיכא קלון.

פ"ו: האומר לאשה **הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום, והלכה והניחה את הגט ברה"ר** וזהא נמצא שם לאחר ל', **אינה מגורשת. ואם הניחתו באגם מגורשת**, כדמצינו שמשיכה מועילה **ללאחר ל' אי קיימא באגם. ואם הניחתו בצידי רה"ר, לל"ק אינה מגורשת**, והקשו התוס' (ד"ה וצידי) דלעיל ל"א: מבואר שאפשר לקנות בצידי רה"ר. **וללל"ב מגורשת.** ואם הניחתו בסימטא, בסוגיו משמע שזה עדיף מצידי רה"ר, וצ"ע דלעיל פ"ב מבואר שתפיסה מועילה בסימטא. תוד"ה אדרבה. עוד כתבו התוס' (ד"ה האומר) דאיירי בדאמר מעכשיו ולאחר ל', דאי לא אמר מעכשיו צריך שהיה הגט בחצרה לאחר ל'.

האם בעל יכול להשביע את אשתו

מבואר במסכת שבועות (מ"ה:) שחכמים תיקנו ששותף יכול להשביע את שותפו אף בטענת ספק שמא גזל חבירו במשא ומתן או שמא לא דקדק בחשבון שביניהם, מפני שהוא מורה התר לעצמו שכל מה שיקח מהנכסים זה מגיע לו על עיסקתו. ולהלן יבואר מה הדין בזה לגבי אשה שמתעסקת בנכסי בעלה.

חיוב האשה בשבועה לבעלה- לת"ק רק המושיב את אשתו חנוונית או אפוטרופוס על נכסיו, יכול להשביעה כל זמן שירצה שלא עיכבה בידה כלום, ולר"א יכול להשביעה גם על פילכה ועל עיסתה, שהרי היא כאפוטרופוס עליהם. ומשביעה אפילו שלא ע"י גלגול שבועה. אמרו לו אין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת. בהו"א הגמ' חשבה שלר"א משביעים רק ע"י גלגול, ולת"ק אין משביעין אפילו ע"י גלגול. וכתב רש"י דטעמא דת"ק משום שאין מגלגלים בשבועה דרבנן, ושבועת אפוטרופוס היא דרבנן, שהרי אין כאן תביעת ברי. אבל התוס' (ד"ה רבי) כתבו שמגלגלים בשבועה דרבנן, וטעמא דת"ק משום שאינה רוצה לחיות עם מי שמדקדק איתה כ"כ.

חיוב האשה בנדר- איתא בגיטין ל"ד: שאין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה, ונמנעו מלהשביעה, התקין ר"ג הזקן שתהא נודרת ליתומים כל מה שירצו, וגובה כתובתה. ובאלמנה לא שייך נדר אלא שבועה.

מחילת הבעל על הזכות להשביעה-

אם כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה, אבל משביע **את יורשיה** אם גירש אותה והיא מתה ויורשיה תובעים כתובתה, צריכים להשבע שלא אמרה להם בשעת מיתה או קודם שנפרעה כתובתה, ושלא מצאו בין שטרותיה ששטר כתובתה פרוע, **ואת הבאים ברשותה** אם מכרה כתובתה ונתגרשה ומתה נשבעים כמו היורשים.

ואם כתב נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשייך ועל הבאים ברשותך, אינו יכול להשביעם, אבל יורשיו אם נתאלמנה והיא או יורשיה גובים את כתובתה מהיתומים **יכולים להשביע אף אותה.**

ואם כתב נדר ושבועה אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי, עליך וכו', אף הם אינם יכולים להשביעם.

פ"ז. ואם כתב לה **דלא נדר ודלא שבועה** הוא אינו יכול להשביעה אבל היורשים יכולים להשביעה.

ואם כתב לה נקי נדר נקי שבועה- לרבי חייא אף היורשים אין יכולים להשביעה. ולרבי חייא אף הוא יכול להשביעה, דכוונתו שתנקה עצמה ע"י השבועה. ולרבי זכאי הוא אינו יכול להשביעה אבל היורשים יכולים להשביעה, ואם אמר **מנכסים אלו** אף היורשים אין יכולים להשביעה. ולאבא שאול בן אימא מרים מדינא בכל הלשונות (בלא נדר בלא שבועה נקי נדר נקי שבועה) לא הוא ולא היורשים יכולים להשביעה, אבל אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה, וכן הלכה.

אשה שבעלה מחל לה על השבועה, ונעשית אפוטרופוס בנכסי היתומים לאחר מיתתו, משביעים אותה רק על מה שעשתה אחרי מיתתו, כיון שעכשיו הנכסים של היתומים, ועל זה לא מועילה מחילת הבעל.

מחילה על שבועת פוגמת כתובתה- הפוגמת כתובתה אינה נפרעת אלא בשבועה. ואם פטר אותה בעלה משבועה בלשונות הנ"ל, ללישנא קמא רב סובר שאינה נפטרת משבועה זו כיון שלא התכוון לפוטרה משבועה שהיא גורמת לעצמה. ולרבה בר אבוה נפטרת גם משבועה זו. והגמ' שואלת על רב מנין ידעה האשה שבעלה יושיב אותה אפוטרופוס כדי לומר שלזה כוונתו שהוא מוחל לה על השבועה. ומבארת מחלוקתם באופן אחר, וכדלהלן.

שבועה על הזמן שבין המיתה לקבורה- במתני' איתא שאין יכולים היורשים להשביעה על הוצאות הקבורה, אם לא נעשית אפוטרופוס שלא התעסקה עם הנכסים לאחר מיתה. **ואם נעשית אפוטרופוס, לרב אשי נחלקו בזה רב ורבה בר אבוה, שלרב משביעין אותה על מה שעשתה בנכסים בזמן שבין מיתה לקבורה**, כיון שהנכסים שלהם והם לא פטרו אותה. **ולרבה בר אבוה אין משביעים אותה, וכמו שמצינו שלכרגא** (לרש"י מס היתומים, ולתוס' מס האלמנה), **ולמזונות** הבנות והאשה והיתומים, **ולקבורה** של המת או היתומים (והיינו שאם לוו לצורך קבורה, מוכרים בלא הכרזה לצורך פרעון החוב, כדי שלא ימנעו מלעשות כך בעתיד. תוס'), **מוכרים את נכסי היתומים בלא אכרזתא** כיון שאין לזה זמן, וה"ה לענין קבורה אין זמן, וכשתשבע שלא זלזלה נמצא שנשבעה לשקר. רש"י. והתוס' הקשו שא"כ תשבע שלא לקחה משלהם כלום, ולכן כתבו שהטעם הוא כדי שלא תניח את המת ותלך. אמנם משבועת פוגמת ודאי הבעל פטר אותה, כיון שזה מגיע מכח נכסיו.

מתי האשה נשבעת כדי לגבות את הכתובה

אשה הגובה כתובתה מנכסי הבעל ע"י שטר הכתובה, באופן הרגיל אינה צריכה להשבע, ולהלן יבואר באלו אופנים אינה גובה אלא בשבועה, ואם זה שבועה דאורייתא או שבועה דרבנן.

פוגמת כתובתה-

הפוגמת כתובתה והיינו שהיא מודה שקיבלה כבר חלק מכתובתה, והבעל טוען שקיבלה את הכל, אינה יכולה לגבות את שאר הכתובה אלא בשבועה.

רמי בר חמא סבר ששבועה זו היא שבועה דאורייתא כמודה במקצת.

פ"ז: ואמר רבא שאין זו שבועה דאורייתא, דא"כ היה הבעל נשבע ונפטר ולא היא נשבעת ונוטלת, דכתיב "ולקח בעליו ולא ישלם" מי שעליו לשלם הוא נשבע. ועוד שהרי אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות. והקשו התוס' (ד"ה אמר) שיש עוד טענה למה זה לא דאורייתא, שהרי שבועת מודה במקצת היא כיון שכוונתו להשתמט, וטעם זה לא שייך כאן.

אלא שבועת פוגמת מדרבנן, כיון שהנפרע לא מדייק לזכור אם פרע הכל, (אבל היכא שטוען שלא פרע כלל לא אמרינן שאינו מדייק, ואינו נאמן במיגו, כיון שאנו תולים שלא דקדק, תוד"ה דמיפרע). ואף שבכל בעל חוב שטוען פרעתיך יכול להשביעו, מ"מ אם אינו תובע שבועה א"צ להשבע, משא"כ פוגמת משביעים אותה כשהבעל טוען שפרע אע"פ שאינו תובע שבועה.

הגמ' מסתפקת **היכא שהאשה מודה שקיבלה חלק מהכתובה בעדים**, אם חוששים שקיבלה את השאר שלא בעדים, ולא העמידו עדים על מה שנפרעה אלא בגלל שנזדמנו אז עדים, וצריכה להשבע, או שלא חוששים שפרע את השאר בלי עדים, ומהא דתניא שכל הנשבעים שבתורה נשבעים ולא משלמים, ואלו נשבעים ונוטלים (השכיר, והנגזל שיש עדים שיצא מביתו עם כלים ולא ראו מה היה שם, **והנחבל** שיש עדים שנכנס לביתו שלם ומצא שבור והוא מכחיש שחבל בו, **ושכנגדו חשוד על השבועה, וחנווני על פנקסו** שטוען שנתן לפועלים והם אומרים לא קיבלנו), **והפוגם שטרו שלא בעדים, ומשמע דווקא בלא עדים.** "ל שבעדים איכא חידוש טפי דאינו נפטר מדין משיב אבידה דהו"א שכיון שהשטר הוא לטובתו הוי משיב אבידה ופטור משבועה, וכ"ש שבעדים נשבע.

עוד יש להסתפק אם **הפוגמת פחות פחות משו"פ** שאומרת שקיבלה מנה מעט מעט כל ביום פלוני וכך ביום פלוני, ואפילו פחות משו"פ, **אינה נשבעת** כיון דדייקא כולי האי, או שגם בזה היא נשבעת. תיקו.

הפוחתת כתובתה- אם כתוב בכתובה סכום גדול, והבעל טוען שפרע הכל, והאשה אומרת שלא קיבלה כלום, אך היתה אמנה ביניהם שלא תתבע אלא סכום קטן יותר, נפרעת שלא בשבועה. והקשו התוס' (ד"ה או) דא"כ כל פוגמת תערים לפחות מכתובתה. ואם היא מודה שהכתובה היתה רק מנה, אינה יכולה לגבות בשטר גדול יותר, כיון שהיא מודה שהוא חספא בעלמא, וממילא א"א לגבות מהבעל כיון שהוא מוחזק. תוד"ה האי.

אשה שיש עד אחד שקיבלה את כתובתה אינה יכולה לגבות את כתובתה אלא בשבועה, וגם בזה סבר רמי בר חמא שזה שבועה דאורייתא, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש לכל עוון ולכל חטאת" אבל קם הוא לשבועה בכל מקום שם היו שניים היה חייב ממון. ורבא הקשה א"כ למה הבעל לא נשבע ונפטר, ועוד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, ואף שהמקור לזה הוא במודה במקצת ולא בעד אחד, מ"מ כיון שלא מצינו שבועה בכפירת שעבוד קרקעות א"כ ה"ה בשבועת עד אחד. (תוד"ה ועוד). ומסקנת רבא ששבועת עד אחד מדרבנן, להפיס דעתו של בעל.

פ"ח. אמנם אם הבעל פקח הוא **יכול להביאה להשבע שבועה דאורייתא**, ע"י שיקח את אותו עד שפרע לו את הכתובה עם עד נוסף, וה"ה בשני עדים חדשים, אמנם צדיף לבעל שיהיה עד אחד שיודע שנפרעה ב' פעמים, ויודיע לשניהם שכבר פרע לה כתובתה, ויתן לה דמי הכתובה בפני שניהם, ויעמיד את המעות הראשונות בהלוואה, ויודיע לעדים שכבר נפרעה כתובתה (כדי שלא תאמר שהיו שתי כתובות, שהרי עד אחד מעיד שגם הפרעון הראשון היה לשם כתובה, אבל כשמודיע להם אין לחוש לשני כתובות כיון דלא שכיחי ואין לה עד לסייעה), **ויחייבה** עליהם שבועה דאורייתא כמולה שהרי אין כאן שעבוד קרקעות. אבל אם רק העד החדש יראה את הנתינה השניה, א"א לצרפם יחד לעדות ואם תכפור על שניהם יצטרך לתת לה פעם שלישית. (והקו' התוס' שהרי יש מ"ד בסנהדרין שהם כן מצטרפים). רש"י כתב שהנ"מ בשבועה דאורייתא היא שהיא בשם אם בכינוי, ובנקיטת חפץ, אבל שבועה דרבנן אינה אלא קללה. ובתוס' (ד"ה מייתי) הקשו שמרש"י בגיטין ל"ה מבואר שגם שבועה דרבנן היא בנקיטת חפץ. ולכן פירשו שהנ"מ היא שבשבועה דאורייתא אם הנתבע חשוד, התובע נשבע ונוטל, ואם שניהם חשודים חזרה שבועה למחויב לה ומתוך שאינו יכול להשבע נשלם, ונ"מ נוספת היא שבשבועה דאורייתא אינו יכול לומר לתובע השבע וטול, אבל בשבועה דרבנן י"א שיכול הנתבע לומר השבע וטול.

מקרים נוספים שהאשה צריכה להשבע כדי לגבות כתובתה- בעל שמכר את נכסיו והאשה באה לגבות כתובתה מהלקוחות, או שהבעל מת והיא נפרעת מן היתומים, או שהבעל הלך למדה"י והיא נפרעת מנכסיו שלא בפניו, אינה יכולה לגבות כתובתה אלא בשבועה, כיון שגם הלוה יכל להשביעו שלא פרע לו, אנו טוענים ללקוחות וליתומים ובשלא בפניו שמא היה תובע שבועה, אבל כשתובע מהמלוה עצמו, אם אינו תובע שבועה, אינה נשבעת. (מתני' פ"ז.).

יתומים הנפרעים חוב אביהם מהלוה יכולים ליפרע שלא בשבועה, שהרי גם אביהם לא היה צריך להשבע, אבל יתומים הנפרעים מן היתומים, והיתומים טוענים שאביהם אמר להם שפרע, לא יפרעו אלא בשבועה שלא פקדנו ולא אמר לנו אבא שפרע, ולא מצאנו בין שטרותיו ששטר זה פרוע. ואם אביהם אמר להם שלא לוה נפרעים שלא בשבועה, דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי שהרי הוא מודה שלא פרע, והשטר מוכיח שהוא לוה.

גבית בעל חוב שלא בפני הלוה- לרב אחא אין למלוה לגבות חובו שלא בפני הלוה, וכן הלכה, (ואין נפרעים מהאדם שלא בפניו אא"כ שלחו לו ג"פ ולא בא. תוד"ה ורבא). ולרב נחמן גובה בשבועה, כדי שלא תנעול דלת בפני לווין.

פ"ח: ר"ש אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה היורשים משביעים אותה, ואם אינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעים אותה-

לרבי ירמיה נחלקו באשה הנפרעת מזונות שהיא רוצה למכור קרקע כדי לקנות מזונות, וכתובה אם שלח לה גט. **כשבעלה הלך למדינת הים**, שלת"ק צריכה **להשבע** שלא הניח בידה מעות, וכשיטת בני כהנים גדולים (ק"ד:), ולר"ש אינה נשבעת אלא כשהיא תובעת כתובתה שאז היא נשבעת שלא עיכבה משלהם כלום, אבל אם היא אינה תובעת כתובתה אין היורשים משביעים אותה, וכשיטת חנן.

רב ששת מדייק ממתני' דאיירי בשבועה שהיורשים משביעים ולא ב"ד, (והק' התוס' דאיכא לאוקמי כשמואל שסובר שאין פוסקים מזונות אלא כשמת הבעל, וא"כ היורשים משביעים אותה, וצ"ע). ולכן מבאר רב ששת איירי **כשבעלה כתב לה נדר ושבועה אין לי וליורשי** עליך, ת"ק סובר יכולים להשביעה על העתיד לבוא במקרה שנעשית אפוטרופוס כיון ששבועה זו היא מכח היורשים ולא מכח הבעל, ונשבעת כדין אפוטרופוס, ולר"ש אין יכולים להשביעה אלא אם תובעת כתובתה כדין הנפרע מנכסי יתומים, וכן נחלקו אבא שאול ורבנן בכל אפוטרופוס שלרבנן במינהו אבי יתומים ישבע, משא"כ במינוהו בי"ד, ולאבא שאול במינהו אבי יתומים לא ישבע ובמינוהו בי"ד ישבע, ונחלקו מתי אין לחוש שלא ירצה להיות אפוטרופוס בגלל השבועה, אם במינוהו בי"ד משום שזה מחשיבו שבי"ד בחרו בו, או במינהו אבי יתומים שאם לא שהיה נתנה מראהב בלאו הכי לא היה מסכים.

לאביי נחלקו במחלוקת אבא שאול בן אימא מרים ורבנן (לעיל פ"ז.), אם בפטר אותה בעלה משבועה נפרעת מן היתומים שלא בשבועה או לא.

ורב פפא מדייק ממתני' שהמחלוקת היא גם כשאינה תובעת כתובתה, ולכן מבאר רב פפא שר"ש בא לאפוקי מר"א ומחלוקתו, וס"ל דאין יכולים לא הבעל ולא היורשים להשביעה על אפוטרופוסתה, אף בלא כתב לה נדר ושבועה אין לי וליורשי וכו', כל זמן שאינה תובעת כתובה, ואם היא תובעת כתובתה יכולים הוא או היורשים להשביעה, אף היכא שפטר אותה מהשבועה.

מכח מה יכולה האשה לתבוע כתובתה

אשה שהתגרשה מביאה את כתובתה וגובה מה שכתוב בה, ואם אין לה כתובה והיא טוענת שלא קיבלה כתובתה, יש לדון האם הבעל נאמן לומר שפרע או לא, וכן יש לדון כאשר האשה נפרעת בלי כתובה האם כותבים שובר לבעל על כך, או שאין כותבים שובר כדי שלא יצטרך לשמור שוברו מן העכברים, וכדלהלן.

פ"ט. אשה שיש לה גט ואין לה כתובה, לתנא דמתני' יכולה לגבות כתובתה ע"י הגט, ואף אם הבעל טוען שכבר פרע כתובתה והחזירה את הכתובה והוא קרע אותה, אינו נאמן לטעון כנגד מעשה בי"ד. ושכואנה כתובתה עכשיו קורעים את הגט, וממילא אין לחוש שתגבה גם הגט פעם נוספת.

ואם יש לה כתובה ואין לה גט, והבעל טוען שכבר גבתה כתובתה וקרעו את הגט, וכתבו לו שובר ואבד שוברו, והיא תובעת כתובתה וטוענת שהגט אבד ולא גבתה על ידו ולא קרעוהו, אינה יכולה לגבות כתובתה. וכן במוציא שטר חוב ואין לו פרוזבול, אינו יכול להפרע. ולרשב"ג מזמן הסכנה שגזרו על המצוות והיו מפחדים לשמור גט או פרוזבול (פרוזבול היינו שמוסר שטרותיו לבי"ד, והם יכולים לגבות ולדדת לנכסיו, דלא קרינן בהו "לא יגושו" והפקירם הפקר), אשה גובה כתובתה בלא גט, ובעל חוב גובה חובו בלא פרוזבול.

שיטות האמוראים בביאור מתני'-

שיטת רב שאין ממתני' ראיה שכותבין שובר, והיינו ממה לא חוששים שימות בעלה ותטען שהיא אלמנה ותגבה כתובה, די"ל דאיירי במקום שאין כותבין כתובה אלא סומכים על תנאי בי"ד. וחזר בו רב ואמר שאף במקום שכותבין כתובה יכולה לגבות את עיקר הכתובה והיינו מנה ומאתים ע"י הגט, (וקורעים את הגט כדי שלא תחזור ותגבה איתו בבי"ד אחר, וכותבים על גבו שלא קרעוהו משום פסול אלא כדי שלא תחזור ותגבה בו, כדי שתוכל להנשא ע"י הגט. פ"ט:), ואת התוספת גובה ע"י הכתובה אבל את העיקר לא, שמא גבאתו על ידי הגט. ולדברי אם מוציאה כתובה ואין לה גט, אם יש לה עידי גירושין יכולה לגבות את התוספת, שהרי ע"י הגט אינה גובה אלא את עיקר הכתובה, ואם אין לה עידי גירושין נאמן הבעל לומר שפרע כתובתה, במיגו שהיה יכול לומר לא גירשתיה, וכתבו התוס' (ד"ה יכול) שגם באופן זה יהיה פטור משאר כסות ועונה, דדמי לטענו חיטים והודה לו בשעורים. ולפי זה צ"ל שאין מחלוקת בזה במתני', וכוונת המשנה לחלק בין מקרה שיש עידי גירושין שאז יכולה לגבות עיקר ותוספת אם יש לה גט, למקרה שיש עידי גירושין שאז נאמן במיו ואינה יכולה לגבות, ומשעת הסכנה ואילך יכולה לגבות אף בלי גט, והכל מדברי רשב"ג.

שיטת שמואל שכותבים שובר, וממילא יכולה לגבות כתובתה ע"י הגט במקום שאין כותבים כתובה, אא"כ הוא מביא ראיה שכתב לה כתובה ושינה מהמנהג, ובמקום שכותבים כתובה עליה להביא ראיה, ומתני' מיירי בהביאה ראיה שלא כתב לה. והיכא שהיא מביאה ראיה שלא כתב לה בזמן הנישואין, תו אין לחוש שכתב לה אח"כ, (משא"כ היכא שכתב ונשרפה. תוד"ה במקום). **והא דאינה יכולה לגבות ע"י הכתובה**, הטעם הוא משום שיכולה לגבות כתובתה בין עיקר בין תוספת ע"י הגט, וממילא הבעל נאמן לומר שפרע ע"י הגט, ולא מצא ראיה שכתב לה כתובה כדי שתקרענה, וכתבו לו שובר ואבד. וכתבו התוס' (ד"ה הוציאה) שאם יש לאשה עדים שנתגרשה אבל אין לה גט, אינה יכולה לגבות את הכתובה, שמא תוציא אח"כ את הגט ותגבה פעם שניה ורק מהסכנה ואילך יכולה לגבות בלא גט אלא בעדים.

שיטת אביי שא"א לגבות ע"י עדים, כיון שהוא יכול לבוא לידי הפסד ע"י שנשאר בידה הגט והכתובה, וס"ל לאביי שאין כותבין שובר, ורק היכא שיש עדים שנשרפה הכתובה גובין בעידי הגט, דבדלא אפשר כותבין שובר, או דנימא שאביי הסכים לדברי רבא שאפשר לקרוע את הגט ולכתוב על גבו. שם.

שיטת רבי יוחנן שהטוען אחר מעשה בי"ד לא אמר כלום בין לענין מנה ומאתים בין לענין מזון האשה והבנות, ואפילו אין לה גט אלא עידי גט גובה כתובתה דס"ל דכתובין שובר, ולכן אפילו במקום שכותבים כתובה ואין לה כתובה, אינו נאמן לומר פרעתי, אבל אם אין לה גט אז עדים שנתגרשה, נאמן במיגו שהיה יכול לומר לא גירשתיך, (ואינה נאמנת לומר גירשתני אלא היכא שאינה תובעת ממון. תוד"ה מיגו), וכן בפרוזבול נאמן במיגו שהיה אומר לא עשית פרוזבול, ולדבריו מן הסכנה גובה בלי עדים שנתגרשה, ואינו נאמן לומר לא גירשתיך, דאלמוה רבנן לכח האשה. שם.

ולמ"ד אין כותבין שובר, במקום שכותבים כתובה אינו חייב לפרוע עד שתחזיר לו את הכתובה, כדי שלא תתבע את הכתובה בבי"ד אחר, ואף שגם בלי כתובה לא יהיה נאמן לומר פרעתי, מ"מ יהיה נאמן לומר פרעתי מנה, במיגו שהיה אומר אלמנה נשאתיך, היכא שאין עדים שיצאה בהימומא וראשה פרוע. אבל א"צ את הכתובה כדי שאם ילכו למקום אחר יהיה נאמן לומר פרעתי הכל, במיגו שהיה אומר אי אי אשתי, מפני שגם כשיש לה כתובה נאמן במיגו שהיה אומר לא גרשתיך. שם.

פ"ט: במקום דלא אפשר כותבים שובר, וכגון באלמנה מן האירוסין שלא ישבה תחתיו, שיש לחוש שתגבה כתובה בעידי מיתה, ואח"כ תוציא גט ותגבה, וכן יש לחשוש במקום שאין כותבין כתובה, ואין היורשים יכולים לומר הביאי שטר כתובתך, שתביא עידי מיתה בבי"ד ותגבה, ואח"כ תביא עידי מיתה לבי"ד אחר ותגבה שוב, ולכן כותבים שובר, דאל"כ לא תוכל לגבות, וכן ביש עדים שנשרפה כתובתה כותבין שובר. אבל מאלמנה מן הנישואין אין ראיה שבמקום דלא אפשר כותבין שובר, די"ל שרק אם ראו אותה יושבת תחת בעלה סמוך למיתתו יכולה לגבות כתובתה ע"י עידי מיתה, ואין לחוש שגירשה סמוך למיתתו, דבאופן כזה איהו דאפסיד אנפשיה.

רש"י סובר שלהלכה אין כותבין שובר. והתוס' (ד"ה ש"מ) כתבו שלהלכה כותבין שובר.

דיני ארוסה- לרבנן יש לארוסה כתובת מנה ומאתים בתנאי בי"ד, ואם כתב לה כתובה גם את התוספת הכתובה בה. ולראב"ע אין לה כתובה אפילו בכתב לה, שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה. ואם הארוסה מתה, אין לבעל דין אונן להאסר בקדשים, ואינו נטמא לה אם הוא כהן ד"שארו כתיב", וכן היא אינה אוננת, ולא מיטמאה לו והיינו שאינו בכלל הקרובים שמצוה להטמא להם, אבל מותר לה להטמא אף אם היא כהנת, דלא הוזהרו כהנות מלהטמא למתים. מתה אינו יורשה דיורשה הבעל נלמדת מ"שארו", ואפילו בכתב לה כתובה שהם קרובים להתחתן אינו יורשה, ואם הוא מת היא גובה את כתובתה. הגמ' אומרת שאין מכאן ראיה שאלמנה מן האירוסין יש לה כתובה אע"פ שלא כתב לה, דדילמא איירי בכתב לה.

מתי גובה יותר מכתובה אחת- אשה שיש לה ב' גיטין וב' כתובות והכתובה השניה היא אחרי הגט הראשון, גובה שתי כתובות. אבל אם יש לה שתי כתובות וגט אחד הקודמים לאותו גט, או כתובה וב' גיטין שהחזירה ולא כתב לה עוד כתובה וגירשה, או כתובה גט ועידי מיתה, אינה גובה אלא כתובה אחת, שהמגרש את אשתו והחזירה, על מנת כתובה הראשונה מחזירה, (ויכולה לגבות רק בכתובה השניה, דשני שטרות היוצאים בזה אחר זה ביטל שני את הראשון ואינו טורף אלא מזמן שני, ואם הוסיף בשני דבר מה ולא כתב שזה תוספת על הראשון, יכולה לגבות גם בשני), ואם הגט קודם לכתובה גובה ב' כתובות שהרי כתב לה כתובה שניה כשהחזירה.

צ. כתובה בקטן שהגדיל ובגר שנתגייר- קטן שהשיאו אביו וגדל יש לאשתו כתובת מנה ומאתים שזה תנאי בי"ד, שע"מ כן קיימה והיינו שאף שקיימה כשהיא בעולה, יש לה מאתים מפני שקיימה ע"מ לתת לה כמו בתחילת נישואיה, אבל תוספת אין לה, וכן הדין בגר שנתגיירה אשתו עמו. ואם הוסיפו על הכתובה הראשונה נוטלות גם מה שהוסיפו.

מי שהיה נשוי

מי קודמת לגבות כתובה בב' נשים

הגמרא מובארת סדר הקדימה במי שיש לו שתי נשים ואין לו נסכים אלא לכתובה אחת, ועוד מדיני גבית כתובה בב' נשים.

מי שהיה נשוי ב' נשים ומת, האשה הראשונה קודמת לגבות את הכתובה, ואם מתו נשיו אחרונו ולא הספיקו לגבות את הכתובה מחיים יורשי הראשונה קודמים ליורשי שניה.

בעל חוב מאוחר שקדם וגבה- הגמ' מבארת (ב' לישנות) שאין ראיה ממתני' מה הדין אם קדמה השניה וגבתה, שזה תלוי מה הדין בבעל חוב מאוחר שקדם וגבה. וכתבו התוס' (ד"ה שמנו) בשם רשב"ם, שאף שבעל חוב טורף מלקוחות המאוחרים לו, מ"מ י"ל שבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מהני תפיסתו, משום נעילת דלת, וכן בכתובה משום חינא. אמנם לגבי הקדש (מי שהיו בידו ה' סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי), אף שלא שייך נעילת דלת מהני מה שנתן לשני, ופירש ר"ח הטעם משום שבכל מקרה הכל הולך להקדש, אז דנימא שבמטלטלין ודאי מהני תפיסה לשני, אבל בקרקעות לא, (ומה שמצינו בתשלומי שור המזיק שהגמ' מדמה אותם לדין בע"ח מאוחר שקדם וגבה אע"פ שזה מטלטלין, שור תם שמזיק כיון שיש לזה קול הוי כמקרקעי). ושיטת ר"ח שבקרקעות לכו"ע לא מהני תפיסת השני, וכל הנדון בגמ' הוא במטלטלין, וס"ל למתני' שמטלטלין משתעבדים לכתובה.

צ: נשא ראשונה ומתה, ונשא שניה ומת הוא, ויורשי הראשונה תובעים כתובת בנין דיכרין אז אין ירושת אביהם, שניה ויורשיה קודמים ליורשי הראשונה מפני שבעל חוב קודם ליורש, וכתובת בנין דיכרין גם היא מדין ירושה.

הגמ' רוצה ללמוד מזה ג' הלכות לכתובת בנין דיכרין-

א' מי שמתה אשה אחת בחייו **והשניה אחרי מותו**, יש לבני הראשונה כתובת בנין דיכרין, ולא חיישינן לאינצויי, שיאמרו בני השניה שאין לראשונים ליטול בירושה יותר מהם, (אבל כשגם השניים באים בתורת כתובת בנין דיכרין לא חששו לאינצויי). **רב** אשי דוחה את הראיה ממתני' לדין זה, די"ל ששניה ויורשיה קודמים לנחלה שהם גובים את הכתובה לפני שחולקים בשאר הירושה, **וליכא כתובת בנין דיכרין**, ומכח זה נדחית גם הראיה לדינים דלהלן, דהא איירי בירושה. (תוד"ה הא).

ודין זה של כתובת בנין דיכרין כשאחת מתה בחייו ואחת לאחר מותו, י"א שהוא מחלוקת בן ננס ור"ע, שנחלקו אם בני הראשונה גובים כתובת בנין דיכרין, וי"א שלכו"ע גובים כתובת בנין דיכרין, והמחלוקת היא אם כתובה נעשית מותר לחברתה וכדלהלן, (לרבנן דבי רב נחלקו גם בבעל חוב אם נחשב למותר, ולרבה בבעל חוב לכו"ע הוי מותר כיון שהחוב מוטל על כולם בשוה, משא"כ כתובה שכיון שהם עצמם נוטלים, לא חשיב ירושה, וממילא אין כתובת בנין דיכרין). ולרב יוסף נחלקו באחת בחייו ואחת במותו.

וכן מה שנחלקו ת"ק ור"ש בברייתא אם בני הראשונה גובים כתובת בנין דיכרין כשאין מותר דינר, המחלוקת היא אם כשאחת מתה בחייו ואחת לאחר מותו יש כתובת בנין דיכרין. וי"מ שנחלקו ת"ק ור"ש אם דינר שהוא מקרקעי נחשב מותר או לא, או שנחלקו אם דינר ממשעבדי נחשב מותר או לא, ולפי שני ביאורים אלו צריך להפוך את השיטות, שהרי ר"ש סובר שצריך דווקא נכסים שיש לה אחריות, ודווקא באינו משועבד לבעל חוב. ופחות מדינר אינו שיור בין לת"ק ובין לר"ש. והלכתא אחת בחייו ואחת במותו יש להם כתובת בנין דיכרין, ולא רק בנשא ג' נשים ומתו שתיים בחייו, ואחת ילדה נקיבה ומתה לאחר מותו, דכיון שהנקיבה אינה יורשת אין חשש אינצויי, אלא אפילו בשתי נשים, והשניה ילדה זכר, דאיכא חשש אינצויי, יש להם כתובת בנין דיכרין.

ב' כתובה נעשית מותר לחברתה- גבית הכתובה ע"י יורשי השניה נחשבים ליורשה, והראשונים מקבלים כתובת בנין דיכרין אע"פ שלא נשאר יותר ירושה, דלא חשיב שנעקרת הירושה דאורייתא, כיון שכשמת נפלו הנכסים לפני היורשים, ופרעון חוב אביהם לכתובה זה קיום הירושה. רב אשי דוחה הראיה ממתני' גם לדין זה, די"ל דאיירי דאיכא מותר דינר. והלכתא כתובה נעשית מותר לחברתה.

ג' כתובת בנין דיכרין לא טרפא ממשעבדי ואין להם דין בעל חוב אלא דין יורש, ועל כן לא גובים מבני השניה.

צ"א. דין מותר דינר בכתובת בנין דיכרין- מי שהיה נשוי לב' נשים ומתו ואח"כ מת הוא, ואם בנה הראשונה והשניה יטלו כתובת אמם לא ישאר דינר לירושה, חולקים את כל הירושה בשוה, ורק אם יש מותר דינר מקבלים הבנים את כתובת אמם. ואין היורשים יכולים להעלות את שווי הנכסים משומת בי"ד כדי שישאר מותר דינר, כדי ליטול כתובת אמם, ונכסים שאין היתומים מוחזקים בהם עכשיו, אע"פ שראויים לזכות בהם, כגון נכסים של אבי אביהם שראויים ליפול לאביהם לאחר פטירת הסבא, אינם מצטרפים למותר דינר. ולר"ש צריך למותר דינר דווקא קרקע ולא מטלטלין.

אם בשעת מיתה היה מותר דינר ונתמעטו הנכסים ע"י שהוזלו, או איפכא, כבר זכו בהם יורשים. רש"י סובר שבמועטים ונתרבו חולקים בשוה. וי"מ שמקבלים כתובתם. תוד"ה כך.

צ"א: העלאת שווי הנכסים למלוה- לווה שהיה חייב אלף זוז, ומכר ב' קרקעות שכל אחת שווה חמש מאות, ובא המלוה וטרף אחת, לרבא ולאביי

יכול הלוקח לומר למלוה שהקרקע שטרף שוה עבורו אלף, והוא מוכן לשלם מחיר זה בעבורה, כדי שלא יטרוף ממנו את הקרקע השניה, כיון דליכא פסידא למלוה. (ורמי בר חמא ורב יוסף סברו שאינו יכול להעלות את מחירה למפרע, וכמו ביורשים לעיל). ונחלקו בגמ' אי כותבים לו שטר שטרפו ממנו אלף שהרי בסכום זה הוא נתן אותה למלוה, או חמש מאות שהרי בסכום זה הוא קנה אותה, ולהלכה כותבים בשטר חמש מאות, דלא הוי כמו שבח. (תוד"ה והלכתא).

בעל חוב שגבה מהיתומים קרקע בשווי חלק מהחוב שאביהם היה חייב לו, ונתנו לו היתומים מעות בשווי הקרקע, יכול לחזור ולגבותה בעבור שאר החוב, ולומר להם שהמעות שנתנו לו הם פרעון חוב אביהם, שהרי מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (משום כבוד אביהם, וזו מצוה מדרבנן וא"א לכופם על כך). ואם אמרו לו בשעת התשלום שמשלמים לו את דמי הקרקע אינו יכול לחזור ולגבותה מהם.

דינים שונים במכירה באחריות

אחריות עצמו- בן שמכר כתובת אמו בטובת הנאה, (- ולא בתשלום גמור, משום שיש צד שאמו תמוה לפני בעלה או שהוא ימות לפני אמו ולא תגיע הכתובה לידי גביה), ואמו היתה נשואה לאחר, ואמר שאינו מקבל אחריות אם תבוא אמו לגבותה בכתובתה, ומתה האם, רמי בר חמא סבר שיכול הוא עצמו לגבותה וא"צ להחזיר את המעות שקיבל, ואמר לו רבא שאחריות עצמו קיבל, והמכר לא חל, מפני שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ומחזיר את המעות שקיבל. וללי"ב ברש"י איירי שמכר שדה המיוחדת לכתובת אמו, ומת אביו והוא היורש, שעד שלא עמדה בדין לגבות את הכתובה חלה המכירה ואינו יכול לחזור בו, מפני שהוא יורש את כל הנכסים אלא שמוטל עליו לתת כתובה, והאם יכולה לגבות מהלקוחות, ושיטת ר"ת (תוד"ה דזבנה) שמכאן מבואר שכל מה שאין אדם יכול למכור מה שיירש מאביו, זה רק בסתם, אבל אם מוכר שדה מסוימת קנה אפילו למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אמנם לרש"י הנ"ל באמת לא חלה המכירה, וכן ללי"ב של רש"י, אין ראיה.

צ"ב. וכן היכא שראובן מכר לשמעון שדה בלא אחריות, ושמעון מכר לראובן באחריות, וטרפה בעל חוב דראובן כיון ששטרו קודם למכירה, וגם אם שמעון לא היה מוכרח לראובן היה גובה משמעון, שלרמי בר חמא שמעון צריך לשלם לראובן, ולרבא אחריות מחמת ראובן עצמו שמעון לא קיבל. ומודה רבא במקרה הנ"ל שאם טרף את השדה בעל חוב של אביו, דלא חשיב אחריות עצמו ולא אמרינן שהבן כרעיה דאבוה, וצריך לשלם לו.

הלוקח שדה באחריות וזקף את התשלום במלוה, ומת המוכר, ובא בעל חוב של המוכר לטרוף את הקרקע מהלוקח, והלך הלוקח ונתן לטורף את הדמים שהוא חייב למוכר, במקום הקרקע, יכולים היתומים לגבות את החוב מהלוקח, מפני שהחוב הוא מטלטלין, ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, וגם אינם חייבים באחריות הקרקע, כיון שאביהם לא הוריש להם שום קרקע, (וכ"ש שאם לא נתן ללוקח מעות אלא קרקע שאינו יכול לעכב אצלו את המעות. תוד"ה ופריסיה). אמנם הלוקח יכול לתת להם את הקרקע הזו, ולחזור ולגבותה מהם, שהרי יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בעל חוב חוזר וגובה אותה מהם. ואף שבעל חוב שיש לו מעות אינו יכול לתת קרקע, מ"מ היכא שיש לו מזה הפסד יכול לתת קרקע, ואינו עושה שלא כדין. (תוד"ה אי). עוד כתבו התוס' (ד"ה ראובן) שאם לא זקפו את התשלום במלוה, יכול הלוקח לומר שהוא מחזיק את דמי הקרקע כמשכון עבור האחריות, אמנם בלא אחריות אין חילוק אם זקפו במלוה או לא. ובאופן אחר ביארו התוס' שאם לא זקפו את התשלום במלוה, עדיין לא חלה המכירה, וקמ"ל שאפילו באחריות אינו יכול להחזיק במעות אלא יתנם ליורשים, וכר"ע (פ"ד:). ובאופן אחר ביארו התוס' שרק בזקפו במלוה היורשים מוציאים מהלוקח, מפני שטעמו של ר"ע שהיורשים קודמים הוא מפני שרק הם א"צ להשבם, ובזקפו במלוה צריך הלוקח להשבע משום שיש לחוש שהתפיסו צרורי שמא יגבו ממנו את הקרקע, אבל בלא זקפו במלוה אין לחוש לצרורי ואינו נשבע ומ"מ היורשים לא קודמים לו, (והוסיפו התוס' שאף במקרה זה אם היתומים קטנים חוששים לצרורי ואין נזקקים לנכסיהם).

גבית בעל חוב כשהלוקח מכר שדה אחת לאדם שלישי- ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בשטר אחד, ושמעון מכר שדה אחת בינונית ללוי, ולא נשארה אצל שמעון שדה בינונית, יכול הבעל חוב של ראובן לגבות מלוי משום שלוי קנה את הקרקע שעליה שעבודו, (ואף שאם לוי קנה את הבינונית ישירות מראובן אינו יכול לגבות מלוי, שאני הכא ששניהם לקוחות), וכן יכול הבעל חוב יכול לגבות משמעון מפני שהוא קנה מראובן את כל שדותיו ולקח על עצמו את השעבוד. אמנם אם לוי קנה עדיית או זיבורית, יכול לומר לבעל חוב שבדווקא קנה קרקע שאינה ראויה לו. ואף אם קנה בינונית, אם נשארה לשמעון עוד שדה בינונית יכול לומר לבעל חוב הנחתי לך מקום לגבות ממנו, והיינו משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. תוד"ה אבל.

מה הדין בשני שטרות- כתב רש"י שאם שמעון קנה את השדות מראובן בשני שטרות, אין לוי גובה אלא את השדה ששמעון קנה אחרונה. ובתוס' (ד"ה ראובן) הביאו ש"א שאין חילוק בין שטר אחד לשני שטרות, משום שהלוקח הראשון יכול לומר שהתקנה שלא יגבו מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין היא לטובתו, ולא ניחא ליה בתקנה זו. והתוס' מיישבים פירוש רש"י שלוי יטען שקנה בדווקא שדה זו כדי שלא יגבו אותה ממנו, וכתבו דהיכא שלוי קנה את הבינונית היחידה משמעון, ושמעון קנה עדיית בשטר האחרון, רצה מזה גובה רצה מזה גובה, כיון שבאופן זה לא שייך הטעם הנ"ל.

צ"ב: מי נחשב בעל דבר בגביה ממשועבדים- המוכר שדה באחריות, ובא בעל חובו לגבותה, יכול לטעון ראובן טענות על הגביה, שהרי הוא בעל דברים, כיון שאם יזכה המלוה בדין הלוקח יתבע מהמוכר את דמי הקרקע. וי"א שגם בלא אחריות הוא נחשב בעל דבר, כיון שאם יזכה המלוה בדין יהיה ללוקח תרעומת על המוכר.

מה הנ"מ במה שהמוכר נחשב בעל דבר- רש"י כתב שהנ"מ היא היכא שיש למוכר עליו תביעה אחרת כנגד תביעה זו, וכן ג"מ שיכול לומר לו השבע לי דלא פרעתיך. וכתבו התוס' (ד"ה דינא) שאף שאין נפרעים מנכסים משועבדים אלא בשבועה, מ"מ יש נ"מ היכא שמחל לו על השבועה. וג"מ נוספת כתבו התוס', דהיכא שהבעל חוב לא מוצא עדיי קיום, שאז המלוה יכול לטעון לו שתשבר מזויף, אבל ללוקח (וכן ליתומים) אין טוענים מזויף וא"צ לקיים את השטר, (דמדאוריתא סומכים על החתימות אפילו כשבעל השטר הוא גזלן, מפני שאנשים מפחדים לזייף כיון שזה יכול להתברר, ולא הצריכו חכמים קיום אלא כנגד טענת מזויף, ומ"מ טוענים ליתומים ולקוחות פרוע, אף שהוא עצמו נאמן רק במיגו דמזויף ולהם לא טוענים מזויף), והתוס' דוחים שבאמת גם ליתומים ולקוחות טוענים מזויף, דאל"כ כל אדם יוכל להוציא מידם ע"י זיוף, והיכא שיש עדים קרובים ללוקח ולא למוכר, אף אם אין הלוקח בעל דבר אינם יכולים להעיד, כיון שיש לו רווח להשאיר את הקרקע בידו. וכן לאידך גיסא היכא העדים המקיימים את השטר של הבעל חוב הם קרובים של המוכר, ג"כ בלאו הכי אינם יכולים להעיד, כיון שיש בזה נ"מ לראובן, ומאידך לענין תרעומת אפילו המוכר עצמו כשר לעדות אם אין נ"מ ממונית.

צ"ג. הקונה שדה שלא באחריות, אינו יכול לחזור בו מחמת עוררין אלא עד שהחזיק בה והיינו דדייש אמצרי אחרי שאמר לו לך חזק וקני, וכשהחזיק הוא מתחייב לשלם את המעות. (תוס' (ד"ה ומאימתן) ביארו שדייש אמצרי זה פחות מנעל גדר ופרץ, והחידוש כאן שאחרי נתינת מעות זה כן מועיל. ודעת ריב"ם שחכמים תיקנו שאפילו אחרי שעשו קנין גמור, עד שיחזיק בה יכול לחזור בו, דעל דעת כך הוא קונה, וכמו שיכול לחזור בו בעסוקים באותו ענין, ודייש אמצרי היינו כדי לדעת מה הקרקע צריכה. עוד כתבו התוס' (ד"ה עד) שאפילו היכא שנתן מעות, במקום שכותבין שטר יכול לחזור בו עד כתיבת השטר. וקמ"ל שמותר לחזור בו, וליכא אפילו מי שפרע כיון שהוא חושש מהפסד. **אבל אח"כ לא יכול לחזור בו,** משום שכבר הסכים למקח בלא לדעת מה יהיה. וללישנא זו אם קנה באחריות יכול לחזור בו גם אח"כ, משום שהראה שרצונו לקנות נכסים שאין עליהם שום ערעור, אף אם לא יפסיד הזה כסף. (תוד"ה איכא). **וי"א דאפילו באחריות אינו יכול לחזור בו, ורק כשיציאוה מידו ישלם לו.**

חלוקת כתובה לג' נשים

להלן יבואר כיצד מחלקים את נכסי הבעל לג' כתובות כשאין מספיק לכולם, האם מחלקים בשווה או שזה תלוי כל אחת לפי כתובתה, ומה הדין כשאחת הסתלקה מחלק מהנכסים. וכן יבואר כיצד שותפים מתחלקים ברווחים כשלאחד יש חלק גדול מחבירו.

מי שהיה נשוי לג' נשים ומת, וכתובת אחת מאה והשניה מאתים והשלישית שלש מאות, ושלשתם נתחמו ביום אחד, (דבזה אחר זה הראשונה קודמת)- אם הותיר מנה חולקים בשווה מפני שכח שלשתן שוה באותו מנה.

ואם הותיר מאתים, מתחלקים שלשתן במנה אחד, ובמנה השני מתחלקות רק שתים, ואם בעלת מאתים כתבה לבעלת מנה דין ודברים אין לי עמך במנה, (או שהשניה והשלישית כתבו לבעלת מנה שאין להם חלק עימה בכ"ה. תוד"ה תימא), הראשונה נוטלת חמישים והאחרות שבעים וחמש, מפני שמונתה שלא יתמעט חלק הראשונה במנה הראשון בגלל השניה, אבל לא סילקה עצמה מאותו מנה לגמרי.

ואם הותיר שלש מאות, והשניה כתבה שאין לה דין ודברים במנה הראשון, מקבלת השניה שבעים וחמש כיון שבמנה השלישי אין לה כלום, אמנם אם בעלת השלש מאות כתבה לשתי האחרות שאין לה חלק במנה הראשון, והשניה לא כתבה כלום, ומנצא שבמנה הראשון חולקות השתים הראשונות, ובמנה השני חולקות השניה והשלישית, ואת המנה השלישי מקבלת השלישית, ומ"מ הראשונה מקבלת חמישים והשניה מאה והשלישית מקבלת מאה וחמישים.

ואף היכא שלא כתבו כלל, אם נפלו לפניהן ע"ה ואח"כ קכ"ה, בנפילה הראשונה כולם חולקות בשוה, ובנפילה השניה אין לראשונה שעבוד אלא על ע"ה שהרי כבר נבחה כ"ה, ומ"מ ע"ה מחלקים לשלשתן ובשאר חולקות השניה והשלישית בשוה, ומ"מ הראשונה נוטלת נ' והשניה והשלישית ע"ה, ואם נפלו לפניהן ע"ה ואח"כ רכ"ה, הראשונה נוטלת נ' כנ"ל, והשניה ע"ה והשלישית קכ"ה מפני שבנפילה השניה חולקות ע"ה בין שלשתן, ועוד מאה חולקות השניה והשלישית, ועוד חמישים מקבלת רק השלישית.

כל הנ"ל זו שיטת רבי נתן, אבל לרבי חולקות בשווה מפני שכל הנכסים משועבדים לכתובת כל אחת מהן. רש"י. ושיטת ר"ח (תוד"ה רבי) שלרבי חולקות לפי המעות, ואם יש ג' מאות מודה רבי לרבי נתן, ואין חילוק בין תפיסה אחת לשתי תפיסות, והלכה כרבי.

צ"ג: חלוקת שותפים ברווחים-

שמואל אמר ששתיים שהטילו מעות לכיס זה מנה וזה מאתים, לשמואל חולקים את הרווח בשוה. ואמר רבה שדין זה מסתבר דווקא בשור שנקנה ועומד לחרישה ועכשיו הוא עומד לשחיטה, וכ"ש אם מתחילה קנוהו לשחיטה, ובשורו השביח ומחלקים את בשרו, כל אחד נוטל כפי מעותיו. ולרב המנונא גם במקרה השני חולקים בשווה.

והנה איתא במתני' שג' שהטילו מעות לכיס בסכומים הנ"ל, ופיחתו או הותירו, חולקים כמבואר בדין הכתובות הנ"ל (אף לרבי), והיינו שכל אחד מרויח או מפסיד כפי מעותיו, (ולא הוי ממש כמו בכתובות). ולשמואל (הנ"ל) צ"ל דמתני' איירי שהחליפו את המעות מישנים לחדשים, או שהמעות נפסלו ע"י המלכות (ומשתמשים בהם לרפואת מכה שבכף הרגל), שבזה כל אחד נוטל מה שהביא, (שלדעת כך נשתתפו, שברווח שהוא רק חילוף המעות כל אחד יקח לפי חשבון מעותיו. תוד"ה הותירו), אבל ברווח או הפסד אחר חולקים בשווה.

הגמ' בב"ב מקשה איך בכור ופשוט חולקים עבד ובהמה טמאה שהניח אביהם אם לא עושים גוד או אגוד. והק' ר"ת (תוד"ה הותירו) למה הגמ' לא שואלת שאלה זו בפשוט ופשוט. ותי' שבשני פשוטים עובדים לכל אחד יום אחד, אבל בבכור ופשוט הו"א שיש בב' ימים יותר מפי שניים, שהרי יכול ללכת למקום רחוק יותר ולהשתכר יותר. עוד תי' התוס' שהקושיא היא שבשור לחרישה הבכור נוטל כמו הפשוט כמבואר בסוגיין, ועל זה הגמ' מתרצת שדווקא בשותפין הדין כנ"ל משום שעל דעת כך נשתתפו, אבל בבכור ופשוט הבכור עובד יומיים והפשוט יום אחד.

קדימה ושבועה בכמה כתובות

מי שהיה נשוי לד' נשים ומת, והכתובות נכתבו בזה אחר זה, או שכתבו שעות ואינם בשעה אחת, אם אין מספיק לכולן כל שכתובתה קודמת זכתה, ואם יש לכולן, הראשונה נוטלת ונשבעת לשניה שלא בבתה כבר לפני כן, ואח"כ השניה נוטלת ונשבעת לשלישית, והשלישית נוטלת ונשבעת לרביעית, והרביעית נוטלת בלא שבועה היכא שהיתומים גדולים, דס"ל לתנא שלא אמרו שהנפרע מנכסי יתומים אינו נפרע אלא בשבועה אלא דווקא בקטנים, ולתוס' (ד"ה שנשבעת) י"ל דאייר שהיתומים פטורה משבועה. ואם כל הכתובות נכתבו בשעה אחת חולקות בשווה.

צ"ד. בן נגס אומר וכי מפני שהיא אחרונה נשכרת, אף זו לא תפרע אלא בשבועה-

לשמואל איירי בנמצאת שדה אחת מתוך השדות שגבו ג' הראשונות, שאינה שלו, והרביעית באה לגבות שדה שהיא שלו, והראשונות טוענות שמחר יקחו מהם את מה שגבו וישארו בלא כלום, ורוצות להשביעה. ונחלקו בבעל חוב מאוחר שקדם וגבה אם מועילה גבייתו, לת"ק לא מועילה גבייתו ומ"מ כשיטרפו מהם יחזרו ויחלקו בשדה הרביעית ולא יפסידו כלום, ולבן נגס מועילה גבייתו ולכן יכולות להשביעה. רש"י מבאר שמדובר שנמצא שהשדה גזולה. אבל התוס' (ד"ה שנמצאת) כתבו שבכהאי גונא אם הרביעית עדיין לא גבתה ודאי חולקות כולם בשוה בשדה שהיא שלו, אלא איירי שלא נמצאת שאינה שלו, ומ"מ לבן נגס נשבעת שמא תימצא שאינה שלו ולא יוכלו לגבות ממנה.

לרבה בר אבוה לכו"ע בעל חוב מאוחר שקדם וגבה אינה גביה, ונחלקו אם חוששים שהקרקע תיפסד ואם יחזרו ויגבו יחסר בשוויה. רש"י מפרש שלבן נגס שנמצא שהשדה גזולה. אבל התוס' (ד"ה שנמצאת) כתבו שבכהאי גונא אם הרביעית עדיין לא גבתה ודאי חולקות כולם בשוה בשדה שהיא שלו, אלא איירי שלא נמצאת שאינה שלו, ומ"מ לבן נגס נשבעת שמא תימצא שאינה שלו ולא יוכלו לגבות ממנה.

ולאביי נחלקו אם צריכה הרביעית לישבע מחמת היתומים הגדולים, או שהנפרעת מיתומים גדולים א"צ להשבע.

שני אחים או שותפים שיש להם דין עם אדם אחד והלך אחד מהם לדון ויצא שהשותפים חייבים, לרב הונא הפסק מחייב את שניהם, מפני שהוא שלוחו. הגמ' אומרת שאין לדין זה ראיה ממתני', ממה שאין הראשונה נשבעת לשלישית, דשבועה לאחת היא שבועה לכולן, אבל בטענות י"ל שיכול לטעון שהיה טוען יותר, אמנם גם היה בעיר ולא בא אינו יכול לטעון כך.

שני שטרות היוצאים ביום אחד

שני שטרות היוצאים על יום אחד במקום שלא כותבים שעות בשטר, לרב חולקים, ולשמואל עושים שודא דדייני נותנים כפי ראות עיני הדיינים. ואייר בשטר מכר או מתנה, שבאלו רק הראשון זוכה, משא"כ בגביה מכח שעבוד לא מתחיל השעבוד אלא ממחרת היום הכתוב בשטר. תוד"ה שני. ואיירי בשטר קנין, אבל אם השטר נכתב לראיה והקנין היה בכסף או בחזקה, לכו"ע עושים שודא.

צ"ד: הגמ' מבארת שרב סובר כר"מ שעידי חתימה כרתי, וכיון שלא כתבו שעות גילו דעתם שאינם מקפידים מי קדם, ולכן אפילו אחד קדם אין להקדימו ואין לעשות שודא. (ואפילו נמסר לאחד קודם, כיון שהחתימה עיקר אינו קודם, וכדמציגו שלר"מ א"א להשתמש בשטר כשיש שני יוסף בן שמעון, אע"פ שיש עידי מסירה מי זה היה). תוד"ה לימא. ושמואל סובר כרבי אלעזר דעידי מסירה כרתי (ואין העדים חותמים אלא מפני תיקון העולם, שמא ילכו העידי מסירה למדה"י או יומתו), ויתכן שהאחד היה חביב יותר ומסר לו את השטר קודם לשני, ולכן יעשו שודא מי היה חביב עליו יותר.

ור"ת מפרש שלרב עידי חתימה כרתי יתכן ששניהם נחתמו בבת אחת, וממילא אף בנמסרו בזה אחר זה הוי כנמסר בבת אחת כיון שמסתמא נמסר לדעת החתימה, ואף אם א"א לצמצם מ"מ הוא סבור שנחתמו יחד ואין כוונתו שאחד יקנה יותר מחבירו, ואפילו כשבשני השטרות חותמים אותם עדים, מ"מ י"ל שעדיין היו עסוקים באותו ענין, שבזמן זה יכולים לחזור בהם, ולכן חולקים. ולשמואל עידי מסירה כרתי והמסירה לא היתה יחד, וממילא יש כח לדיינים מובהקים לתת למי שירצו.

לרב הלכה כר"א רק בגיטין, ולשמואל הלכה כר"א אף בשטרות. וכתבו התוס' (ד"ה כתב) שאף ששמואל סובר ש"עדיו בחתומיו זכין לו" ומבואר שהולכים אחרי הקדימה בחתימה, הני מילי בב' ימים שזה ניכר בשטר, אבל ביום אחד שזה לא ניכר בשטר הולכים אחרי הקודם במסירה.

הגמ' מוכיחה שלשמואל יש מחלוקת תנאים אם חלוקה עדיפא או שודא דדייני עדיפא, כדאיתא בגיטין באומר הולך מנה לפלוני והלך ובקשו ומצא שמת, דאי הולך כזכי יקבלו יורשיו את המנה, ואם הולך לאו כזכי המנה יחזור למשלח, ואמרו חכמים שיחלוקו ובבבל אמרו שהשליח יעשה מה שירצה.

עוד איתא בברייתא (למ"ד שחולקין) שאם כתב לאחד ומסר לאחר ואח"כ מסר לראשון, קנה זה שמסר לו ראשון.

הגמ' מביאה בזה מעשה באימיה דרמי בר חמא, שכתבה נכסיה לרמי בר חמא ואח"כ למר עוקבא בר חמא, ורב ששת נתנם לרמי בר חמא משום שהוא היה קודם, ורב נחמן נתנם למר עוקבא משום שודא דדייני, ואמר רב נחמן לרב ששת שאינו יכול לחזור ולתת לו בשודא דדייני אחרי שנתן לו מטעם קדימה, (וטעם הקדימה אינו נכון, שהרי באותו מקום אין כותבים שעות וזה גילוי דעת שאין הולכים אחרי מי שקדם באותו יום), וגם אין לו כח לעשות שודא דדייני כי אינו דיין כיון שלא נתמנה ע"י ריש גלותא והישיבה.

ב' שטרות שאחד כתוב לה' ניסן והשני כתוב בו ניסן סתמא, בעל השטר של ה' ניסן קודם לשל ניסן סתמא לטרוף לקוחות שהרי מכרה לו באחריות, והשני אינו יכול לטרוף מלקוחות שקנו באייר, שמא באמת הוא קודם לראשון ומנצא שהראשון נטל שלא כדין, **אא"כ כתב לו הראשון הרשאה** ומסר לו שטרו לטרוף לקוחות מכוחו, וכשיש לו את כוחו וכח חבירו יכול הוא קודם ללקוחות של אייר.

צ"ה. מי שהיה נשוי לב' נשים ומכר את שדהו המשועבד לכתובות, והאשה שנישאת ראשונה כתבה ללוקח דין ודברים אין לי עמך, וקנו מידה (דאמירה בלא קנין לא מועילה, ואף שבארוסה מועיל אמירה, שאני ארוסה שאם מכרה ונתנה קיים, אבל הכא כבר אינו יכול להפקיע זכותה. תוד"ה וכי. וקנין מהני אף למ"ד שבנשואה לא מהני, דשאני הכא שאין יד הלוקח כידה כמו שיד נשואה כידו. תוד"ה הכא), **השניה יכולה להוציא את הקרקע מהלוקח כשימות בעלה, והראשונה יכולה להוציא מן השניה, והלוקח יכול להוציא ממנה, וחוזרות חלילה, עד שיעשו פשרה ביניהם.** וכן הדין בבעל חוב וב' לקוחות שקנו מהלוה בב' שדות, וכל אחד כשיעור חצי החוב (דאל"כ יאמר הראשון לבעל חוב הנחתי לך מקום לגבות הימנו), והמלוה כתב לשני דין ודברים אין לי וכו', גובה מן הראשון, והראשון מוציא מהשני, והמלוה גובה גם שדה זה, והלוקח שני מוציא מהבעל חוב, וחוזר חלילה. **וכן הדין באשה בעלת חוב** והיינו כתובה, **וב' לקוחות** שקנו ב' שדות ואין בשניהם אלא כדי כתובתה, וכנ"ל.

מתי האשה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי- הקונה מהאיש קרקע שכתוב בכתובה שהיא משועבדת לה או שייחד קרקע זו לכתובתה או שהכניסה שדה זו בנדוניתה ושמו אותה בכתובתה, **וחזר וקנה מהאשה, מקחו בטל, דיכולה האשה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי,** אבל בקנה תחילה מן האשה אינה יכולה לטעון כך. (תוד"ה תימא). וכן בכתבה לו האשה שטר נפרד, אז שכתבה על השטר של הבעל שהיא מכרה ללקוחות, אינה יכולה לטעון כך, ורק בחתמה על מכירת הבעל יכולה לטעון כך. וי"א שרק בכתבה שטר ואמרה לך חזק וקני אינה יכולה לטעון כך. (תוד"ה כתבה). **הגמ' שואלת א"כ מה מועיל שכתבה** ללוקח דין ודברים אין לי וכו'. ורב חסדא מתרץ שר"מ חולק וסובר שאין האשה יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי, ומתני' כר"מ, אבל רבי יהודה אף ע"י קנין יכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי, ומתני' דגיטין כר"י. (מחלוקתם היא בבעל שמכר ב' שדות, והאשה חתמה על המכירה השניה, שלר"מ איבדה כתובתה ואינה יכולה לגבות מהראשון אם אין נכסים בני חורין, כי יאמר לה הראשון הנחתי לך מקום לגבות ממנו, ורבי יהודה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי). ולרב פפא מתני' בגרושה שבזה לכו"ע אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. ולרב אשי מודה ר"מ שבלוקח אחד יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי, ורק בב' לקוחות אינה יכולה לטעון כך, כי אם רוצה לעשות נחת רוח למה לא עשתה זאת בראשון, ומתני' איירי בב' לקוחות.

הדינים העולים- נחלקו ר"מ ור"י אם בלוקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה חלה המכירה, או שיכולה לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי. אמנם יש כמה מקרים שי"א שר"מ מודה בהם, א' גרושה, ב' בלוקח אחד, ג' בקנה תחילה מן האשה, ד' בכתבה לו שטר נפרד, או שהוסיפה על שטר של בעלה שהיא מוכרת, ולא רק חתמה על מכירת בעלה.

אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין, ואפילו הם זיבורית.

הגמ' מסתפקת אם **באישתדוף בני חרי** -נתקלקלו אחרי שהלקוחות קנו, יכול לטרוף ממשועבדים, או לא, ואומרת שהמקומות שמצינו שיכול לטרוף איירי כשהלוקח אפסיד אנפשיה (כגון שכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך, או שהלקוחות קנו קרקע מאדם שלוה כסף ונתן למלוה פרדיסא לי' שנים וכתב לו שאחרי י' שנים תצא קרקע זו בלי כסף, וכתב אחריות שיוכל לאכול מהכרם י' שנים, גובה המלוה מהלקוחות, מפני שהם יודעים שהפרדס יכול להזקין). והלכתא באישתדוף בני חרי טריף ממשעבדי.

צ"ה: נכסי לך ואחרין לפלוני, ועמד הראשון ומכרם, לרבי השני מוציא מהלקוחות, ולרשב"ג אין לשני אלא מה ששייר ראשון. ואמר אביי שהמשיא עצה כרשב"ג הוא רשע ערום, ואם אמר לאשה נכסי לך ואחריך לפלוני, ונישאת (בדיעבד וכנ"ל), דין הבעל כדין לוקח שהרי הוא לוקח ראשון. ואם האשה מכרה ומתה, הבעל מוציא מיד הלקוחות, ו'אחריך" מוציא מיד הבעל, והלוקח מיד אחריך כרשב"ג, ונשארים הנכסים ביד הלוקח ועכשיו כבר אין הבעל יכול להוציא מיד הלוקח, דכשהלוקח בא מכח מכירת האשה יכול הבעל לטעון אני לקחתי ראשון, אבל בשהלוקח לקח מיד ה"אחריך" שמולו אין לבעל כח אין בי"ד נזקקים. ונחלקו בתוס' (ד"ה ומוקמינן) אם הבעל יכול להתפשר עם ה"אחריך" והלוקח יפסיד, או שמלכתחילה מעמידים ביד הלוקח. (ומתני' דקתני חוזרות חלילה עד שיעשו פשרה, שאני התם שיש הפסד לכולם). ולרב אשי לא אמר אביי שאחריך מוציא מיד הבעל אלא באמר לה כשהיא נשואה, דבזה הכונה שה"אחריך" יקנה ולא הבעל.

אלמנה ניזונת

חיובי היתומים לאלמנה, וזכויותיהם

יש דברים שלגביהם שוה דין אלמנה ויתומים לדין בעל ואשה בחיובים ההדדיים שיש ביניהם, ויש דברים שדין אלמנה שונה בהם, וכדלהלן.

מזונות- האלמנה ניזונת מנכסי היתומים. בגליל היו מתחייבים לתת לה מזונותיה כל זמן שהיא אלמנה והיו כותבים "את תהא יתבת בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותך בביתי", **וביהודה היו מתחייבים לתת מזונותיה עד שירצו היורשים לתת לה כתובתה.** והגמ' מסתפקת לאנשי יהודה אם מעשה ידיה שלה כיון שיכולים לסלקה, או שמעשה ידיה שלהם. תוד"ה ניזונת.

מעשי ידים של האלמנה של היורשים תחת מזונותיה.

קבורתה- אין היורשים חייבים בקבורת האלמנה, אלא יורשי כתובתה, שהרי בעלה חייב בקבורתה תחת כתובתה, וכיון שאינו יורשה אלא יורשיה היא תקבור עצמה. וכתבו התוס' (ד"ה ואין) שאפילו היכא שלא קיבלה כתובה, כגון שהיו רק מטלטלין, מ"מ אינם חייבים בקבורתה.

צ"ו. מציאתה לעצמה. הגמ' דנה אם דין זה הוא רק לאנשי יהודה ובשאינה ניזונת, או שגם לאנשי גליל מציאתה לעצמה, דמציאת אשה לבעלה משום איבה, וביתומים לא שייך טעם זה, כיון שהם חייבים לזונה בעל כרחם.

כל **המלאכות** שהאשה עושה לבעלה אלמנה עושה ליורשים, חוץ ממזיגת הכוס והצעת המיטה והרחצת פניו ידיו ורגליו שהם מלאכות המקרבות חיבה והרגל דבר, שהרי הם אסורות בנדה. (עוד מצינו שכל מלאכות שהעבד עושה לאדונו התלמיד עושה לרבו, חוץ מהתרת המנעל כדי שלא יחשבו שהוא עבד כנעני, ואם מכירים אותו או שהוא מניח תפילין (רש"י כתב שאין דרך עבדים להניח תפילין, ובתוס' כתבו שאין דרך עבדים להניח תפילין כל שעה), מתיר מנעלו. וכל המונע תלמיד מלשמשו כאילו מונע ממנו חסד, וי"א אף פורק ממנו יראת שמים).

אלמנה **שתפסה מטלטלין למזונותיה** אף שצריכה לגבות מקרקעות ולא ממטלטלין, מה שתפסה תפסה, ואם תפסה לכתובה לרבא ולרבינא מוציאין מידה, ולמר בר רב אשי מה שתפסה תפסה. שיטת ריב"ן (תוד"ה אלמנה) דאיירי בתפסה לאחר מיתת הבעל, והחילוק בין כתובה למזונותיה הוא שלכתובה יכולה לטרוף ממשועבדי, (ומ"ז לוקח שלא באחריות אינו יכול לתפוס, כיון שאינו תנאי בי"ד). ושיטת ר"ח ובה"ג דאיירי בתפסה מחיים, והחילוק בין כתובה למזונות הוא שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים. עוד נחלקו הראשונים אם ההלכה כרבינא או כמר בר רב אשי.

אלמנה ששהתה אחר בעלה שתים ושלש שנים **ולא תבעה מזונות** איבדה מזונות, והיינו שתים בעניה שכיון שאין לה יכולת להמתין ודאי מחלה, ושלש בעשירה. אי נמי שתים בפרוצה שכיון שאינה בושה לבוא לבי"ד ודאי מחלה, ושלש בצנועה. ודווקא למפרע, אבל מכאן ולהבא יש לה מזונות.

צ"ז: מי מוחזק בקרקעות-

יתומים שאומרים שנתנו לאלמנה מזונות, והאלמנה אומרת שלא קיבלה, מסתפק רבי יוחנן בחזקת מי הנכסים של הבעל **ועל השני להביא ראיה**, אם הם בחזקת היתומים שהרי היא מוציאה מהם, או שהם בחזקתה כיון שנשתעבדו בתנאי בית דין. לרש"י איירי בתפסה לאחר מיתת הבעל, והחילוק בין כתובה למזונותיה (ד"ה יתומים) איירי במזונות של שנה שעברה, אבל על שנה הבאה ודאי אינם נאמנים. עוד כתבו התוס' (ד"ה נכסי) שיותר ר"ל שהנכסים בחזקת האלמנה מסתם בעל חוב, כיון שיכולה למכור למזונות שלא בבי"ד, ומזונות הוא חוב מתמשך.

הגמ' מביאה מדברי לוי שקודם שנישאת על היתומים **להביא ראיה** שהרי הנכסים משועבדים לה בתנאי בי"ד, **ואחר שנישאת** כבר אין הנכסים ברשותה **ועליה להביא ראיה** עדים שהודו בפניהם היתומים שלא קיבלה.

הגמ' רוצה לתלות ספק זה במחלוקת ר"י ורבי יוסי בדין אלמנה המוכרת קרקע, והגמ' דוחה דליכא ראיה, וכדלהלן.

אלמנה המוכרת קרקע למזונות ולכתובה

נתבאר לעיל שמלבד גבית הכתובה מהיורשים, הם חייבים לאלמנה מזונות, ולהלן יבואר דיני מכירת קרקעות לצורך הכתובה והמזונות.

אלמנה המוכרת קרקע, לרבי יהודה **צריכה לכתוב** בשטר המכירה אלו למזונות מכרתי ואלו לכתובה מכרתי, ולרבי יוסי עדיף לה לכתוב בסתמא.

הגמ' אומרת שאין ראיה שנחלקו בחזקת מי הנכסים וכדלעיל, שאם הם בחזקת היתומים יוכלו לומר שמכרה לכתובתה וכבר קיבלה גם מזונותיה, ואם הם בחזקתה עדיף לה לא לכתוב, לרש"י כדי שאם לא ישארו נכסים ליתומים תוכל להוציא מהלקוחות לצורך כתובתה, דאילו למזונות אין מוציאין מלקוחות, ולתוס' (ד"ה ורבי) כדי שלא יוכלו היתומים לומר שמחלה. עוד כתבו התוס' שזה לא אונאה, מפני שהטעם שאיבדה מזונותיה הוא שמחלה, וכיון שיכולה לטעון כך אין כאן מחילה, וכתבו שגם לרש"י זה לא אונאה, מפני שמן הדין היתה יכולה ליגבות ממשועבדי גם למזונות אי לאו דאינם קצובין, והכא היה ללקוחות לאסוקי אדעתייהו שתגבה מהם לכתובה.

אלא גם אם רבי יהודה סובר שהנכסים בחזקת האלמנה, י"ל שעצה טובה שתכתוב כדי שלא יקראו לה רעבתנותא ולא ירצו לישאנה, (שהרי המוכרת מזונותיה שלא בבי"ד כותבת מה מכרה למזונות), ורבי יוחנן (הנ"ל) לא פשט מזה שהנכסים בחזקת היתומים, והיינו משום שי"ל שזה עצה טובה.

וכן רבי יוסי יכול לסבור שהנכסים בחזקת היתומים, ומ"מ לא כותבת כדי שתוכל לטרוף לקוחות לצורך הכתובה, ותעמיד עדים על מה שמכרה למזונותיה כדי שלא יאמרו היתומים התקבלת כתובתך, ולא תודיע מה שמכרה לכתובתה, כדי שתוכל להוציא מהלקוחות. (וכשכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי, שיכול הבעל חוב ליטלם לחובו, או במתנה כדי שיוכל לגבות את החוב ממשועבדים. וכתבו התוס' (ד"ה רצה) שיכול ליטול בעליים מאתים זוז. עוד כתבו התוס' שבב"ב מובאר שרק אם אמר לפלוני בעל חובי כראוי לו מקבל פעמיים, וגם זה רק לר"ע דדרש לישנא יתירא, אמנם י"ל שאם לא אמר לבעל חובי אצ"ל כראוי לו, או דהיכא שאמר לפלוני בעל חובי זה ניכר שזה מתנה, ודבר זה תלוי בסברא).

צ"ז. סדר המכירה למזונות- לרב הונא מוכרת קרקע לצורך מזונות של

י"ב חודש, ולרב יהודה מוכרת לצורך ו' חודשים, ותניא כוותיה דרב הונא, ותניא כוותיה דרב יהודה, והלכה כרב יהודה. ולכו"ע הלוקח מפרנס אחת לל' יום כדי שאם תינשא יחזיר ליורשים מה שבידו.

אלמנה שמכרה קרקע למזונותיה, אינה יכולה לגבות קרקע זו לכתובתה, שאע"פ שאחריות המכירה על היורשים ולא על האלמנה, (וכן בי"ד שמכרו האחריות על היורשים ולא על הבי"ד), מ"מ הרי מבואר בברייתא שאין האלמנה מוכרת אלא באופן שישאר כדי כתובתה, (ונ"מ שיכולה למכור הכל בפעם אחת ולא רק לו' חודשים, וכן בנישאת שאין המעות שנותן הלוקח משועבדים לכתובה כיון שזה מטלטלין. תוד"ה וסמך), ומבואר שאם לא שיירה אינה יכולה לגבות מהלקוחות. ואף לרמב"ח (צ"ב), שאני התם שמכר להויא שלא באחריות משא"כ הכא. (תוד"ה מאי). ומאידך אף לרבא י"ל דהכא גובה מהלקוחות, כיון שבאמת מגיע לה פעמיים, משא"כ התם. (תוד"ה או).

זבין ולא איצטריכו ליה זוזי- הגמ' מסתפקת באדם המוכר קרקע מפני שהוא צריך את המעות לצורך מסוים, ולבסוף לא היה צריך את המעות, כגון שרצה לקנות קרקע אחרת והמוכרים חזרו בהם, אם המכר חוזר או לא. רש"י כתב שהיה יודוע שזה הסיבה שהוא מוכר, והתוס' (ד"ה זבין) כתבו שגילה דעתו בשעת מכר, דבלאו הכי הוי דברים שבלב, ואמנם דבר שאין רגילים למכור מחמת סיבה מסוימת, לא יהני גילוי דעת עד שיתנה, ומאידך יש דברים שלא צריך אפילו גילוי דעת, כגון בשטר מברחת. וממה שרב פפא החזיר אין ראיה, דלפנים משורת הדין הוא דעבד. ומה שרב נחמן החזיר מה שמכרו בתים כדי לקנות אוכל בשעת הבצורת, שם איגלאי מילתא שהאינוס עם החיטים היו בעיקול הנהר והטעות היתה כבר בשעת המכירה, אבל בדבר שהתחדש אח"כ אין המכר חוזר. ואמר רבי בר שמואל דא"כ נמצאת מכשילן לעתיד לבוא, דבצורת בנהרדעא זה דבר מצוי. לרש"י הגמ' באה לומר ששם זה היה מקח טעות, ולתוס' (ד"ה אי הכי) הגמ' אומרת שיש ראיה שהמכר חוזר. **ולהלכה המכר חוזר.**

אם המכירה לכתובה ולמזונות צריכה בית דין-

צ"ח: אלמנה מן הנישואין המוכרת לצורך מזונות מוכרת שלא בפני בי"ד, מפני שאינה יכולה להתענות עד שיזדקקו לה בי"ד.

אלמנה מן האירוסין המוכרת לצורך כתובתה, לר"ש לא תמכור אלא בפני בי"ד מפני שאין לה מזונות, ולת"ק מוכרת אף שלא בפני בי"ד, לעולא הטעם משום חינא שלא יימנעו הנשים מלהנשא, ולרבי יוחנן הטעם מפני שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבי"ד.

גרושה- לר"ש מוכרת דווקא בבי"ד, ולת"ק אליבא דעולא מוכרת שלא בפני בי"ד משום חינא, ולרבי יוחנן מוכרת בפני בי"ד, מפני שבגרושה לא אכפת לו שתתבזה.

יורשי האלמנה ג"כ מוכרים שלא בפני בי"ד, לרבי יוחנן ניחא, ולעולא איירי בירשתה בתה או אחותה ששייך בהם חינא.

אשה שמגורשת מספק הבעל חייב לזונה משום שהיא מעוכבת בגללו מלהנשא, אבל היורשים אינם חייבים לזונה דמספיקא לא מפקינן ממונא. לרש"י איירי בארוסה והחידוש הוא מי חייב במזונותיה, ולר"ח (תוד"ה לאחויי) איירי בנשואה, וקמ"ל שיכולה למכור שלא בבי"ד.

אלמנה שמכרה או משכנה או נתנה חלק מכתובתה- לרבנן מוכרת אפילו ארבעה וחמשה פעמים, ומוכרת למזונות שלא בפני בי"ד וכותבת למזונות מכרתי, וכן בברייתא איתא שלר"מ אם מכרה או משכנה או שעשתה אפותיקי בכל כתובתה אין לה מזונות, אבל מקצת כסף דינו ככל כסף. ולר"ש איבדה מזונותיה, ולא תמכור את השאר (לרש"י היינו כשמכרה מקצת, ולתוס' כשמכרה מנה ומאתים ולא תוספת) אלא בבי"ד, דמקצת הכסף שנשאר אין דינו ככל כסף. ולית לחש להא דר"ש.

ומה שמצינו שבבוגרת שיש לה מקצת בתולים, ר"מ סובר שהיא אסורה לכה"ג ור"א ור"ש מכשירים, ומבואר שר"מ אוסר גם במקצת בתולים ור"ש מתיר, שם נחלקו אם "בתולה" היינו אפילו מקצת בתולים, וממילא "בתוליה" מורה שצריך את כל הבתולים, ומב' ד"בבתוליה" ממעטים שלא כדרכה, או ש"בתולה" משמע שלימה, ו"בתוליה" מתיר מקצת בתולים, ומב' ד"בבתוליה" מרבים שלא כדרכה.

צ"ח אלמנה המוכרת מנכסי יתומים שלא בבי"ד צריכה שבועה שלא גבתה

יותר, (אבל שבועה מחשש שהתפיסה צררי, כבר תנא בגיטין שאין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה, ואיירי באלמנה מן הנישואין. ו"מ שהשבועה היא שלא מכרה את הנכסים בפחות ממחירם. תוד"ה מוכרת). **ואינה צריכה הכרזה,** ואף שכשבי"ד מוכרים צריך הכרזה, היינו משום שאם טעו בפחות משתות מכרן קיים, אבל אלמנה שמכרה בטל מוכרת אף שלא בהכרזה כיון שא"א לבוא לידי הפסד, ושליח שמוכר צריך הכרזה אף שאם טעה חוזר, משום שלא אלמוה רבנן לשליח שימכור בלי הכרזה כמו אלמנה. תוד"ה אמר.

אלמנה שלקחה קרקע לעצמה לכתובתה, לא עשתה ולא כלום ויכולים היתומים לתת לה מעות במקום הקרקע. הגמ' אומרת שגם אם עשו הכרזה י"ל שלא מהני שתיקח לעצמה, דאמרינן לה מאן שם לך והיינו ממי קיבלת מכירה זו לא מהיתומים ולא מבי"ד, ונמצא שלא יצאה הקרקע מרשות היתומים, (ואין הפירוש כפשוטו שחסר בשומא, שהרי אף שא"צ בי"ד מומחין, צריך בי"ד של הדיוטות שבקיאים בשומא. תוד"ה דאמרי), **וממילא** אם התייקר מה שלקחה, זה התייקר ליורשים.

מכירה במחיר שונה מהערך האמיתי

לעיל נתבאר שאלמנה יכולה למכור קרקע לצורך גבית הכתובה, ולהלן יבואר מי מפסיד או מרויח בשמכרה בפחות או ביותר מהשווי, ומה הדין בשליח שנשלח לקנות וקנה בפחות מהשווי.

אלמנה שהיתה כתובתה מאתים, **ומכרה קרקע השוה מאתים במנה,** נתקבלה כתובתה, כיון שהיא הפסידה לעצמה. ואף היכא שעדיין לא נתקבלה כל כתובתה המכר קיים והפסידה לעצמה.

ואם **מכרה קרקע השוה מנה במאתים,** מבואר במתני' שנתקבלה כתובתה, ואינה יכולה לומר שהרוויחה לעצמה, דכאן סתם רבי ששליח שהוסיפו לו מידה יתירה הכל לבעל המעות.

ומצינו שנחלקו בדין זה רבי יהודה ורבי יוסי, שלרבי יוסי השלוח שליח לקנות סחורה והשליח קנה בזול הכל לשליח, ולרבי יוסי בדבר שיש לו קצבה כגון קיטנית חולקין מפני שזה מתנה יש ספק אם כוונתו לתת לשליח או למשלח, ובדבר שאין לו קצבה כגון טלית או חלוק או ירק או קרקע הנמכרים לפעמים בזול ולפעמים ביוקר, הכל לבעל המעות דאין כאן מתנה אלא מכר, וכן הלכה. לרש"י ר"י חולק אף בדבר שאין לו קצבה, ולתוס' (ד"ה כאן) ר"י לא חולק אלא היכא שאמר לו קח זה עבור מקחך ואני מוסיף לך משלי. **והשולח שליח להביא מעות מנכרי וטעה הנכרי בחשבון ולא במחיר** ולא מוצאים את הנכרי, כתבו התוס' (ד"ה אמר) שר"ת סבר שחולקין, מפני שבעצם בעל המעות לא מגיע לו יותר מכמה שזה שוה, אלא כיון שהרווח הגיע גם מחמת המעות נותן לו מחצה, ואפילו בשביר כיון שעכירים בזמננו אינם שכירי יום אין השוכר מקפיד שהשכיר לא יגביה מציאה, וחזר בו ר"ת וסבר שהכל לבעל המעות, ור"י סובר שהכל לשליח.

עוד כתבו התוס' (ד"ה אלמנה) דאיתא בירושלמי שמה שהמקח לא מתבטל, לר"ל הטעם הוא מפני שאין אונאה לקרקעות, ולרבי יוחנן איירי שכעת הקרקע שוה כפי המחיר שקיבלה עבורה, אבל בלאו הכי אף שאין אונאה לקרקעות, מ"מ בכדי דמיהן המקח חוזר. עוד כתבו התוס' שבהוזלה הקרקע אין האלמנה יכולה לחזור גם לגבי הלקוחות ולהחזיר את הקרקע ליתומים, מפני שכשהיתה הקרקע שוה מאתים ומכרה אותה במאה, היא התכוונה לקבל את הקרקע בכתובתה.

ואם היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה, אפילו אם היא מחזירה דינר מכרה בטל, מפני שאין לה רשות למכור יותר מהנצרך לכתובתה, וכיון שמכרה הכל בבת אחת בטל כל המכר. **ולרשב"ג מכרה קיים** וצריכה להחזיר ליורשים את הדינר שהפסידה להם, **אא"כ הוסיפה ללוקחים קרקע שיש בה שדה בת ט' קבין או גינה של חצי קב, ולר"ע בית רובע,** ששיעורים אלו הם שיעור שדה או גינה, וכיון שנשאר ליתומים שיעור זה לולא שמכרה בזול, המכר בטל, וה"ה אם הוסיפה קרקע קטנה יותר אבל יש ליומים שם קרקע בשיעור זה או שהיא מצטרפת לשיעור זה, מכרה בטל.

ואם מכרה לכמה בני אדם ולאחרון מכרה בפחות מהשווי, רק האחרון בטל, ואם לראשונים מכרה בפחות מהשווי, ההפסד שלה, ולא גוזרים שיתבטל גם המנה הראשון כדי שלא יבואו לומר שגם אם טעתה במנה האחרון המכר קיים. רב שישא בריה דרב אידי (צ"ט:) מעמיד דין זה בשדות קטנות שא"א למכור את כולם לאדם אחד, אבל בשדה אחת הגמ' לקמן מסתפקת אפילו על המכירה הראשונה אם היא חלה.

שליח ששינה ממה שאמר לו בעה"ב

לעיל נתבאר מי מרויח כששליח קנה בפחות מהשווי האמיתי, ולהלן יבואר מה הדין לענין ההפסד וחלות המכירה כשהשליח שינה לרעת המשלח, ומה הדין לענין מועילה אם נחשב שעשה שליחותו ובעה"ב מעל, או שנחשב שלא עשה שליחותו והשליח מעל.

הגמ' מסתפקת בשליח שמכר **קרקע יותר גדולה** ממה שאמר לו בעה"ב למכור, אם הוי כמוסיף וקנה הלוקח מה שאמר בעה"ב למכור, או הוי כמעביר ולא קנה כלל.

בעה"ב שאמר לשלוחו לתת חתיכה אחת לאורחים, והשליח אמר שיקחו שתים, והם לקחו שלש, ונמצא הבשר הקדש, כולם מעלו בעה"ב בראשונה שליח בשניה ואורחים בשלישית. הגמ' מבארת שאם שליח שהוסיף על דברי בעה"ב נחשב מעביר על דעתו, א"כ הרי היכא שהשליח לא עשה שליחותו רק השליח מעל, ואיירי הכא שאמר להם טלו אחת מדעתו של בעה"ב ואחת מדעתי, אבל האורחים א"צ שיאמרו הרי אנו נוטלים ב' לדעתך ואי' לדעתנו, אלא בסתמא זה הכונה. תוד"ה דאמר.

צ"ט. ללישא בתרא אם מכר יותר ממה שאמר לו בעה"ב פשוט שקנה מה שאמר בעה"ב למכור, והספק הוא היכא **שמכר פחות ממה שאמר לו בעה"ב,** האם זו טובת המוכר מפני שאולי לא יצטרך למכור יותר, או שהמוכר מקפיד שלא יצאו עליו שטרות רבות.

נתן לשלוחו דינר זהב ואמר לו לקנות לו בו חלוק וקנה לו חלוק בג' סלעים ובג' הנותרים טלית, מבואר במעילה שלת"ק שניהם מעלו, ולרבי יהודה בעה"ב לא מעל מפני שהשליח קנה לו חלוק קטן ורע. רש"י כתב שדינר זהב שוה כ"ה דינרי כסף שהם ו' סלעים. התוס' (ד"ה נתן) כתבו שבעצם זהב שוה י"ב פעמים את משקלו בכסף, אלא שדינר זהב שוקל פי שניים משל כסף, ועוד דינר אחד הוא בשביל הקלבון.

הגמ' מבארת שאם במקרה הקודם לא חל הקנין מפני שהשליח נחשב מעביר על דבריו ולא מוסיף על דבריו, גם כאן לא מעל בעה"ב, ורק כשקנה לו חלוק ששווה דינר בשלש בעה"ב מעל, ומעילת השליח היא בקנית הטלית, ומה שאמר רבי יהודה שבעה"ב לא מעל כי הביא לו חלוק רע, כוונתו שאם היה קונה בדינר היה מביא לו חלוק ששווה י"ב סלעים גדולים, מפני שמי שקונה יותר מוזילים לו את המחיר יותר, וכן משמע ממה שר"י מודה בקיטנית, והיינו במקום שמוכרים כל כנא בפרוטה, אמנם במקום שמוכרים קטנית בשומא -באומד, הרי אם היה קונה בסלע היו מוזילים לו את המחיר.

צ"ט: אם **אמר לשליח למכור לאדם אחד** ולא לשניים, ומכר לשניים, מכרו בטל, אפילו לפי הצד שהמוכר כמות פחותה ממה שאמר לו אין מכרו בטל, שאני הכא שגילה דעתו בפירוש. **ואם אמר לאחד, ולא הוסיף ולא לשניים, ומכר לשניים, לרב הונא מכרו בטל,** ולא דמי למוכר כמות פחותה שהגמ' נשארת בזה בספק, דשם הנדון הוא האם אם הוא מקפיד שלא יצטרך בכל שטר לחזר אחרי תחימת עדים וקנינים, אבל כאן איירי שכבר חתמו העדים על שני שטרות, והנדון הוא אם יש לו קפידא שלא להרבות לו בעלי דינים, ולרב חסדא ורבה בר רב הונא כוונתו לאחד ואפילו למאה. ור"ח גורס שכשאמר לאחד הוי קפידא אף כשלא אמר ולא לשניים, והנדון הוא כשלא אמר לאחד. ולרב האי גאון הגמ' כאן פושטת את הספק דלעיל. (תוד"ה אמר).

שליח שטעה ומכר בזול המכר בטל, ואע"פ שאין אונאה לקרקעות, הני מילי בטעה בעה"ב, אבל בטעה שליח אומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי. אמנם בקונה קרקע ביוקר ומגיע המצרן ולוקח את הקרקע, צריך לשלם את המחיר הגבוה, דאין אונאה לקרקעות, דאינו שליח גמור. וכדמצינו שאם תרם השליח יותר מאחד מארבעים אין תרומתו תרומה, (דבסתמא יתרום אחד מחמישים ואם פיחת עשרה או הוסיף תרומתו תרומה), ואילו בעה"ב עצמו שטעה ותרם אפילו אחד מעשרים תרומתו תרומה. והיכא שהשליח תרם מהיפות אין תרומתו תרומה, דהתם אין יכול לומר לו להכי אמדתיך. תוד"ה פיחת. שיעור תרומה- עין יפה אחד מארבעים ולבית שמאי אחד משלושים, עין בינונית אחד מחמישים, עין רעה אחד משישים, ומדאורייתא אפילו חיטה אחת פוטרת את כל הכרי.

בי"ד שטעו בשומא

דיינים שמכרו נכסים בפחות או ביותר משוויים- לת"ק אם פיחתו או הותירו שתות מכרן בטל, ולרשב"ג עד פלגא מכרן קיים, דאל"כ מה כח בי"ד יפה. ואם הכריזו על המכירה אפילו מכרו שוה מנה במאתים או איפכא מכרן קיים.

ק. לרב נחמן הלכה כחכמים שמכרן בטל, ולא אומרים מה כח בי"ד יפה. ומה דמצינו שיתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם שבי"ד מעמידים להם והיינו לכל אחד מהם, אפוטרופוס, ובוררים להם חלק יפה, ואם הגדילו יכולים למחות, היינו כשרוצים רוח אחרת של השדה מפני שיש להם שם שדה אחרת, ולא בטעו בשומא. שיטת ר"ת (תוד"ה ובוררין) שבוררים להם חלק יפה היינו בגורל, ור"י סובר שחולקים בלא גורל, ואפילו בדבר ששייך גדו או אגוד חולקים אם ישר בעיניהם, ובאמת גם בדבר ששייך בו גדו או אגוד י"ל שיכולים למחות כשהגדילו, וכן כשטעו בפחות משתות יכולים למחות. ושני אחים שחלקו ובא להם אח ממדה"י, לרב בטלה החלוקה, ולשמואל מקמצין, רבי יהודה הכונה כגון היכא שחלקו ג' שדות וכל אחד נטל שדה אחת ואת השלישית חלקו בגורל, שמטילים גורל על ג' השדות, ויקבל השלישי איזה שדה שתפוז בחלקו.

לרב דימי רבי ביטל את המכר כחכמים, ולבסוף כשטען פרטא א"כ מה כח בי"ד יפה, לא ביטל את המכר. ולרב ספרא ביקש רבי לעשות כדברי חכמים אך לא ביטל בפועל. הגמ' מבארת די"ל שלא נחלקו רב דימי ורב ספרא אם טעה בדבר משנה חוזר, די"ל דלכו"ע חוזר, אלא נחלקו איך היה המעשה.

שליח י"א שהוא כדיינים דעד שתות אין המכר בטל, שהרי אינו מוכר לעצמו, וי"א שהוא כאלמנה דבטעות כל שהוא המכר בטל, **שהרי הוא יחיד** דמה שאלמנה צריכה בי"ד הדיוטות הוי כיחיד, **והלכתא שליח כאלמנה, (ולא דמי לשליח שתרם אחד מארבעים או משישים דתרומתו תרומה, דהתם אומר לו שבכך אמדו, שהרי יש שתורמים כך).** וכתבו התוס' (ד"ה רבא), שמה שמשמע מרש"י דאיירי בכל שליח, קשה מהגמ' לעיל שמובאר שם שבשליח חוזר בכל שהוא, דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי, אלא איירי הכא בשליח הדיינים דעד שתות יפה כוחו. וי"מ דאיירי בכל שליח, ולא אמרינן לתקוני שדרתיך אלא ביותר משתות, ובפחות משתות צריך להחזיר האונאה אבל המקח קיים, וכן הדין בדיינים.

על מי האחריות במכירת אלמנה ובי"ד- אלמנה שמכרה, האחריות במקרה שנמצאת השדה גזולה או שבעל חוב טרף אותה, **על היתומים** מפני שהיא שליחה שלהם. **וכן בי"ד שמכרו** שדה היתומים לצורך מזון האשה והבנות, **האחריות היא על היתומים,** ולא אמרינן שלוקח סומך על הקול שיוצא ממכירת בי"ד.

ק: הכרזה במכירת בי"ד-
שליח או בי"ד שמוכרים נכסי יתומים צריכים הכרזה ל' יום, בוקר וערב, ואם מוכרים הקדש צריכים הכרזה ס' יום, ואם מכרו הבי"ד בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין.

ויש דברים שאין מכריזים עליהם, עבדים שמא ישמעו ויברחו, ומטלטלין ושטרות שמא יגנבו, והיינו היכא שייחד אותם לכתובה או שהיתה תפיסה מחיים, דבלאו הכי אין גובים אותם לא אשה ולא בעל חוב. (תוד"ה אלו). וכן אם מוכרים לצורך מס או למזונות או לקבורה, מוכרים בלא הכרזה.

ובנהרדעי לא היו מכריזים, ולא מפני שהיו בקיאים בשומא, אלא מפני שהיו נמנעים מלקנות נכסים שהכריזו עליהם, מפני שהיו קורים ללוקח בני אכלי נכסי דאכרזתא ומגנים אותם שקנו בזול מחמת הדוחק של היתומים או של הלוה.

מכירת מטלטלין של יתומים- אם יום השוק קרוב מחכים ליום השוק, ואם אינו קרוב שמין ומוכרים אותם מיד. רב כהנא המתין עם יין של יתומים עד הרגל אע"פ שנעשה קרוב להחמיץ, כדי לקבל זוזא חריפא ולא למכור באשראי. רב אשי התיר לרבינא להוליך יין יתומים עם יינו בספינה, ואינו צריך לשומרו יותר מיין שלו.

דיני כתובה ותנאי כתובה בנשים שונות

להלן יבואר איזה נשים שאין להם כתובה מחמת שנתברר שהינשואין לא חלו, או משום קנס, ואיזה נשים למרות שהם פסולות יש להם כתובה, וכן יבואר מה הדין בנשים אלו לגבי שאר הדברים המוזכרים בכתובה.

הממאנת השניה והאיילונית, אין להם לא כתובה מפני שהממאנת יוצאה מעצמה, והשניה לעריות רבנן קנסוה מפני שהיא מפתה אותו לתנשא לה כיון שאינה מפסידה כלום שהרי הולד כשר, ואיילונית משום שזה מקח טעות. ולא פירות שאינו חייב לפדותה (שזה תקנה תחת אכילת פירות נכסי מילוג) דתנאי כתובה ככתובה, (וי"מ שאם אכל פירות א"צ לשלם לה, אע"פ שאינו חייב לפדותה כיון דלא קרינן בה "ואותביגך לי לאינתו"). ולא מזונות דתנאי כתובה ככתובה, אמנם במאמנת כל זמן שהיא תחתיו חייב במזונותיה אלא שאם הלך למדה"י ולותה ואכלה ומיאנה אינו חייב לשלם. (ושניה אין לה מזונות אפילו לאחר מיתה. תוד"ה ולא מזונות). אבל תוספת כתובה יש להם כיון שזה מתנה בעלמא מחמת חיבת ביאה. ואם נשא איילונית וידע שהיא איילונית יש לה כתובה.

ולענין בלאות שחקי הבגדים ממה שלבש בגדים שהכניסה, ממאנת נוטלת בלאות בין של נכסי מילוג בין של נכסי צאן ברזל, אא"כ אינם קיימים שאז יכול לטעון ששל נכסי צאן ברזל הרי הוציא ברשות ורק כשיגרשנה יביא לה, ושל נכסי מילוג יכול לומר ששמא תמות בחייו ויירשנה, ואיילונית אם הם קיימים נוטלת שהרי מוציאה מדעת, ואם אינם קיימים י"ל שאינה נוטלת אלא בלאות של נכסי מילוג כיון שהם ברשותה. ובשניה היכא שאינם קיימים קנסו אותו שלא לקבל בלאות של נכסי צאן ברזל (ואף שכל מגרשי נשותיהם צריכים להחזיר את הנכסי צאן ברזל, מ"מ הוי קנס כיון שהוא סבור שיירוויה. תוד"ה הכי), וקנסו אותה שלא לקבל בלאות של נכסי מילוג, אבל בכשרה נחשבים הבגדים לקרן, ואין לבעל להשתמש בהם ולבלותם. ורב נחמן חולק וסובר שהבגדים נחשבים לפירות, ומותר לבעל להשתמש בהם ולבלותם.

נשים אסורות- אלמנה לכה"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין וממזר, יש להם כתובה. דכיון שהיא והולד פסולים הוא מורגילה לינשא וקנסוהו. (אלמנה לכה"ג אין לה מזונות מחיים שמא תעכב את הגירושין, אבל לאחר מיתה יש לה. תוד"ה ולא מזונות).

ק"א. קטנה היוצאה בגט- שיטת ר"א שאין מעשי קטנה כלום, ואין בעלה זכאי במציאתה ולא במעשי ידיה ולא בהפרת נדריה, ואינו יורשה ואינו מיטמא לה, בת כהן לישראל אוכלת בתרומה ובת ישראל לכהן אינה אוכלת בתרומה (תוד"ה כללו), אלא שצריכה מיאון, ולדעתו אין לה כתובה. אבל לרבי יהושע בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה אם הגיעה לעונת נדרים (ואפילו אם מופלא הסמוך לאיש דאורייתא, מ"מ כל הנודרת אלא דעת בעלה נודרת. תוד"ה ובהפרת), ויורשה ומיטמא לה, והרי היא כאשתו לכל דבר, אלא שצריכה מיאון. ולדעת רבי יהושע נחלקו רב ושמואל, שמואל סובר שיש לה גם כתובה והיא נפסלת לאחים ונפסלת לכהונה, וצריכה להמתין ג' חודשים משום לא פלוג, אבל ממאנת אין לה כתובה ואינה נפסלת לאחים או לכהונה ואינה צריכה להמתין ג' חודשים, כיון שנעקרו הנישואין הראשונים. (ואף לישנא שבזנות דקטנה צריך להמתין, שאני התם דמיחלפא בגדולה, אבל הכא מיאונה מוכיח עליה. תוד"ה אינה). ורב סובר גם לייוצאה בגט אין לה כתובה דאינה אלא כמפותה בעלמא, ולא אמר רבי יהושע שהיא כאשתו אלא רק בדברים שמהאשה לבעל כדי שלא ימנעו מלישא אותה, שהרי תיקנו לה קידושין כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ולא בדברים שמהבעל לאשה כגון כתובה ותנאי כתובה.

נשים היוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה נמצאו עליה נדרים או מומין והמקללת יולדיו בפניו, אין להם תוספת כתובה, וכ"ש מנה ומאתים.

ק"א: היוצאת משום שם רע שזינתה נוטלת מה שלפניה -מה שנשאר מהנכסי מילוג, ולרבי יוחנן לשיטת רבי מנחם אינה נוטלת מה שלפניה.

אלמנה לכה"ג לרב הונא בין הכיר בה בין לא הכיר בה יש לה כתובה, ולרב יהודה אם לא הכיר בה אין לה כתובה, ואם כנסה בחזקת שאינה אלמנה שאמרה לו שלא נתקדשה לאדם מעולם, ונמצאת אלמנה, מודה רב הונא שאין לה כתובה. הגמ' דוחה את דברי רב הונא, ואומרת שמתני' אטעיתיה.

הנושא את האשה

התחייבות לזון בת אשתו- מי שנשא אשה ופסק עמה שיזון את בתה מאיש אחר חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים, ואם נישאת לאחר אחרי שהראשון גירש אותה ופסקה גם עמו, אחד נותן לה מזונות ואחד נותן לה דמי מזונות, ואם הבת נישאת, הבעל נותן לה מזונות והם נותנים לה דמי מזונות, ואם מתו הבעלים, בנותיהם נזונות מבני חורין דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים, והבת נזונת ממשועבדים, מפני שהיא כבעלת חוב, שהרי נתחייב בשטר, (ואף שהמקבל לזון גם אשתו גובה רק מבני חורין, שאני הכא שהם קצובין, ולמ"ד דבענן כתובין איירי דקנו מידו. תוד"ה והיא).

הגמ' (ק"ב:) אומרת שמה שמבואר שהבת שהתחייב לאימה מזונות בשבילה ניזונת ממשועבדים, היינו בקנו מידו, ומ"מ בנותיו שלו ניזונות רק מבני חרי, דכיון דאיתנהו בתנאי בי"ד אימור צררי אתפסינהו, (או דאיירי שבנותיו לא היו בשעת קנין), ואף אם הודה שלא התפיס צררי אין גובה ממשעבדי, מפני שאין כתובין. (תוד"ה אימר). עוד כתבו התוס' שבגמ' לקמן ק"ז. מבואר שאין חוששים בקטנה לצררי, ותי' שזה רק לענין גביה מבני חרי, עוד תי' שדווקא בהלך למד"י לא חיישינן בקטנה לצררי. עוד כתבו שיותר חוששים שהתפיס צררי לבתו, מאשר לאשתו, ולכן אשה גובה כתובה ממשעבדי. ובאופן אחר כתבו התוס' שבמונת הגמ' שכיון שיפה כח הבת שהיא גובה בתנאי בי"ד לכן חוששים לצררי, משא"כ בקטנה ובכתובה.

הפקחים היו מפרשים שהם מתחייבים חמש שנים כל זמן שהיא עימו ולא אם יומות הוא או שהיא תמות או שיגרשנה.

חיוב מכח דיבור או שטר

הנדון בסוגיה הוא האם יש משמעות לדבר שהאדם מחייב את עצמו בדיבור או בשטר ללא קנין, או לא.

שיטת רש"י שכל הסוגיה מדברת בהודאה על חוב קיים, שזה מועיל ע"י אמירת אתם עידי, ובשטר נחלקו רבי יוחנן ור"ל אי הוי הודאה. ור"ת (תוד"ה אליבא) מביא מהירושלמי שהמחלוקת היא בשטר על התחייבות חדשה.

האומר לחבירו חייב אני לך מנה, אם אמר אתם עידי חייב, ואם לא אמר אתם עידי פטור משום דאמר ליה משטה הייתי בך, או משום דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו. (תוד"ה אז), ואם כתב בשטר חייב אני לך מנה, לרבי יוחנן חייב מפני ששטר כוחו חזק כמו עדים כיון שמסרו בפני עדים, ולר"ל פטור שמפני ששטר אין כוחו כמו עדים, אמנם היכא שחתם על השטר, (או שכתב אני פלוני חייב לך מנה. תוד"ה דאמר) גובה מנכסים בני חורין.

ק"ב שטרי פסיקתא- התחייבות ההורים במעמד הקידושין, "הן הן הדברים הנקנים באמירה", בין בנערה בין בבוגרת (דאע"פ שבבוגרת לא מטי הנאה –כסף הקידושין לידי האב, מ"מ הרי גם אבי הבן לא מטי הנאה לידיה, אלא ההתחייבות היא בהיא הנאה דקמיחתני אהדדי). ומתני' דמבואר ששייך לתחייב לאשה לזון את בתה, לרבי יוחנן ניחא שהרי אפשר להתחייב בשטר, אבל לר"ל צ"ב, רש"י מבאר שלר"ל קשה שאם יש שטר עם חתימה מה החידוש (ואיזה עדות יש לה לאחר זמן), וצ"ל דאיירי בשטרי פסיקתא שיש בהם חתימת עדים, והחידוש הוא שא"צ קנין. ולהלן ק"ב: מבואר ששטרי פסיקתא לא ניתנו ליכתב שכיון שלא היה קנין אין להחתים על זה עדים, כדי שלא יבוא לטרוף ממשועבדים. והא דתני שאין כותבין שטרי אירוסין ונישואין אלא מדעת שניהם, היינו שטרי אירוסין ונישואין ממש, דס"ל שאם כתבו לשמה ושלא מדעתה פסול (כדעת רב פפא ורב שרביא, ורבה ורבינא מכשירים). (ור"ח ור"ת מפרשים (תוד"ה הכא) שניתנו ליכתב היינו שניתנו לגבות דווקא ע"י כתיבה.

שטר לפדיון הבן- הכותב לכהן חייב אני לך ה' סלעים, איתא בבכורות שחייב ליתן ובנו אינו פדוי. הגמ' אומרת שדין זה הוא גם לר"ל, שהרי הוא משועבד מדאורייתא והוי כמועד עדים וחותמים, ולא כתב אלא לברר לו כהן, ומה שאין בנו פדוי כשיגיע השטר ליד הכהן, זה גזירה שמא יאמרו פודים בשטרות חוב שיש לו על אחר, והדין הוא שאין פודים בכור בעבדים או שטרות או קרקעות. וכתבו התוס' (ד"ה אמאי) שגם לרבי יוחנן צריך להגיע לגזירה היכא שכתב שהוא חייב ה' סלעים לפדיון, ואפילו בסתמא כוונתו לפדיון.

ערב שחתם אחרי העדים והוא מודה, (ולא חתם אלא כתב ואני ערב. תוד"ה כתנאי). לרבי ישמעאל גובה מהערב מנכסים בני חורין דהוי כמלוה ע"פ. ולבן ננס אינו גובה כלל, מפני שלא הלווה מחמת הערב, והרי זה דומה למי שראה אדם חונק את חבירו ואמר לו הנח לו ואני אתן לך, שהוא פטור.

וכתבו התוס' (ד"ה אליבא) דהא דאינו מועיל מכח עידי מסירה, הטעם הוא משום שאין הכתיבה מוכיחה על המסירה כיון שאין כתוב בו שם הערב. ולא איירי דווקא אחר חיתום שטרות, אלא שאז רגילות לכתוב לשון גרוע. ולר"ת איירי בשטר גמור שחתם אני פלוני בן פלוני ערב, ומעכשיו הוא משתעבד, ואף שמטלטלין אינם נקנים בשטר חל השעבוד, דהואיל וטרח למיכתב שטר גמור ומשעביד נפשיה. ונקט לאחר חיתום שטרות כדי שנדע דאיירי לאחר מתן מעות, שהרי לפני מתן מעות מודה בן ננס. אך קשה לדבריו למה לא מהני לגבות ממשועבדי מדין עידי מסירה.

הגמ' מבארת שרבי יוחנן מודה שלשיטת בן ננס בכותב חייב אני לך מנה פטור, שהרי אפילו ערב ששעבודו הוא מדאורייתא, דכתיב "אנוכי אערבנו", פטור בלי עדים, ולא אמר רבי יוחנן דבריו אלא בשיטת רבי ישמעאל. וכתבו התוס' (ד"ה אליבא) שרבי ישמעאל לא איירי דווקא בהתחייבות (כמו בחנוק) אלא גם בהודאה, דערב היוצא וכו' משמע שמודה שהיה כבר ערב, מדלא תני ערב שלא בשעת מתן מעות. ולר"ל אף לרבי ישמעאל בסתם התחייבות פטור, ורק בערבות חייב משום דשעבודא דאורייתא.

מי שמת והניח בן קטן לאמו, ואמו ויורשי האב רוצים שיגדל אצלם, יגדל אצל אמו ובת הניזונת מן הבנים ניזונת אצל אימה, (ומעשה היה והניחוהו אצל אחיו ושחטוהו בערב הראשון בשביל שיוכלו ליורשו), ומ"מ אף בגדולה שאין לחוש לכך תגדל אצל אימה.

ק"ג המשכיר ריחיים לחבירו בתמורה שהשוכר יטחן עבור המשכיר ולבסוף התעשר המשכיר וקנה ריחיים וחמור, אין יכול המשכיר לתבוע שישלם לו מעות במקום לטחון, אלא יכול להמשיך לטחון עבורו, שהרי בעה"ב יכול למכור את הקמח, (וכתבו התוס' שאף בלא טעם זה אין המשכיר יכול לומר שיתן לו דמים, שהרי יש הפסד לשוכר, אמנם היה יכול לבטל את השכירות כיון שיש למשכיר הפסד). אמנם אם יש אנשים הרוצים שיטחן עבורם, כופין על מידת סדום.

מגורי האלמנה

אלמנה הרוצה להמשיך לגור בבית בעלה, נותנים לה שם מדור לפי כבודה ומשתמשת במדור ובעבדים ובכרים וכסתות ובכלי כסף וזהב כמו שהשתמשה בחיי בעלה, ונותנים לה שם את מזונותיה, שהרי כתוב בכתובה "ואת תהא יתבא בביתי ומיתזנא מנכסי כל ימי מיגר ארמלותך בביתי".

רק יוסף מדייק שתגור דווקא בביתו ולא בבקתו אם יש לו בית קטן.

ואם רוצה לגור דווקא בבית אביה, יכולים לומר לה שאם תגור שם לא יתנו לה מזונות, אלא לפי ברכת הבית (דברכת הבית ברובה מפני שעיזרים זה לזה ומזל דרבים עדיף), אא"כ היא והם ילדים.

יתומים שמכרו את מדור האלמנה לא עשו ולא כלום, כיון שמשועבדים לה מחיים. אמנם לענין מזון הבנות היכא שיש נכסים מועטים שהדין אומר שהבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים, אם קדמו האחים לפני שעמדו בדין ומכרו, חלה המכירה, כיון שאינם משועבדים לבנות מחיים.

מדור אלמנה שנפל אין היורשים חייבים לבנותו, ואפילו אומרת הניחוני ואבנה משלי אין שומעין לה. אביי מסתפק בשיפצה -חיזקה בדקי הבית, תיקו.

המוכר פירות לחבירו ומשך ולא מדד קנה, ואם מדד ולא משך לא קנה, ואם היה פקח שוכר את מקומו וקונה אותם בקנין חצר.

לשון חכמים אפשר ללמוד ממנו עושר ברכה ומרפא.

לא יעלוס אדם חיטים ויניח על מכתו בפסח מפני שמחמיצות.

פטירתו של רבי

כיון שהוחכר לעיל שנותנים לאלמנה מדור לפי כבודה מביאה הגמרא מה שרבי ציווה לבניו להזהר בכבוד אלמנתו, ואגב זה מביאה הגמרא עוד דברים בענין מה שהיה לפני ואחרי פטירתו של רבי.

בשעת פטירתו של רבי אמר לבני אני צריך, נכנסו בניו אצלו, אמר להם הזהרו בכבוד אמכם (שהיתה אשת אב שאין חיובה מדאורייתא אלא מחיים, ולפינן מדכתיב "את אביך" לרבות אשת אביו, "ואת אמך" לרבות בעל אמו, ומהו' מרבים אחיו הגדול), ושיהיה נר דלוק במקומו ושולחן ערוך במקומו ומיטה מוצעת במקומה, מפני שהיה מגיע אחר מיתתו בליל שבת, עד שנודע הדבר ופסק כדי שלא להוציא לעז על הראשונים. עוד ציווה שיוסף ושמעון ששימשוהו בחייו שמשוהו לאחר מותו, והיינו בעוה"ב שהרי נקברו לפניו, ואמר כך כדי שלא יחשבו שהיו צריכים את זכותו כדי להגן עליהם. ואמר שיכנסו אצלו חכמי ישראל ואמר לחכמי ישראל אל תספדוני בעיירות (משום יקרא), ושיושיבו ישיבה לאחר ל' יום (דלא עדיפנא ממשה רבינו), וספדו לו ל' ימים יום ולילה, ואח"כ עד י"ב חודש ספדו בלילה ולמדו ביום או איפכא, וביום פטירתו יצאה בת קול כל דהוה באשכבתיה דרבי מזמון לחיי עוה"ב בלא דין ובלא יסורים (תוד"ה מזמון), והיה כובס שלא היה שם ומרוב צער עלה לגג ונפל ומת ויצאה בת קול שגם הוא מזמון לחיי עוה"ב.

עוד ציווה שמעון בני חכם, גמליאל בני נשיא, (כיון שהוא גדול, וכתיב "ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור", ואף שאין הגדול יורש אא"כ הוא ממלא מקום אבותיו, ולא היה ממלא מקום אבותיו בחכמה, מ"מ היה ממלא מקום אבותיו ביראת חטא), וחנינא בר חמא ישב בראש, (ולא קיבל רבי חנינא כיון שרבי אפס היה גדול ממנו בשנתים וחצי, וישב רבי אפס ברישא ורבי חנינא ישב בחוץ וישב אחו לוי, וכשמת רבי אפס שב רבי חנינא בראש, והלך לוי לבבל, (ודרש שכלילא מותר לצאת בה בשבת מפני שאשה חשובה יוצאת בכלילא ואין לחוש שתורידו ותטלטל ד' אמות), ועי"ז ידעו שנפטר רבי אפס, דאין לומר שמת רבי חנינא, מפני שרבי חייא היה כפוף לרבי אפס, אי נמי מפני שודאי יתקיימו דברי רבי חנינא ישב בראש. ולא מינו את רבי חייא, או מפני שנפטר לפני רבי, ורבי הוא שאמר שראה את קברו של רבי חייא והורידו עליו דמעות, ושבעים שמת רבי חייא בטלה קדושה, שהיו קורין אותו רבינו הקדוש, וי"מ שהכונה שמותר להטמא לו. תוד"ה אותו), או שנפטר אחריו ולא מינוהו כי היה עסוק במצוות, (כדמצינו שזרע פשתן וכו' והיה מלמד תינוקות ועי"ז לא נשתכחה תורה מישראל, וגדולים מעשי חייא ממעשי רבי, אבל לא מרבי יוסי). ולימד לר"ש סדרי חכמה, ולר"ג סדרי נשיאות, שישב בין הגדולים, ויזרוק מרה בתלמידים (בפרהסיא כדי לפרסם את נשיאותו, אבל בצינעא לא אלא יכבד כל אחד), רבי היה גר בבית שערים ושם קברו, וכשחלה הוליכוהו לציפורי שהיא גבוהה ואוירה טוב.

מי שמת מתוך השחוק או שפניו למעלה או כלפי העם או שפניו צהובים ואדומים או בערב שבת שנכנס למנוחה מיד, או במוצאי יוה"כ שנמחלו עוונותיו, או מחולי מעיים, סימן יפה לו, אבל מי שמת מתוך הבכי או שפניו למעלה או כלפי הכותל או שפניו ירוקים או במוצאי שבת או בערב יוה"כ, סימן רע לו.

ק"ד. ההוא יומא דנח נפשיה דרבי גזרו תענית והתפללו ואמרו שמי שיאמר נח נפשיה דרבי ידקר בחרב, ושפחתו התפללה שיחיה, וכשראתה צערו שהיה חולץ את התפילין בשביל בית הכסא וחוזר ומניחם, (ואף שחולי מעיים פטור מתפילין, שאני רבי שהיה יודע היטב להזהר. תוד"ה ומנח). התפללה שימות, והסיחה דעת החכמים מלהתפלל, ומת רבי, ובר קפרא אמר נצחו אראלים וכו'.

בשעת פטירתו זקף י' אצבעותיו ואמר שיגע בי' אצבעותיו בתורה, ולא נהנה אפילו באצבע קטנה, דעד שאדם מתפלל שיכנסו ד"ת לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. תוד"ה לא. יה"ר וכו'.

בשעה שהצדיק נפטר מן העולם ג' כתות של מלאכי השרת אומרים לפני הקב"ה צדיק פלוני בא, אומר להם שיצאו הצדיקים לקראתו, ואומרים לו יבוא בשלום. וג' כתות של מלאכי השרת יוצאות לקראתו, אחת אומרת לו בא בשלום, אחת אומרת לו הולך נכוחו בדרך ישרה, ואחת אומרת לו יבוא שלום ינוחו על משכבותם. ובשעה שהרשע נאבד מן העולם ג' כתות של מלאכי חבלה יוצאות לקראתו, אחת אומרת אין שלום לרשעים אמר ד', ואחת אומרת לו למעצבה ישכב, ואחת אומרת לו רדה והשכבה את ערלים.

עד מתי אלמנה גובה כתובתה

להלן יבואר לאחר כמה זמן אין אלמנה יכולה לתבוע כתובתה, מפני שהיא מוחלת או מפני שתולים שכבר נקבלה מזמון בשיעור כתובתה, ומה הדין בזה לענין תוספת כתובה.

כשהיא בבית אביה והיורשים נתנו לה שם מזונות, לרשב"ג גובה לעולם, ולחכמים עד כ"ה שנים מפני שאח"כ היא מוחלת, ואפילו סמוך לשקיעת החמה של סוף הכ"ה שנים יכולה לגבות, אבל אם באה לאחר שקיעת החמה כבר לא גובה כתובתה, ככל מידות חכמים שהעמידום יתד שלא תמוט, (וכגון מקוה שאין מועילה טבילה בארבעים סאה חסר קורטוב), ואם **שטר כתובה יוצא מתחת ידה** י"א שגובה כתובתה לעולם שאם היתה מוחלת היתה מביאה להם את השטר, וי"א שגם בזה גובה עד כ"ה שנים.

וכשהיא בבית בעלה לחכמים גובה כתובתה לעולם ואין ראיה משתיקתה שהיא מוחלת, שמפני שהם מכבדים אותה היא בושה למחות על כתובתה, ולרשב"ג גובה כתובתה עד כ"ה שנים, מפני שבזמן זה היא עושה טובות לשכניה מנכסי היתומים כנגד סכום כתובתה, (דאף מי שכתובתה מרובה, עושה טובות גדולות יותר). ואם עבר חלק מהזמן, הגמ' מסתפקת אם פוחתים לפי חשבון הזמן שעבר או לא.

מתה יורשיה מוחים והיינו שצריכים למחות עד כ"ה שנים.

בעל חוב גובה חובו לעולם, ואפילו לאחר כ"ה שנים ואין שטר חוב גובה אם הלוה מודה, וכן גרושה דודאי לא מחלה הרי היא כבעלת חוב.

תבעה כתובתה מונים לה כ"ה שנה מתחילה.

ק"ד: תוספת כתובה אחר כ"ה שנים- לבר קפרא תוספת יש לאלמנה אף לאחר כ"ה שנה, ולרבי יוחנן אפילו תוספת אין לה דתנאי כתובה ככתובה דמי. שיטת ר"י (תוד"ה ומתתא) שמחלוקת זו היא גם לר"מ, אבל שיטת התוס' שהמחלוקת היא רק לדבון שאחר כ"ה שנים מחלה, שאז י"ל שתוספת לא מחלה כמו חוב, אבל לר"מ אין חילוק בין תוספת לאמנה ומאתים.

רב חייא אריכא לא נתן מזונות וכתובה לאשת אחיו לאחר כ"ה שנה משום שהיה זן אותה יום יום בבית אביה, ואמר לו רבה בר שילא שצריך לתת לה, שכיון שהיה מעלה לה מזונות בצורה מכובדת גם אצלה שייך טעמא דכיסופא כמו בבית בעלה. ולא רצה רב חייא לשלם, וכתב לה רבה בר שילא שטר אדרכתא פסק דין לגבות נכסים מכל אשר תמצא. ורצתה לגבות ע"י שטר האדרכתא את הפירות שאכל דאיתא בב"מ ל"ה: שבשטר אדרכתא לרבה אוכל פירות מזמן שהגיע לידו השטר, ולאביי מזמן החתימה, ולרבא מזמן סיום ימי ההכרזה, אבל התברר שלא כתוב בו "ואישתמודעא דנכסים אלו דמיתנא איגון", ואמר רבא שא"א לגבות בו אף מיום ששלמו ימי ההכרזה, מפני שרק השדות שירש מהבעל משועבדות, וכיון שכל השומא היתה מכח האדרכתא שאינה כדין, ולא שייך כאן אחריות טעות סופר שכמו שכשאין אחריות בשטר זה טעות, גם כאן כולם יודעים שלא נכתבה האדרכתא אלא על נכסי המת, שהרי אף רבה בר שילא טעה בזה ולא כתב, (משום שחשב שאין נ"מ מאלו נכסים, אבל באמת יש נ"מ שאם תשביח שדה של היורש ויתנו לה שדה של בעלה, ויוציאו לעז על בי"ד שלא עיינו בתקנתה).

שני דייני

ק"ה. מנין הדיינים שבירושלים- שני דייני גזירות (-קנסות) היו בירושלים אדמון בן גתאי וחנן בר אבישלום (לא גורסים אבשלום, דאבשלום אין לו חלק לעוה"ב, ואין לקרוא בשם של אדם רשע, והא דאיתא בשבת שבנא איש ירושלים, גרסינן שכנא, דשבנא היה רשע, ואין לומר שהיו תרי שבנא. תוד"ה שני). והא דתנן שהיה עמם חנן המצרי, לא הזכירוהו במתני' מפני שהוא לא היה חשוב (והיינו שהיה פחות חשוב מהם, ולו"ת היה חשוב יותר מחנן בר אבישלום, וכוונת הגמרא שלא הזכירו דברים בשמו בפרק זה. תוד"ה דחשיב). ודיינים אלו היו גוזרים גזירות על גזילות, כדתניא שגזרו שבהמה שנכנסה לרשות הניזק וקטמה נטיעה גזרו שהבעלים ישלם שתי כסף על נטיעה בת שנתה, וארבע כסף על נטיעה בת שתי שנים. ולרבי נתן גם נחום המדי היה מגוזרי גזירות שבירושלים, ולא הודו לו חכמים. ומלבד אלו היו שצ"ד בתי דינים בירושלים שלא היו גוזרי גזירות, (וכן היו שצ"ד בתי כנסיות, ובתי מדרשות, ובתי סופרים ללמוד תינוקות). דייני הגזירות היו נוטלים צ"ט מנה בשכרם מתרומת הלשכה, ואם זה לא הספיק להם היו מוסיפים להם אף אם לא רצו, (ואין לומר שהיו רוצים יותר אפילו אם היה מספיק להם, דאטו ברשיעי עסקינן).

נטילת שכר לדון- אסור לדיין ליטול ממון מבעלי הדין, ואע"פ שנוטל משניהם אסור, שהרי אסור לקחת שוחד אפילו כדי לחייב את החייב ולזכות את הזכאי, דהא דכתיב "ושוחד לא תקח" היינו אפילו כשאינו עובר על "לא תטה משפט", וכן אסור ליטול שכר לדון, והנוטל שכר כדי לדון דיניו בטלים, אמנם מותר לקחת שכר בטלה, ודווקא בבטלה מוכחת (כגון קרנא שהיה בודק אם היין עומד להחמיץ כדי שימכרוהו מיד, ושכר זה היה מצוי לו בכל יום, או שנוטל שכר כדי שמישהו אחר ישקה במקומו את השדות), אבל בבטלה שאינה מוכחת מכוער הדבר לקחת שכר בטלה, אמנם דינו דין. ומה שדייני הגזירות היה נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, אומר ר"ת שאין שהאיסור אלא לקחת מבעלי הדינים, אבל משל ציבור מותר. ור"י מפרש שלא היו נוטלים בתורת שכר, אלא שכיון שהיו יושבים כל הזמן בדין לא היה להם איך להתפרנס וממילא מוטל על הציבור לפרנסם, אבל היושב בדין באקראי אין לו ליטול שכר, ובזה מבואר הא דקאמר לקמן ק"ו. שמלמד הלכות שחיטה וקמיצה היו נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, אע"פ ששכר תלמוד תורה אסור.

שוחד

כמה סמויות עיניהם של מקבלי שוחד, שהרי אדם מוכן לשלם כסף על ספר רפוי, וכאן בשביל שוה פרוטה הוא מסמא את עיניו, דכתיב "כי השוחד יעוור פקחים". והא דכתיב "כי השוחד יעוור עיני חכמים" היינו שאפילו חכם גדול אם לקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלא סמיות הלב, וק"ו לטיפשים והיינו שכשלקח שוחד נהיה טיפש ואז כשיושב לדון הוא כבר טיפש וודאי שיסמא השוחד את עיניו, ולתוס' (ד"ה אפילו) הק"ו לטיפשים הוא לפעם השניה שנוטלים שוחד שכבר נעשו טיפשים בפעם הראשונה, "ויסלף דברי צדיקים" היינו שאפילו צדיק גמור אם לקח שוחד אינו נפטר מן העולם בלי טירוף הדעת, וק"ו לרשעים.

ק"ה: אם הדיין דומה ל"מלך במשפט" שאינו צריך לכלום (זה כולל שאינו צריך ממון, וגם שהוא בקי ואינו צריך לשאול אחרים. תוד"ה מאי), אז הוא "יעמיד ארץ", ואם הוא דומה ל"איש תרומות" -כהן המחזר על הגרנות אז "יהרסנה".

דיין הרגיל לשאול כלים אסור לדון, ואם גם הוא משאיל מותר, ומה שמצינו שרבא שאל כלים מיתומים, עשה זאת כדי להחשיבם.

טעם איסור שוחד הוא משום שגורם לקירוב הדעת כגופו, ואין אדם רואה חובה לעצמו אפילו אם הוא מתכוין לדין אמת. ו"שוחד" היינו שהוא חד שעל ידו הנותן והמקבל נעשים לב אחד.

אסור לדון אוהב, מפני שאינו רואה את חובתו, ואסור לדון שונא מפני שאינו רואה את זכותו. וכתבו התוס' (ד"ה לא) שאין מדובר כאן באוהב שהוא שושבינו ושונא שלא דיבר עימו ג' ימים, שנחלקו רבי יהודה ורבנן אם זה פוסל לעדות, ולדין פסולים לכו"ע, אלא מדובר כאן באוהב כגון שסילק נזבה מראשו, שאינו אלא חומרא בעלמא.

צורבא מרבנן שבני העיר אוהבים אותו, זה לא מחמת מעלתו, אלא משום שאינו מוכיחם. ורבא אמר שאהבוהו עד שנהיה דיין, שאז מי שהפסיד שנאו, אמנם כיון שבפעם אחרת הוא מרויח ממילא אז שכולם אוהבים אותו או שכולם שונאים אותו.

אפילו שוחד דברים אסור, וכגון שהושיט ידו לסומכו בגשר שעל הנהר. עוד מביאה הגמ' באמוראים שפסלו עצמם לדון מחמת שנהנו מאותו אדם, (שנטל נוצה שנחה על ראשו, או שכיסה רוק שהיה לפניו, או שהאריס הקדים להביא את הפירות).

הגמ' מביאה כמה מעשים על זהירות משוחד (יהיב ליה ידיה, נוצה, כיסוי רוק), ועד כמה בכוחו להשפיע על הדיין (הקדמת האריס, ראשית הגז, סל דגים) ועל הזהירות שלא לכבד אחד מבעלי הדין שלא לסתום טענות השני.

כל המביא דורון לת"ח כאילו מביא ביכורים, כדכתיב "ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלוקים לחם ביכורים", ואלישע הרי לא היה אוכל ביכורים שהרי לא היה כהן. רש"י. והתוס' (ד"ה וכי) ביארו שהיה בשומרון ואין ביכורים נאכלים מחוץ לחומת ירושלים.

ק"ו. רב נחמן הקדים דינו של אדם שחשב שהוא קרובו של רב ענן, לפני דין של יתומים, מפני שמצות עשה של כבוד תורה יחד עם המצוה לדון, עדיף ממצות עשה של דין בלי המצוה של כבוד תורה, וכשראה זאת בעל דינו נסתתמו טענותיו, ומאותו זמן הסתלק אליהו מללמד את רב ענן, ורב ענן התענה והתפלל ואליהו חזר אבל היה מפחיד אותו, ועשה רב ענן לעצמו תיבה כדי לשבת לפני אליהו, ולכן אומרים סדר אליהו רבה שאותו למד חוץ לתיבה, וסדר אליהו זוטא שלמד בתוך התיבה. (וחילקו לב' חלקים בגלל ההפסק שהיה באמצע, והראשון יותר מפי ארבע מהאחרון. תוד"ה והיינו).

לאלישע היו אלפים ומאתים תלמידים שהיו נשארים לאכול על שולחנו אחרי שהלכו שאר התלמידים, ואצל רב היו נשארים אלף ומאתים, ואצל רב הונא היו נשארים שמונה מאות, (והיה מסתייע ב"ג אמוראים שיו שומעים מפיו וכל אחד הולך לצד אחר ומלמד לרבים, מפני שהיה העם רב, וכשהיו קמים ומנערים גלימותיהם היו האבק מכסה את השמש עד שהיו רואים זאת בארץ ישראל), ואצל רבה ורב יוסף היו נשארים ארבע מאות, והיו קוראים לעצמם יתומים, ואצל רב אשי היו נשארים מאתים, וקראו לעצמם יתמי דיתמי.

אלו היו נוטלים שכרם מתרומת הלשכה- גוזרי גזירות שבירושלים, מבקרי מזומן שבירושלים (והקשו התוס' (ד"ה מבקרי) שהרי הנוטל שכר כדי לראות בבורות אין שוחטים על פיו, ותירצו שמותר באופנים שנתבארו לעיל ק"ה. לענין קבלת שכר לדון, אי נמי איירי הכא בבדיקת מומי שאר קדשים), ת"ח המלמדים הלכות שחיטה או קמיצה לכהנים, מגיהי ספרים שבירושלים (של כל אדם ואדם, משום שאסור להשהות ספר שאינו מוגה דכתיב "אל תשכן באהליך עולה", וראו בי"ד שמתעצלים בזה והפקירו תרומת הלשכה לכך), נשים האורגות בפרוכת שבשערים שנעשו לצניעות ולא במקום כותל, (אבל פרוכות שבבנין שנעשו במקום כותל (כגון הפרוכת שעשו בבית שני להבדיל בין הקודש לקודש הקדשים שהיתה במקום אמה טרסקין שעשה שלמה בבנין ראשון, ובבית שני עשו היכול גבוה מאד, וקיר בעובי אמה לא היה מחזיק בגובה כזה, ולהרחיבו לא יכלו מפני שזה יימעט מימידת הקודש או קודש הקדשים, לכן עשו פרוכת) נעשו מקדשי בדק הבית), בית גרמו על מעשי לחם הפנים, בית אבטינס על מעשי הקטורת, ונשים המגדלות בניהם לפרה בטהרה ע"י היה חלל תחת החצרות מפני קבר התהום, שלפי שהיו שורפים את הפרה ע"י טבול יום לפני הערב שמש כדי להוציא מליבם של צדוקים שהצריכו הערב שמש, עשו לה מעלה שיתעסקו בה כהנים שלא נטמאו ממיהם, (וי"א שנשים יקרות (-עשירות) שבירושלים היו זנות ומפרנסות אותם).

י"ג פרוכות היו במקדש שני, ז' כנגד ז' שערים של העזרה (וכתבו התוס' (ד"ה שבעה) שבתמיד כ"ז. איתא שלאביי היו ז' שערים, אבל לרבא יש תנא שסובר שהיו ח' שערים ויש תנא שסובר שהיו ה'. והקשו התוס' שיש משנה שמבואר בה שהיו י"ג, והביאו שר"ת מבאר שהיו ז' גדולים ועוד ו' קטנים), א' לפתחו של היכל, א' לפתחו של אולם, ב' בדביר במקום האמה טרסקין, וב' כנגדם בעליה להבדיל בין עלית ההיכל לעלית קודש הקדשים.

דברים הנקנים לביהמ"ק ולציבור מאיזה מעות היו נקנים

כל אדם מישראל חייב לתת מחצית השקל בכל שנה לקרבנות ציבור, וזה נקרא תרומת הלשכה, ומה שהיה נשאר בלשכה אחרי ר"ח ניסן שאז היו משתמשים לקרבנות במעות מהתרומה החדשה, זה נקרא שיירי הלשכה או מותר התרומה, והיו משתמשים בזה לחומות העיר ומגדלותיה וכו', מלבד זה היו להקדש מעות שאנשים הקדישו לבדק הבית, וכן מעות שהרויחו ממכירת הסולת והנסכים (-מותר נסכים), או מה שהרויחו ממכירת יינות שמנים וסלתות (-פירות). ולהלן יבואר מה היו עושים בכל אחד מדברים אלו.

ק"ו: כלי שרת שמשרתים בהם במזבח החיצון שהוא בנין של אבנים היו נקנים מתרומת הלשכה, ואם גבו לבדק הבית והותירו היו קונים בזה כלי שרת, דלב בי"ד מתנה שאם לא יצרכום לבדק הבית יהיו לכלי שרת, וי"א ממותר נסכים.

הקטורת וכל קרבנות ציבור באים מתרומת הלשכה.

מזבח הפנימי שהוא כלי ולא בנין **ולבונה** באים ממותר נסכים. (-י"מ דהיינו שאלו שקיבלו מעות הקדש לבקש סלתות, מודדים להקדש במדה מבורגת טפופה ולא מחוקה, והמקורבים מוחק המדה, ומוכרים אותם. וי"מ כאותה ששנינו המקבל עליו לספק ארבע סאין סלתות בסלע ונתייקרו לשלש סאים בסלע, מספק לפי ארבע, והמקבל לספק שלש סאין בסלע והוזלו לד' סאין בסלע, מספק לפי ארבע).

מזבח העולה שהוא בנין **והלשכות והעזרות** באים מקדשי בדק הבית.

חוץ לחומת העזרה כגון עזרת נשים והחיל **חומת העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר** באים משיירי הלשכה.

דעות התנאים במסכת שקלים-

מותר תרומה היו עושים בו ריקועי זהב ציפוי לבית קדשי הקדשים ברצפה ובכתלים, ולרבי ישמעאל ור"ח סגן הכהנים היה הולך לכלי שרת, ולר"ע לקיץ המזבח.

מותר פירות לרבי ישמעאל היה הולך לקיץ המזבח -הקרבת עולות כשהמזבח בטל מנדרים ונדבות, ולר"ע ור"ח סגן הכהנים לא היו עושים סחורה במעות הקדש, דאין עניות במקום עשירות, (וכן לא במעות עניים, שמא יבוא עני ולא יהיה מה לתת לו).

מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות

הבעל חייב במזונות אשתו, ומעשה ידיה שלו. והיכא שהבעל הלך למדינת הים, הוא נשאר חייב במזונותיה, אמנם שמואל סובר שיש אופנים שאין פוסקים לה מזונות, וכדלהלן.

ק"ז. שיטת רב שמי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בי"ד יורדים לנכסיו ופוסקים לה מזונות, שהרי הוא משועבד לה. ובג' חודשים ראשונים אין פוסקים לה מזונות, דאין אדם מניח ביתו ריקן.

לשיטת שמואל אין פוסקים מזונות לאשת איש. לרב זביד טעמא דשמואל דאימור צררי אתפסה, ולרב פפא חיישינן דאמר לה צאי מעשי ידיך במזונותיך וקיבלה עליה (והוא פטור אע"פ שעכשיו לא ספקה. תוד"ה חיישינן), (וב"מ בגדולה שראוי להתפיסה צררי ולא ספקה מעשה ידיה למזונותיה, כגון בשני בצורת או שאינה בעלת מלאכה, או קטנה שאין ראוי להתפיסה צררי, וספקה. וכתבו התוס' (ד"ה קטנה) דמיירי בספקה לדברים בזולים ולא לדברים קטנים, שבזה מועילה מחילת קטנה, אי נמי בפעוטות שמקחן מקח ומתנתן מתנה).

ודווקא בלא שמעו שמת, אבל אם **שמעו שמת** מודה שמואל שפוסקים לה מזונות דאי צררי אתפסה הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עיכבה משלהם כלום, ואם הטעם שמא אמר לה צאי מעשה ידיך, הרי מושמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה, (ואף שהיתומים יכולים לומר לה כך, מ"מ הרי גם הוא לא יכול לומר לה אא"כ היא מתרצה). רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה שמעון) שמשמע מרש"י שע"י שבועה נוטלת מזונות גם לשמואל, ודעת התוס' שאפילו בשבועה אין לה מזונות, והחילוק בין שמעו שמת ללא שמעו הוא, שבלא שמעו שמת סובר שמואל שמזה שהוא לא חוזר זה ראיה שהתפיסה צררי או שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, אבל כששמעו שמת אין ראיה זו, ולכן מודה שמואל. עוד כתבו התוס' (ד"ה בששמעו) דמיירי ששמעו בב' עדים, ולא בעד אחד או שיצא קול.

וכן מודה שמואל **במשרה אשתו ע"י שליש** -שהעמיד אפוטרופוס לזונה, ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו, דליכא למיחש לצררי או שמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך.

והא דתנן במתני' (ק"ה.) שמי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, לחנן ולרבן יוחנן בן זכאי שבעת שלא עיכבה בידה כלום משל בעלה, בסוף כששמעו בו שמת ובאה לגבות כתובתה, ולא בתחילה בשעת גבית המזונות, ולבני כהנים גדולים תשבע בתחילה ובסוף, לשמואל איירי ששמעו בו שמת, ובני כהנים גדולים סוברים שאפילו מת בביתו צריכה לתשבע.

אם בא לאחר זמן ואמר שכבר נתן לה מזונות נאמן בשבועה, והיא צריכה להחזיר מה שבי"ד נתנו לה. רש"י. התוס' (ד"ה ואם, הראשון) מבארים שהוא נאמן לחצריכה שבועה, וע"י שבועה גובה גם מה שלותה ואכלה, שאם אינה נאמנת בשבועה לא יסכימו להלוותה. וכן אם בא ואמר שהיה עליה להתפרנס ממעשי ידיה ואינו רוצה לפרוע מה שהלוו לה, שאם לא היו מלוים לה היתה דוחקת עצמה אע"ג דלא ספקה (תוד"ה ואם, השני) רשאי, ואם פסקו לה בי"ד מזונות, מה שפסקו פסקו.

אם שמעה מעד אחד שמת, כיון דמותרת לינשא ניזונת מנכסיו, אבל בניו ובנותיו כיון שאינם יכולים לירש הנכסים אין נותנים להם מזונות.

אין לוקחים מנכסיו לדבר אחר, לרב יוסף היינו צדקה שאם פוסקים צדקה על כל בני העיר, אין לוקחים מנכסיו, אבל נותנים לה תכשיט (-בשמים) כדי שלא תתנוול, ולרב חסדא הכונה שאין לוקחים מנכסיו לצורך תכשיט, וכ"ש לצדקה.

ק"ז: היבמה ניזונת ג' חודשים משל בעלה מפני שאז אינה יכולה לא להנשא ולא להתייבם, ואח"כ אינה ניזונת לא משל בעלה ולא משל יבם, ואם עמד בדין וברח ניזונת משל יבם. (ואם חלה הוא או שחלתה היא, לדעת רש"י (יבמות מ"א:) אינה ניזונת משל יבם, ושיטת ר"ח (תוד"ה עמד) שניזונת משל יבם, דקנסינן ליה על שלא כנס מיד אחרי ג' חודשים או מיד אחרי שעמד בדין). שמואל מודה לדין זה, דאין לחוש לצררי כיון שאין דעתם קרובה, ומעשה ידיה לא משועבדים לו.

אשה שהלכה עם בעלה למדינת הים וחזרה ואמרה מת בעלי, שהיא נאמנת להתיירה להנשא וליטול כתובתה, יכולה או לקבל מזונות מנכסיו או לגבות כתובתה, ואם אמרה גירשני בעלי שאינה נאמנת, מתפרנסת עד כדי כתובתה ממה נפשך, שאם גירשה נטלתם בכתובתה, ואם לא גירשה הרי הוא חייב במזונותיה, (לשמואל איירי בשמעו שמת קודם הזמן שאמרה שנתגרשה (תוד"ה בששמעו), ומתפרנסת רק עד כדי כתובתה משום שהיא הפסידה לעצמה במה שאמרה שנתגרשה, דגרושה אין לה מזונות, ובאמת יכולה ליטול כתובתה כיון ששמעו שמת, אלא שאם אינה רוצה ליטול כתובתה מפני שהיא סבורה שלא מת, והיא מעדיפה ליטול לשם מזונות כדי שאם יחזור תהא כל כתובתה קיימת, יכולה להתפרנס רק עד כדי כתובתה).

ממאנת היושבת תחת בעלה הוא חייב במזונותיה, ואם הלך למדינת הים ולוותה ואכלה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות. (שמואל מודה שאם לא מיאנה נותנים לה דמי המזונות שהרי היא קטנה ואין אדם מתפיס צררי לקטנה ואין ממעשה ידיה מספיקים למזונותיה).

לענין הלכה- רבי פסק מזונות לאשת איש, ורבי ישמעאל לא פסק מזונות, וי"א איפכא, והלכה כרב דפוסקין לה מזונות.

להלכה יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה. ומאני דקוניא (לרש"י היינו כלי חרס המצופים עופרת, ולתוס' (ד"ה הני) כלים המצופים בהתכת זכוכית, שאף שכלי זכוכית אינו בולע, כלי זכוכית מתבשל היטב משא"כ קוניא, אכלי חרס המצפים עופרת אינם בולעים כמו שכלי עופרת אינו בולע) שחורים ולבנים מותרים לענין חמץ בפסח וגיעולי עכו"ם ויין נסך, אם אין בעופרת סדקים מפני שהעופרת לא נותנת לחרס לבלוע, וירוקים אסורים מפני שמעורב בעופרת סוג קרקע חריפה שמחלחלת את החרס וגורמת לו לבלוע.

מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו לחנן איבד את מעותיו, והסכים עימו רבן יוחנן בן זכאי, מפני שלא אמר לו הלוני ואני אפרע, אמנם אם הלוה לאשה מעות למזונותיה ע"מ שתשלם לו, הוא חובע אותה והא תובעת את הבעל והבעל ישלם לו, ולבני כהנים גדולים שבעת כמה הוציא ויטול, והסכים עמהם רבי דוסא בן הרכינס.

מתי מי שגורם הנאת ממון לחבירו, חייב חבירו לשלם לו (-דיני יורד ומבריח ארי)- הקשו התוס' (ד"ה חנן) דהנה היורד לשדה חבירו ונטעה שלא ברשות שמין לו כארים, והבונה חורבתו של חבירו נותן לו מה שהרוויח, ולמה המפרנס אינו איבד מעותיו לפי תנן. ותירצו התוס' דהתם השבח הוא בעין, אבל הכא לא השביח לו כלום אלא שהציל מגביית בעל חובו, ולא מידי יהיב ליה, והוה כמבריח ארי מנכסי חבירו שאע"פ שהחנה אותו פטור מלשלם. והקשו התוס' שמשמע בב"מ צ"ג: ששומר שכר זאב או ארי ושכר רועים להבריחן, נוטל מבעל הבית מה ששילם, וכן מבואר שם ל"א: שמשיב אבידה שנתבטל ממלאכתו לצורך ההשבה, אם היה עוסק במלאכה חמורה ונוטל שכר מרובה, אומדים כמה היה פוחת משכרו כדי לעסוק במלאכה קלה כמו השבת אבידה וכך יתנו לו, ולמה שם אין הדין כמבריח ארי שהבעלים פטור. וכתבו התוס' ששיטת ר"ת שדווקא במפרנס אשת חבירו תנן פוטר את הבעל, לפי שהבעל טוען שהיתה יכולה לצמצם ולהתפרנס בדוחק, אבל פורע חובו של חבירו חייב. והתוס' מבארים שמעיקר הדין גם משיב אבידה ושומר חינם שקידם ברועים ומקלות דינם כמבריח ארי, אלא שחכמים תיקנו לתת להם שכר כדי שיצילו את הממון, (ואפילו עולה השכר כדי דמיהן חייב, ונפקא מינה לכושרא דחיותא), משא"כ פורע חובו וכן בעמד אחר ופרנס את אשתו, אין סיבה לתקן שיקבל. והא דאמר בגיטין נ"ח: הבא מחמת חוב ומחמת אנפרות אין בו משום סיקריקון, והיינו שמי שקנה את הקרקע מהנכרי מחזיר את הקרקע לבעלים, צ"ל שהבעלים משלם לו כמה שהוציא לקנותה מהנכרי, ודלא כרש"י שם שפירש בגיטין שמחזיר לו בחנם. וא"ת והא דתנן בב"ק קט"ו: שטף נהר חמורו וחמור חבירו, שלו יפה מנה ושל חבירו מאתים, והניח זה את שלו והציל את של חבירו, אין לו אלא שכרו, הא דאינו חייב לשלם לו דמי חמורו, י"מ דמיירי כגון שבעל החמור בפניו, שחכמים תיקנו רק שלא בפניו, וצ"ב דא"כ אפילו שכרו לא יקבל, כדאיתא בב"ק נ"ח. נפלה לגינה ונהנית משלמה מה שנהנית, ומפרש דב שדין זה הוא אפילו בנחבטה, ולא דמי למבריח ארי מנכסי חבירו שפטור לגמרי, דמבריח ארי מנכסי חבירו מדעתו והאי שלא מדעתו, אי נמי מבריח ארי לית ליה פסידא האי אית ליה פסידא, ומשמע שלישנוא קמא מדעתו אף על גב דאית ליה פסידא פטור, וזה לא יתכן שהרי משיב אבידה מקבל שכרו, אלא כוונת הגמרא שמבריח ארי מדעתו היכא דלית ליה פסידא, האי שלא מדעתו והיינו שבעל כרחו הוא מבריח ארי, וכיון שזה בעל כרחו חייבים לשלם לו שכר טורחו אע"פ שאין לו פסידא, ולפי זה במנין חמורו ומציל חמור חבירו אינו משלם דמי חמורו מפני שלא תיקנו חכמים שיהא חייב לשלם אלא מה שהוא מהנה אותו, ואינו מהנה אותו אלא כדי שכרו כיון שגם הוא היה מוצא להציל בכדי שכרו, דעל כרחך מיירי שיכול להציל, דאל"כ היה יכול לזכות בו מן ההפקר.

מה מותר לעשות עבור מודר הנאה

מודר הנאה כגון שנדר שלא להנות מחבירו או שחבירו הדירו שלא יהנה ממנו, אסור לו להנות מחבירו, אמנם יש דברים שאינם הנאה ישירה והם מותרים, וכדלהלן.

ק"ח. מותר **לשקול שקלו** של מודר הנאה שהוא חייב עבור קרבנות ציבור, משום דמצוה קעביד, שהרי תורמים על האבוד (-ששלח שקלו ואבד) ועל הגבוי שעדיין לא הגיע, ועל העתיד ליגבות אפילו אם לא נגבה לאחר מכן, ואינו נהנה כיון שגם אם לא נתן יש לו חלק בקרבנות אלא שחיסר מצוה, נמצא שכר המצוה על הנותן. רש"י. והתוס' (ד"ה ועל) מבארים שאבוד היינו שבא ליד גבאי ונאבד, וגבוי היינו שבא ליד שליח ונאבד אצלו אחרי שנתרמה התרומה (דאי לאו הכי הרבעלים באחריות), ועתיד ליגבות היינו מה שיבוא בסוף לידי גבוי, והתהר לשקול שקלו הוא רק באבוד וגבוי כשאינו חייב באחריות.

מותר **להחזיר אבידתו** להשיב חמורו אם מצאו תועה, משום דמצוה קעביד, ובמקום שנותנים שכר על טורח השבתה יתנו להקדש, שהרי מדובר ששניהם מודרים זה מזה. (ונמצא שאם המאבד משלם המוחזיר נהנה, ואם אינו משלם המאבד נהנה, וממילא אם רק

נכסי המוצא אסורים על המאבד מותר למאבד לשלם, ואם אינו רוצה לקבל אסור למאבד לא לשלם וחייב לתת להקדש. תוד"ה ובמקום).

ולענין **לפרוע חובו**, לחנן (הנ"ל) מותר, שכמו שהמפרנס אשת חבירו לשם הלואה לאו הלואה היא, גם כשפרע לשם מחילה לאו מידי יהיב ליה. רש"י. והתוס' (ד"ה הא) כתבו שאע"פ שהוא הנהנה מותר מפני שאינו אלא גרמא בעלמא. ושיטת ר"ת שאין התתר לפרוע חובו, וכל התתר הוא רק לתת מזונות לאשתו, שזה מותר כיון שלא ברור שהיה חייב לתת לה. דאם לא היתה מוצאת ממי ללוות היתה מצטמצמת. וריב"א מביא ראיה מהירושלמי שגם בשאר חובות מותר, ור"ת מוכיח שהירושלמי חולק על הבבלי. ולרבנן אסור משום דמשתרשי ליה, ואם לוה שלא ע"מ לפרוע לרבא מותר אף לרבנן, ולר' אושעיא לרבנן אסור משום שמרוויח הלווה שאינו מתבייש מהכלולה.

שבעה דברים שאמר אדמון

ק"ח: א' יורשות הבנים בנכסים מוועטים- מי שמת והניח בנים ובנות, אם הנכסים מרובים הבנים ירשו והבנות יזונו, ואם הנכסים מועטים והיינו שאין בהם פרנסת י"ב חודש לזכרים ולנקבות, לת"ק תיקנו חכמים שהבנות יזונו והבנים יחזרו על הפתחים, אדמון אומר בשביל שאני זכר (וראוי לעסוק בתורה, וי"א וראוי לירש בנכסים מרובים) הפסדתי, אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. וכתבו התוס' שאין הלכה כאדמון בזה אלא כרבנן, ואף אדמון לא בא לפסוק הלכה אלא לתמוה על הדין.

ב' הודה לו בקנקנים- האומר לחבירו י' כדי שמן יש לי אצלך, ואמר לו שמן לא היו דברים מעולם, וקנקנים ריקים יש חמשה, לאדמון יש בכלל התביעה קנקנים, ומיגו דנשבע על הקנקנים נשבע גם על השמן ע"י גלגול, ולרבנן אין בכלל תביעה קנקנים, והוי כטענו חיטים והודה לו בשעורים דפטור, אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון.

מדיני מודה במקצת- א' טענו מידת י' כדים או מלוא י' כדים לכו"ע אין בכלל התביעה קנקנים, ואם הודה בקנקנים אינו חייב שבועה. ב' טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם לשמואל חייב שבועה, ולרבי חייא בר אבא פטור. ג' טענו רימון בקליפתו והודה בקליפה חייב שבועה, כיון שרימון בלא קליפתו לא נשמר.

ק"ט. ג' חתן שחמיו או כלתו פשטו את הרגל- לתנא דמתני' נחלקו אדמון וחכמים כשהאב פסק מעות לחתנו ופשט את הרגל (י"מ כאומר טול טיט מעל רגלי והוא לשון בזיון שאינו חש לדברי, וי"מ כאומר תלה אותי על עץ שאין לי מה לתת), שלרבנן אינו חייב לכנוס או לתת גט (לרשב"ם מיירי כשלא קידשו מיד אחר שהתנו ביניהם כמה יתנו, דאם קידשו מיד מבואר לעיל ק"ב: דהן הן הדברים הנקנים באמירה, ולתוס' אין ראיה מכאן שאם לא קידשו מיד אין הדברים נקנים באמירה, ד"ל דמיירי שאין לאב מה לתת או שאין החתן רוצה לטרוח ולהביאו לדין. תוד"ה תשב). ולאדמון יכולה לומר שכיון שלא היא התחייבה יכנוס או שיתן גט, (וכתבו התוס' (ד"ה הפוסק) בשם הירושלמי דמיירי שפסק במעמד הבת, אבל אם פסק שלא בפניה מודים רבנן). אמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון. ולתנא דברייתא כשהאב פסק מודים חכמים שחייב או לכנוס או לתת גט, ונחלקו כשפסקה היא על עצמה, ודווקא כשהיא גדולה אבל בקטנה כופין את הבעל לתת גט, ואמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון.

בכל מקום במתני' שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וכיוצא בו, אבל בשאר דברים אין הלכה כמותו, וכן בברייתא אין הלכה כמותו. ושני הדברים שאמר חנן (מי שהלך למדה"י ואשתו תובעת מזונות תשבע בסוף ולא בתחילה, מי שהלך למדה"י ועמד אחד ופרנס את אשתו איבד את מעותיו) הלכה כמותו וכיוצא בו. לרש"י כיוצא בו דחנן היינו רבן יוחנן בן זכאי, וכיוצא בו דאדמון היינו רבן גמליאל. ולתוס' (ד"ה שני) כיוצא בו הכונה לדברים דומים להלכות שנאמרו.

ד' המערער על שדה כגון שראובן טוען שהשדה שביד שמעון שלוי טוען שהוא מכרה לשמעון, לוי גזלה מראובן, **והוא חתום עליה בעד** על המכירה שלוי מכר לשמעון, לאדמון יכול לטעון שחתם כי יותר נח לו להתעסק עם השני כיון שלוי הוא אדם חזק וקשה להוציאה מידו, **ולחכמים איבד את זכותו** דבחתימתו הודה שאין לו עסק בה. ואם חתם כדיין שהעידו עדים לקיים את השטר וכתבו הדיינים "שטרא דנן נפק לקדמנא ואסהידו סהדי אחתימות ידייהו ואישרנוהי וקיימנוהי", **לא איבד את זכותו, שהרי דיין** אינו חייב לקרוא את השטר ולא ידע מה כתוב בו, (משא"כ עד שהרי הוא בא להעיד על מה שכתוב בשטר).

ק"ט: ואם עשה שדה זו סימן לגבולות שדה אחרת, והיינו שהמערער לא חתם על מכירת שדה זו, אלא שחתם כעד על מכירת השדה הסמוכה ששם כתוב בשטר ששדה זו היא של לוי, **איבד את זכותו** אפילו לאדמון, דכאן לא שייך לומר השני נח מן הראשון, **ואם עשאה סימן לעצמו** שהוא עצמו קנה את השדה הסמוכה, **לא איבד את זכותו, ויכול לטעון שעשה כך בשביל שימכרה לו, ולא מסר מודעה כדי שלא יתפרסם הדבר ויבטל המכירה.** שיטת התוס' (ד"ה עשאה) שראובן המערער מכר את שדהו הסמוכה לאדם אחר, וכתב בשטר ששדה זו היא של שמעון המחזיק, וסימן לעצמו הכונה שאם ראובן המערער מכר אחת משדותיו לשמעון המוחזק, וכתב ששדה זו היא של שמעון, לא הוי הודאה, מפני שאם לא היתה כותב כך לא היה שמעון קונה ממנו שדה זו.

אמנם אף אם עשאה סימן לאחר יכול לטעון שאין הסימן אלא על תלם אחד, וכן יכול לטעון שחזר ולקחה ממנו שכיון שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה ממנו אין לו זכות באותו תלם אלא מכח שעשאה אותו אחד סימן לאחר, והפר שאסר הוא הפר שהתיר. רש"י. ולתוס' (ד"ה אם) נאמן בכגון שאין כתב ידי העדים יוצא ממקום אחר, דיש לו מיגו שהיה יכול לומר שהשטר מזויף ולא עשה שדה זו לסימן. **ומעשה באפוטרופוס שטען ב' טענות אלו, ואמר אביי שכדאי להעמיד אפוטרופוס כזה.**

ה' מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו שהחזיקו בה בעלי השדות שבצדדים, אם הקיפוהו ד' בני אדם אינם חייבים לתת לו דרך מפני שכל אחד טוען שהדרך לא אצלו, ואם הקיפו אדם אחד ילך בקצרה, ואם ארבעה קנו מארבעה או אפילו מאחד אינם חייבים לתת לו דרך, ואם אחד קנה מארבעה, לאדמון ילך בקצרה, דודאי יש לו דרך אצלו, ולחכמים יכול לדחותו, דאי שתקת שתקת ואוזיל לך את מחיר הדרך, **ואם לאו מהדרנא שטרא למרייהו ואם לא יהיו חייבים לתת לך דרך,** אבל באחד שקנה מאחד אינו יכול לטעון שימכור לארבעה, דאינו יכול להפקיע חיובו ע"י מכירתו, כיון שלפני שקנה לא היו יכולים לטעון כך, משא"כ כשקנה מארבעה שהיתה להם זכות לטעון כך, ובמכר לאחד או לג' בני אדם עדיית בינונית וזיבורית, ולקח עדיית באחרונה, גובים כדינם, ואינם יכולים לתבוע עדיית מפני שטוען להם שיחזיר את הזיבורית למוכר, ואף שבזה מפקיע חיובו, שאני התם שאין להם הפסד כיון שהם מקבלים זיבורית.

האומר לבניו שיתנו דקל לבתו, וחילקו הירושה ולא נתנו לה דקל, אינם יכולים לדחותה כל אחד לשני, שהרי הדקל שלה נמצא אצלם שהרי בשעת הצוואה כל הנכסים היו יחד, ועל כולם הטיל לתת לה דקל, אלא יתנו לה דקל, ויחזרו ויחלקו. ואם השאיר ב' חצאי דקלים שהיו לו בשותפות, והיו לו עוד הרבה דקלים שלמי, יתנו לה אם ירצו (שיש בהם יותר טורח מדקל שלם), דקרו אינשי לתרי פלגי דדיקלא דיקלא וידה על התחתונה כיון שהנכסים בחזקת היתומים, והיא באה רק מכח הצוואה.

ק"י. ו' המוציא שטר חוב על חבירו, והלה הוציא שטר שמכר לו שדה אחרי ההלואה, והוא טוען ששטר ההלואה מזוייף או פרוע, דאי לאו הכי לא היית מוכר לי שדה אלא גובה את החוב, במקום שרגילים לשלם לפני כתיבת השטר, יש ראיה שפרע את החוב, מפני שהיה לו לפרוע את החוב בכסף שקיבל על מכירת השדה ולא לכתוב שטר מכירה, ובמקום שכותבים שטר ואח"כ משלמים, לאדמון היה עליו למסור מודעה שכל המכירה היא רק כדי שיוכל למשכנה, ולרבנן הוא מכר לו את הקרקע כדי למשכנה מפני שאותו אחד הבריח את מטלטליו ולא היה לו איך למשכנו, והוא לא מסר מודעה משום שחשש שהדברים יגיעו לאוזניו והוא לא יקנה את השדה.

ז' שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה-

איתא במתני' שאם שנים הוציאו שטר חוב זה על זה, לאדמון הלוה הראשון פטור, מפני שהוא טוען אם הייתי חייב לך לא היית לוה ממני, ולרבנן כל אחד גובה את שטר חובו.

והנה נחלקו רב נחמן ורב ששת בשנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, שלב נחמן כל אחד גובה מהשני, ולרב ששת כל אחד נשאר בשלו דאפוטי מטרתא למה לי.

הגמרא מבארת שאם לשניהם יש אותו איכות קרקע לכו"ע כל אחד נשאר בשלו, ואם יש לאחד בינונית ולשני זיבורית, אם בשל כל אדם שמין כל אחד נשאר בשלו כיון שהבינונית תחזור לבעליה, ואם בשלו הן שמין (שאם יש ללוה קרקע שאצל כל אדם היא בינונית ואצלו היא עדיית, אין הבעל חוב גובה ממנה). אין לומר שיגבה בעל הזיבורית מהבינונית ויגבו ממנו מהזיבורית, מפני שיכול בעל הבינונית להקדים ולגבות זיבורית ולחזור ולהגבותה לו, ואף אם השני קדם בתביעתו הרי הם באים לגבות יחד, (שאף שנזקקים לתובע תחילה, היכא דאיכא פסידא אין נזקקים. תוד"ה סוף), **והמחלוקת היא כשלאחד יש עדיית ובינונית ולשני זיבורית, דלרב נחמן בשלו הן שמין** ובעל הזיבורית יגבה בינונית וישלם זיבורית, ולרב ששת בשל כל אדם הן שמין.

הגמרא אומרת שלרב ששת רבנן דמתני' מיירי כשאחד לווה לה' שנים והשני לי' שנים, ובא השני ללוות באותו יום של סיום ה' השנים, ונחלקו אי עביד איניש דיזיף ליומיה, והיינו כשלאחד יש עדיית ובינונית ולשני זיבורית, דלרב נחמן בשלו הן שמין ובעל הזיבורית יגבה בינונית וישלם זיבורית ולרב ששת בשל עולם הן שמין. ואם עדיין לא הגיע זמן הפרעון של הראשון, מודה אדמון שאין ראיה שהראשון לא לוה, מפני שהשני לוה ממנו כיון שעדיין לא הגיע זמן הפרעון. ואם כבר הגיע זמן הפרעון מודים רבנן שהלוואת השני היא ראיה שהראשון לא חייב לו.

רמי בר חמא מעמיד את המשנה ביתומים שיכולים לגבות חוב אביהם אבל א"א לגבות מהם חוב אביהם דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב, ורבא מקשה על דבריו מלשון המשנה, וכן מקשה רבא שאחרי שהיתומים גבו קרקע בעל חוב יכול לגבות מהם, ואף היכא שיש ליתומים רק זיבורית ולשני יש עדיית, למרות שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא מזיבורית, מ"מ הוא משאיר את העדיית ברשותו, דהתופס עדיית מנכסי יתומים מה שתפס תפס.

ק"י: להיכן הבעל יכול לעבור לגור שלא בהסכמת אשתו- ג' ארצות לנישואין יהודה עבר הירדן והגליל, ונ"מ שאין הבעל יכול להוציא את אשתו לארץ אחרת, אפילו מעיר לעיר ומכרך לכרך (-הכרך גדול מהעיר, והוא מקום שווקים, ומוכל סביביו באים שם לסחורה, וכל דבר מצוי בו. וכתבו התוס' (ד"ה שלש) שמנואר בתוספתא שדין זה הוא כשאירס בארץ שהוא דר בה, אבל כשאירס בארץ אחרת כופים אותה לצאת לארצו, שע"מ כן נשאה). אבל בתוך אותה ארץ יכול הבעל להוציא את אשתו מעיר לעיר ומכרך לכרך, אבל לא מעיר לכרך מפני שישיבת כרכים קשה, ולא מכרך לעיר מפני שבעיר לא שכיחי כל מילי, ולא מנוה יפה לנוה רעה, ומנוה רעה לנוה יפה יכול, ולרשב"ג אף בזה אינו יכול מפני ששינוי וסת אפילו לטובה תחילת חולי מעיים.

ואם הבעל או האשה רוצים לעלות לארץ ישראל או לירושלים אין השני יכול לעכב, ואפילו מנוה יפה לנוה רעה, ויכול אדם לכפות את עבדו העברי לעלות עמו, ואם האשה מסרבת תצא בלא כתובה, ואם הבעל מסרב יוציא ויתן כתובה, ואף עבד שברח לארץ ישראל צריך רבו למוכרו בארץ ישראל ואם אינו מוצא למי למוכרו יכתוב העבד שטר על דמיו, ולר"ת אף כשמוצא למי למוכרו יכתוב העבד שטר על דמיו. תוד"ה הכי. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואין) שבעבד שברח לירושלים מוציאים אותו, דאין אנו רוצים שיהיו יותר מדאי עבדים בירושלים, אלא מיוחסים. עוד כתבו התוס' (ד"ה הוא) שבזמן הזה שיש סכנה בדרכים א"א לכפות לעלות. והיה אומר רבינו חיים שבזמן הזה אין מצוה לדור בארץ ישראל, כיון שיש כמה מצוות התלויות בארץ וכמה עונשים שאין אנו יכולים להזהר בהם ולעמוד עליהם. ואין הכל מוציאין מירושלים ומארץ ישראל, ואף מנוה רעה לנוה יפה, ואם האשה רוצה לצאת כופין אותה שלא לצאת, ואם לא תצא בלא כתובה, וכופין את הבעל שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה.

גבית כתובה וחוב- נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בארץ ישראל או בקפוטקיא, או שנשא בקפוטקיא וגירשה בארץ ישראל, נותן לה ממעות ארץ ישראל, וזה קולא בכתובה משום דכתובה דרבנן, ולרשב"ג אם נשא בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא שהם גדולות יותר משל ארץ ישראל, דסבר כתובה דאורייתא ולכן הולכים אחרי מקום השעבוד ככל שטרי חוב, ואם נשא וגירש בקפוטקיא לכו"ע נותן לה ממעות קפוטקיא. ובחוב נותן המעות לפי המקום שכתוב בשטר, ואם כתוב בו סתם נותן לו ממעות מקום הגביה, ואם כתוב מטבע כסף סתם נותן לו איזה מטבע שירצה, ואם לא כתוב מטבע י"ל שהלוווהו נסכא ואף שזה יקר יותר, כיון שכתוב כסף בסתמא לא משמע שהכונה למטבע. תוד"ה ואימא.

כל ימי עני רעים, ואפילו שבתות וימים טובים, כיון ששינוי וסת גורם לחולי מעים, ובן סירא אומר שגם לילותיו רעים, מפי שגגו נמוך מהגגות האחרים והמטר עובר מגגותם לגגו, וכרמו גבוה משל אחרים והעפר עובר מכרמו לכרם אחרים.

מעלות ארץ ישראל

לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה עכו"ם, ואל ידור בחו"ל אפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה למי שיש לו אלוה, ומי שגר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים.

קי"א. לרב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, ולרבי זירא מותר.

ג' שבועות השביע הקב"ה, את ישראל שלא יעלו בחומה יחד ביד חזקה, ולא ימרדו באומות העולם, ואת העכו"ם השביע הקב"ה שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי. ולוי תני עוד ג'- שלא יגלו הנביאים שבניהם את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ בעונם, וי"ג שלא יזחקו את הקץ והיינו שלא ירבו על כך בתחנונים יותר מדאי, ושלא יגלו את הסוד (העיבור, וי"מ טעמי תורה) לעכו"ם, ואם לא יקיימו את השבועה הקב"ה יתיר בשרם כצבאות ואיילות השדה.

מעלת ארץ ישראל- כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון, דכתיב "ובל יאמר שכן חליתי, העם היושב בה נשוא עוון". וי"מ שהכונה לסובלי חלאים. רבי חנינא אמר שלא לצאת לחו"ל לצורך יבום כותית. לרבי אלעזר מתי חו"ל אינם קמים בתחית המתים, וצדיקים יחיו, לרבי אילעא ע"י גלגול, ולאביי גלגול צער הוא אלא מחילות נעשות להם בקרקע ועומדים על רגליהם והולכים במחילות עד ארץ ישראל ושם מבצבצים ויוצאים. ויעקב הטריח את בניו להעלותו לארץ ישראל שמא לא יזכה למחילות (ויש גורסים שלא רצה צער מחילות), ולרבי אבא בר ממל יקומו בתחית המתים. אפילו שפחה כנענית שבארץ ישראל מובטח לה שהיא בת עוה"ב. כל המהלך ד"א בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן עוה"ב.

קבורה בארץ ישראל- כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח. ואינו דומה מי שמת בארץ ישראל והאדמה קולטתו מחיים, למי שמת בחו"ל ומביאים אותו לארץ ישראל לאחר מיתתו (-עולא). כשרים שבבבל ארץ ישראל קולטתם, כשרים שבשאר ארצות בבל קולטתם.

בבל וארץ ישראל- כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות מפני שיש בבבל ישיבות המרביצות תורה תמיד. וי"א שאין לצאת אפילו מפומבדיתא לבי כובי. ולענין יוחסין כל הארצות כעיסה אחת (המעורבבת, שאין ניכר מה שבתוכה) לארץ ישראל, וארץ ישראל עיסה לבבל. כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל. הוצל בנימין שבבבל לא חזיא חבלי משיח.

אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו.

מי שאינו עולה לארץ ישראל יזהר בג' דברים, לא ירבה בישיבה משום שזה גורם לתחתוניות, ולא ירבה בעמידה לפי שהיא קשה ללב, ולא ירבה בהליכה מפני שהיא קשה לעיניים, אלא שליש לכל אחד, וישיבה שאין בה סמיכה, עמידה שיש בה סמיכה נוחה הימנה.

קי"א: פרדה שתבעה, לרבי יהודה אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור אלא מינה, דמספקא ליה אי חוששין לזרע האב, אבל רבנן סוברים שאין חוששים לזרע האב, והיא מותרת במין של האם.

לרבי אלעזר **עמי הארצות** שמרפים עצמם מדברי תורה אינם חיים, ואמר לו רבי יוחנן דלא ניחא למרייהו דאמרת להו כהי, אלא איירי במרפה עצמו לעבודת כוכבים. ואמר לו ר"א שהוא דורש שכל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו, וכל שאינו וכו', וכשראה ר"א שרבי יוחנן מצטער אמר שמצא להם תקנה ע"י שישיא בתו לת"ח ויעשה פרקמטיא לתלמיד חכם (שיתעסק במזון הת"ח כדי שהת"ח יהיה ויהיה פנוי לעסוק בתורה), ויהנה ת"ח מנכסיו, ובזה מקיים "ולדבקה בו".

עתידים צדיקים שמבצבצים ועולים בירושלים. ויעמדו במלבושיהם (בגמרא משמע שיעמדו במלבושים שנקברו בהם, ובירושלמי משמע שלא יעמדו עם הצכריכים אלא עם מה שלבשו מחיים. תוד"ה בלבושיהן).

פירות ארץ ישראל לימות המשיח

עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, וחיטה תיתמר כדקל ועולה בראש הרים, והקב"ה מביא רוח מבית גנזיו והיא משירה את סלתה, ואדם יוצא לשדה ומביא מלוא פיסת ידו, וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. ותהא חיטה כשתי כליות של שור הגדול.

בעולם הבא יביא אדם ענבה אחת בקרון או בספינה ומסתפק ממנה כחבית גדולה ל' גרבי יין, ועציו מסיק תחת התבשיל.

אין לך כל אילן סרק בארץ ישראל שאינו מוציא משוי ב' אתונות ויש בו יין לחלוח פרי אדום ויש בו טעם ויפה לנערים ולזקנים.

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רמוז לי בעינך וכו'.

טוב המלבין שיניים לחבירו יותר ממשקהו חלב.

רב חייא בר אבא לא בא ללמד תינוקות ג' ימים מפני שבצר אשכולות שעשו הרבה יין, ואמר לו ר"ל שאם היה מגיע ללמד היו עושים יותר יין שהרי נתמעטו.

הגמ' מביאה כמה מקומות שראו את ברכת "זבת חלב ודבש" בארץ ישראל.

קי"ב. הגמ' מביאה כמה מקרים שראו את ברכת פירות ארץ ישראל- אפרסקא גדול ה' סאין, אשכולות ענבים כעגלים (ונתקטנו אח"כ), בית סאה עושה חמשת רבוא כורין שהרי חברון פי שבע ממצרים וכו', סאה ביהודה היתה עושה ה' סאין, מאה ועשרים כורים תמרים מדקל. ארץ ישראל אינה מחזקת פירותיה (-שפירותיה מרובים עד שאין מקום להצניעם), וקלה לבשל מכל הארצות, ופירותיה שמנים.

הגמ' מביאה מעשים על אמוראים שעלו לארץ ישראל ודבריהם ומעשיהם בשבחה- רבי זירא עבר לארץ ישראל ע"י מיצר עץ צר המונח על הנהר ואוחזים בחבל המתוח מעליו ועוברים את הנהר, ואמר לו צדוקי שישראל עם פזיזא, ואמר לו מי אמר שאזכה למה שמשה ואהרן לא זכו. רבי אבא מנשק כיפי דעכו (שהיתה חיה בארץ ישראל וחציה בחו"ל. תוד"ה מנשק. **רבי חנינא היה מתקן מכשולים** בעיר, מחמת חיבת הארץ שהיתה חביבה עליו היה מחזר שלא יצא שם רע על הדרכים. רש"י. והתוס' (ד"ה רבי חנינא) מבארים שהיה שוקל אבנים ומצאם קלות ועי"ז ידע שעדיין לא נכנס לארץ ישראל. רבי אמי ורב אסי עברו משמש לצל בימות החמה ומצל לשמש בימות הגשמים כדי שלא יוכלו להתרעם על ישיבת ארץ ישראל. רבי חייא בר גמדא מיגנדר בעפרה שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו".

קי"ב: דור שבן דוד בא קטגוריא בתלמידי חכמים (-יעמדו עליהם הרבה מסטינים ומלמדי חובה), ויהיה צירוף אחר צירוף (-גזירות על גזירות) ע"י בזוזי אחר בזוזי (-שוללים אחר שוללים).

עתידים כל אילני סרק שבארץ ישראל שיטענו פירות.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת וילך ~ כתובות פ"א עד פ"ז ~ מבחן מס' 143

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **האם יבם יכול למכור מנכסי המת לאחר היבום?**
   א. לא.
   ב. כן.
   ג. רק אם הוא משאיר נכסים בשווי הכתובה יכול.
2. **האם היבם יכול לחלק לאחיו את נכסי המת כדין ירושה רגילה?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. לפני היבום לא, ואחרי היבום כן.
3. **יבם שגירש את יבמתו והחזירה, האם כתובתה משל הבעל הראשון או משל היבם?**
   א. משל הבעל הראשון.
   ב. משל היבם.
   ג. אם בעל ואח"כ גירש משלו, ואם גירש ואח"כ בעל משל בעלה הראשון.
4. **בעל שכתב לאשתו לאחר הנישואין דין ודברים אין לי בנכסיך, לגבי מה זה מועיל?**
   א. שהיא יכולה למכור.
   ב. שאינו אוכל פירות.
   ג. אין נוסח זה מועיל כלל.
5. **הכותב לאשתו בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיך, לגבי מה זה מועיל?**
   א. בעודה ארוסה זה מועיל לכל דבר.
   ב. מועיל רק לגבי שהיא יכולה למכור או לתת במתנה.
   ג. מועיל רק לגבי שאם מתה אינו יורש אותה.
6. **התובע מהיורשים דבר שלטענתו הוא הפקיד אצל אביהם שמת, באיזה אופן הוא נאמן?**
   א. כשתובע דבר יקר והמת אינו אמיד בכדי להחזיק דבר כזה.
   ב. כשמביא סימנים והוא לא היה מצוי בבית הנפקד.
   ג. רק כשכל התנאים שבתשובות א' וב' מתקיימים נאמן.
7. **האם בעל חוב יכול לתבוע את הלוה שימכור קרקע ויביא לו מעות?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. אם הלוה לו ממון כן, ואם החוב הוא על דבר אחר לא.
8. **האומר לאשה הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו אלא לאחר ל' יום, האם היא מגורשת?**
   א. מגורשת אפילו אם הגט נקרע או נאבד.
   ב. אינה מגורשת אא"כ הגט בידה ממש.
   ג. מגורשת אפילו אם הגט באגם, אבל אם הוא ברה"ר אינה מגורשת.
9. **האם משביעים את האשה על מה שנתסעקה בנכסי בעלה בין מיתתו לקבורתו?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. מחלוקת.
10. **אשה שהיא מודה שקיבלה חלק מכתובתה והבעל טוען שפרע הכל, מה הדין?**
    א. הבעל נשבע ונפטר.
    ב. האשה נשבעת ונוטלת.
    ג. האשה נוטלת בלי שבועה.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **אשה שיש ספק אם זינתה ובעלה מת לפני ששתתה, האם היא שותה או מקבלת כתובה?**
   א. לא שותה ולא מקבלת כתובה.
   ב. מחלוקת אם שותה ומקבלת כתובה או שלא שותה ולא מקבלת כתובה.
   ג. לא שותה, ומחלוקת אם מקבלת כתובה.
2. **מדוע לפי רב הכותב לארוסתו דין ודברים וכו' בחייך ובמותך, אם מתה יירשנה?**
   א. מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה.
   ב. רב סובר שירושת הבעל דרבנן וחכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה.
   ג. מפני שלרב לא מועיל סילוק בלא קנין.
3. **באיזה אופן מועילה גם לרבי עקיבא תפיסת בעל חוב בנכסי המת?**
   א. כשהפירות ברשות הרבים.
   ב. כשהפירות בסימטה.
   ג. כשתפס מחיים.
4. **באיזה אופן מועילה תפיסת בעל חוב מחיים סמוך למיתה (גמרא ורש"י)?**
   א. כשתפס ברשות, כגון שהיו אצלו לפקדון ותפסם לחובו.
   ב. כשתפסם לחובו סמוך למיתה ולא היו מופקדים אצלו מתחילה.
   ג. בכל אופן לא מועילה תפיסה מחיים.

<u>רשות-</u> השולח שליח לפרוע חוב והשליח לא לקח שטר, והמלוה טוען שהמעות הם עבור חוב אחר, מתי השליח פטור מלשלם למשלח?
   א. רק כשאמר לו שיתן את המעות ואח"כ יקח את השטר.
   ב. גם כשאמר לו שיקח את השטר ואח"כ יתן את המעות.
   ג. רק כשלא הזכיר כלל ענין לקיחת השטר.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת האזינו~כתובות פ"ח עד צ"ד~ מבחן מס' 144

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **באיזה אופן אין היורשים נפרעים חוב של אביהם דווקא בשבועה?**
   א. כשבאים לגבות מהלוה עצמו.
   ב. כשבאים לגבות מהיתומים של הלוה, והם טוענים שאביהם אמר להם שהוא פרע את החוב.
   ג. כשבאים לגבות מהיתומים של הלוה, והם טוענים שאביהם אמר להם שהוא לא לוה.
2. **מה כוונת רבי שמעון שכל זמן שאין האשה תובעת כתובתה אין משביעים אותה, למסקנת הגמרא (רב פפא)?**
   א. לענין שבועה על מה שהיתה אפוטרופוס בנכסי הבעל.
   ב. אם באה לגבות מזונות או כתובה כשבעלה הלך למדינת הים.
   ג. שאינה נשבעת כשבעלה פטר אותה משבועה.
3. **לפי רב שאשה יכולה לגבות עיקר הכתובה ע"י הגט, למה לא חוששים שתגבה פעם נוספת?**
   א. משום שכותבים שובר.
   ב. משום שקורעים את הגט.
   ג. מעמידים עדים על פרעון הכתובה.
4. **מי שהיו לו ב' נשים ומת, באיזה אופן בני האשה שכתובתה מרובה מקבלים יותר מבני האשה שניה?**
   א. בכל אופן.
   ב. רק כשנשאר דינר אחרי חשבון כתובת אמם.
   ג. רק כשנשאר דינר אחרי חשבון ב' הכתובות.
5. **באיזה אופן בעל חוב שקיבל מעות מיתומים במקום קרקע, אינו יכול לחזור ולגבות את הקרקע?**
   א. בכל אופן.
   ב. רק כשכבר גבה את הקרקע וחזרו היתומים ונתנו לו מעות בשבילה.
   ג. כשאמרו לו היתומים שהמעות הם במקום הקרקע.
6. **בעל חוב שמכר שדותיו לאדם אחד, ואותו אדם מכר קרקע אחת לאדם שלישי, מתי יכול המלוה לגבות מהשלישי?**
   א. רק כשמכר לו בינונית ולא נשאר לו בינונית.
   ב. רק כשמכר לו בינונית, אפילו אם נשארה לו עוד קרקע.
   ג. בכל אופן.
7. **מתי הלוה בעל דבר כשבעל חובו בא לגבות מקרקע שמכר לאחר?**
   א. רק כשמכר באחריות.
   ב. גם כשמכר שלא באחריות.
   ג. מחלוקת.
8. **מי שהיה נשוי לג' נשים ומת, אחת כתובתה מנה והשניה מאתים והשלישית שלש מאות, ואין שם אלא מנה, לפי מה חולקים?**
   א. בשוה.
   ב. לפי חשבון.
   ג. מחלוקת.
9. **באיזה אופן נחלקו רבה ורב המנונא האם שותפים חולקים הרווח בשוה או לפי חשבון?**
   א. בשור שנקנה ועומד לחרישה.
   ב. בשור שנקנה לחרישה ועומד לשחיטה.
   ג. בשור שנקנה ועומד לשחיטה.
10. **ב' שטרות היוצאים ביום אחד, לר"מ שעידי חתימה כרתי מה הדין?**
    א. יחלוקו.
    ב. שודא דדייני.
    ג. זוכה בעל השטר שנחתם ראשון.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **באיזה אופן לפי שמואל סובר תנא דמתני' שאשה יכולה אשה לגבות כתובה בלי שטר כשהבעל טוען פרעתי (גמרא ורש"י)?**
   א. דווקא במקום שאין כותבין כתובה.
   ב. גם כשמביאה ראיה שלא כתב לה כתובה.
   ג. תנא דמתני' סובר שכותבים שובר.
2. **מי שהיה נשוי לב' נשים ומת, מתי כתובת האשה הראשונה קודמת לשניה לכו"ע?**
   א. רק באשה עצמה ולא ביורשיה.
   ב. גם ביורשיה.
   ג. גם ביורשיה, ואפילו אם קדמו השניים ותפסו.
3. **מה הנדון האם בנשא אשה ומתה ונשא אשה שניה ומת הוא, האם יש לבני הראשונה כתובת בנין דיכרין?**
   א. האם חוששים למריבה בגלל שבני השניה באים בתורת ירושה.
   ב. האם יש כתובת בנין דיכרין כשהאשה מתה לפני הבעל.
   ג. האם גובים כתובת בנין דיכרין כשאין מספיק נכסים גם לירושה רגילה.
4. **באיזה אופן כשרק שותף אחד הגיע לדין, הפסק מחייב את השותף השני לכו"ע?**
   א. כשלא היו שם טענות אלא חיוב שבועה.
   ב. כשהשני היה בעיר ולא בא.
   ג. שתי התשובות נכונות.

<u>רשות-</u> בכור ופשוט שירשו שור העומד לחרישה, כיצד חולקים את ימי העבודה?
   א. בשוה.
   ב. יום אחד לפשוט ושני ימים לבכור.
   ג. תלוי במחלוקת רבה ורב המנונא.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

שבת חוה"מ סוכות ~כתובות צ"ה עד ק"א~מבחן מס' 145

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **באיזה אופן גובים ממשועבדים אע"פ שיש נכסים בני חורין?**
   א. כשהבני חוריין הם זיבורית.
   ב. כשהבני חוריין התקלקלו.
   ג. כשהמלוה והלוה מסכימים לגבות מבני חורין.

2. **מה דין מעשי ידיה ומציאתה של אלמנה הניזונת מן היתומים?**
   א. מעשי ידיה של היורשים ומציאתה לעצמה.
   ב. מעשי ידיה שלה ומציאתה של היורשים.
   ג. הכל של היורשים.

3. **יתומים שאומרים שנתנו לאלמנה מזונות, והיא אומרת שלא קיבלה, מי נאמן?**
   א. היתומים, כיון שהם מוחזקים.
   ב. האלמנה, כיון שהיתומים משועבדים לה מתנאי בית דין.
   ג. לפני שנישאת היא נאמנת, ואחר שנישאת הם נאמנים.

4. **המוכר קרקע מפני שהוא צריך מעות לצורך מסוים, ולבסוף אינו צריך למעות, האם להלכה המכר מתבטל?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. לא, ומ"מ לפנים משורת הדין להחזיר לו.

5. **אלמנה המוכרת מנכסי יתומים שלא בבית דין, האם מוכרת בהכרזה, והאם נשבעת שלא גבתה יותר?**
   א. צריכה הכרזה ושבועה.
   ב. צריכה הכרזה ואינה צריכה שבועה.
   ג. אינה צריכה הכרזה, אבל צריכה שבועה.

6. **שליח שקנה בזול, מי מרויח את ההפרש במחיר (להלכה)?**
   א. בדבר שיש לו מחיר קבוע חולקים, ובדבר שאין לו מחיר קבוע הכל לשליח.
   ב. בדבר שיש לו מחיר קבוע חולקים, ובדבר שאין לו מחיר קבוע הכל לבעל המעות.
   ג. בדבר שיש לו מחיר קבוע הכל לשליח, ובדבר שאין לו מחיר קבוע חולקים.

7. **שליח שטעה ומכר בזול, האם המכר קיים?**
   א. המכר בטל, מפני שאומר לו ששלחו לתקן ולא לקלקל.
   ב. במטלטלין הוי מקח טעות, ובקרקעות המכר קיים כיון שאין אונאה לקרקעות.
   ג. מחלוקת.

8. **השולח שליח לתרום תרומה ותרם אחד מארבעים או אחד משישים, האם התרומה חלה?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. באחד מארבעים לא ובאחד משישים כן.

9. **מדוע בנהרדעא לא היו מכריזים לפני מכירת נכסי יתומים?**
   א. משום שהיו בקיאים בשומא.
   ב. משום שאנשים נמנעו מלקנות נכסים שהכריזו עליהם.
   ג. מפני שע"י ההכרזה היו קונים את הנכסים בפחות ממחירם האמיתי.

10. **למסקנת הגמרא האם יש כתובה לאלמנה שנישאת שכהן גדול?**
    א. כן.
    ב. לא.
    ג. אם הכיר בה יש לה כתובה, ואם לא הכיר בה אין לה כתובה.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **האומר לאשה נכסי לך ואחריך לפלוני, ונישאת, והאשה מכרה את הנכסים, מי זוכה בהם בסופו של דבר (גמרא ורש"י)?**
   א. ביד הלוקח.
   ב. ביד הפלוני.
   ג. מחלוקת.

2. **באיזה אופן יש נ"מ אם הטעם שאלמנה מן האירוסין מוכרת שלא בבית דין משום חינא או משום שאין אדם רוצה שאשתו תתבזה בבית דין?**
   א. בגרושה.
   ב. כשבניה ירשו אותה.
   ג. שתי התשובות נכונות.

3. **בעה"ב ששלח שליח לקנות חלוק בדינר, והשליח קנה שוה דינר בשלש, והתברר שהמעות הקדש, מי מעל?**
   א. המשלח.
   ב. שניהם.
   ג. תלוי אם השליח נחשב כמעביר על דבריו או כמוסיף על דבריו.

4. **האם ממאנת או היוצאת שלא בכתובה יש לה מנה ומאתים ותוספת?**
   א. לא.
   ב. ממאנת יש לה תוספת, והיוצאות שלא בכתובה אין להם כלל.
   ג. ממאנת יש לה אף מנה ומאתים, ויוצאות שלא בכתובה יש להם רק תוספת.

רשות- **באיזה אופן דנה הגמרא האם במוכר קרקע והתברר לו שאינו צריך את המעות המכר מתבטל?**
   א. כשגילה דעתו בשעת מכירה שמוכר מפני שהוא צריך את המעות.
   ב. אף בלי גילוי דעת.
   ג. כשהתנה שאם לא יצטרך את המעות תתבטל המכירה.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

פרשת בראשית~כתובות ק"ב עד ק"ח ~ מבחן מס' 146

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמדות נדרים פלוס-בקופות נוספות-"לדעת"-מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

1. **הכותב לכהן בשטר חייב אני לך ה' סלעים, מה דינו?**
   א. חייב לתת ה' סלעים ובנו אינו פדוי.
   ב. אינו חייב לתת לכהן זה ה' סלעים.
   ג. לרבי יוחנן זו התחייבות חדשה, ולריש לקיש אין משמעות לשטר.

2. **יתומים שמכרו את מדור האלמנה, האם חלה המכירה, ומה הדין לענין מזון הבנות כשיש נכסים מועטים?**
   א. לא חלה המכירה.
   ב. אם מכרו לפני ההעמדה בדין חלה המכירה.
   ג. במדור האלמנה לא חלה המכירה, ולענין מזון הבנות אם מכרו לפני העמדה בדין חלה המכירה.

3. **מדוע רבן גמליאל ירש את הנשיאות מרבי?**
   א. מפני שהבכור יורש אע"פ שאינו ממלא מקום אבותיו.
   ב. מפני היה ממלא מקום אבותיו בחכמה.
   ג. מפני שהיה ממלא מקום אבותיו ביראת חטא.

4. **באיזה אופן האלמנה גובה כתובתה רק עד כ"ה שנים?**
   א. כשהיא בבית אביה.
   ב. כשהיא בבית בעלה.
   ג. מחלוקת.

5. **מדוע חייב רבה בר שילא את רב חייא אריכא לתת כתובה לאלמנת אחיו אחרי כ"ה שנים בבית אביה?**
   א. משום שמה שלא תבעה כתובה היה משום כיסופא.
   ב. משום שהלכה כרשב"ג שאם היא בבית אביה גובה לעולם.
   ג. משום שתבעה את הכתובה כבר לפני שעברו כ"ה שנים.

6. **באיזה אופן מותר לדיין לקחת כסף?**
   א. כשנוטל משני בעלי הדין.
   ב. כשמתנה שיחייב את החייב ויזכה את הזכאי.
   ג. שכר בטלה.

7. **באיזה אופן דיין שרגיל לשאול כלים מבני עירו פסול לדון?**
   א. באופן שהוא עצמו לא משאיל להם.
   ב. בכל אופן פסול.
   ג. כשר, ובלבד שלא שאל כלים מאחד מבעלי הדין.

8. **איזה מזבח היו עושים מקדשי בדק הבית?**
   א. מזבח הפנימי.
   ב. מזבח החיצון.
   ג. שניהם.

9. **אשה שיש עד אחד שמת בעלה, האם היא ניזונת מנכסיו?**
   א. כן.
   ב. לא.
   ג. תלוי במחלוקת רב ושמואל.

10. **מה אסור לעשות במודר הנאה?**
    א. לשקול שקלו.
    ב. להחזיר אבידתו.
    ג. לקבל את השכר שרגילים לתת עבור השבת האבידה.

מדור- לדעת חכמה

לע"נ ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. **האם התחייבויות ההורים במעמד הקידושין צריכים קנין, והאם גובים ממשועבדים (גמרא ורש"י)?**
   א. א"צ קנין אפילו בבוגרת, ואין גובים ממשועבדים אפילו אם כתבו שטר.
   ב. בקטנה ונערה א"צ קנין ואין גובים ממשועבדים, ובבוגרת צריכים קנין, ואם כתבו שטר גובים ממשועבדים.
   ג. בכל גוונא א"צ קנין וגובים ממשועבדים ה.

2. **מי פסול מדינא לעסוק בשריפת הפרה אדומה (רש"י)?**
   א. טבול יום.
   ב. מי שלא נשמר מספק קבר התהום.
   ג. שניהם כשרים.

3. **באיזה אופן מודה שמואל שיש מזונות לאשה שבעלה הלך למדינת הים?**
   א. קטנה שיכולה למאן, ויבמה שהיבם עמד בדין וברח.
   ב. אם האשה חזרה ואמרה שבעלה גירש אותה.
   ג. בג' החודשים הראשונים מאז שבעלה הלך.

4. **באיזה אופן נחלקו אדמון וחכמים האם התובע כדי שמן וכפר בשמן והודה בקנקנים חייב שבועת מודה במקצת על השמן?**
   א. כשתבעו מידת י' קנקנים והודה רק בקנקנים.
   ב. כשתבעו עשרה כדי שמן מלאים והודה בקנקנים.
   ג. כשתבעו י' כדי שמן וכפר בשמן והודה בחמשה קנקנים.

רשות- **מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות, מתי נחשב ש"שמעו בו שמת" ששמואל מודה שנותנים לה מזונות?**
   א. ששמעו בשני עדים.
   ב. בעד אחד.
   ג. שיצא קול.

ההגרלה השבוע
על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה: